

Літаратура Масштава

Год выдання 39-ы

№ 58 (2519)

ПЯТНІЦА

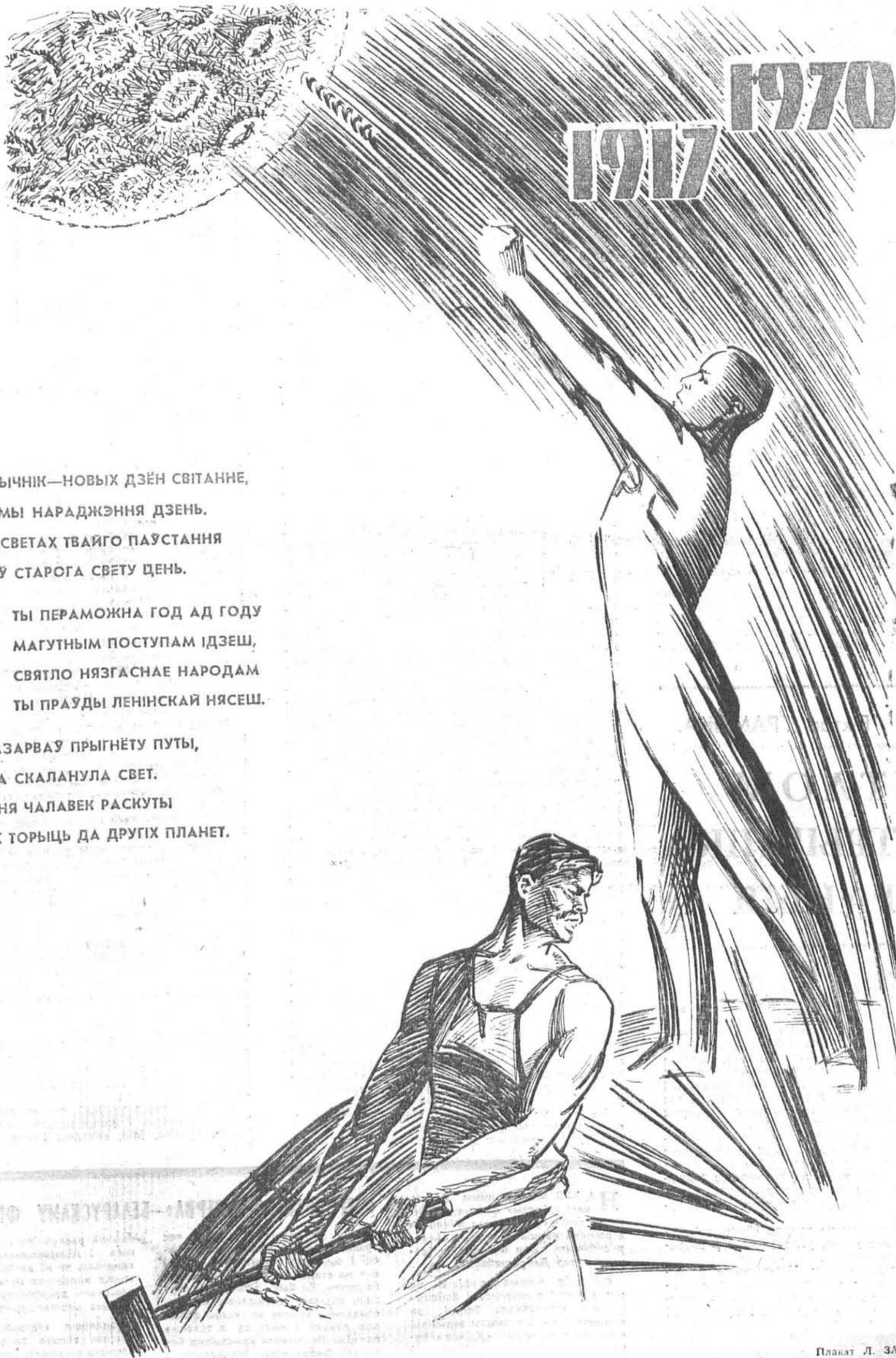
6

лістапада 1970 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ.

Цана 8 кап.



КАСТРЫЧНІК—НОВЫХ ДЗЁН СВІТАННЕ,
 РАДЗІМЫ НАРАДЖЭННЯ ДЗЕНЬ.
 У ВОДСВЕТАХ ТВАЙГО ПАЎСТАННЯ
 ЗНІКАЎ СТАРОГА СВЕТУ ЦЕНЬ.

ТЫ ПЕРАМОЖНА ГОД АД ГОДУ
 МАГУТНЫМ ПОСТУПАМ ІДЗЕШ,
 СВЯТЛО НЯЗГАСНАЕ НАРОДАМ
 ТЫ ПРАУДЫ ЛЕНІНСКАЙ НЯСЕШ.

ТЫ РАЗАРВАЎ ПРЫГНЁТУ ПУТЫ,
 І РЭХА СКАЛАНУЛА СВЕТ.
 І СЁННЯ ЧАЛАВЕК РАСКУТЫ
 ШЛЯХ ТОРЫЦЬ ДА ДРУГІХ ПЛАНЕТ.

ДЗЕЯЧЫ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА, РАБОТНІКІ КУЛЬТУРЫ! ВЫСОКА НЯ- СІЦЕ СЦЯГ ПАРТЫЙНАСЦІ САВЕЦКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА, АДДАЙЦЕ ЁСЦЕ СІЛЫ І ЗДОЛЬНАСЦІ ВЫХАВАННЮ БУДАЎНІКОЎ КАМУНІЗМА!

З ЗАКЛІКАЎ ЦК КПСС ДА 53-Й ГАДАВНЫ ВЯЛІКАЙ КАСТРЫЧНІЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭВАЛЮЦЫІ.

ПЯЦЬДЗЕСЯТ трыці раз савецкія людзі выйдучь на плошчы і вуліцы пад палымі чырвонымі сцягамі, каб адзначыць вялікае свята Кастрычніцкай рэвалюцыі, дзень нараджэння першай Краіны Саветаў, дзе ўлада належыць тым, хто сее, косіць хлеб і варыць сталь.

Многа гадоў ужо разам з намі святкуюць Чырвоны Кастрычнік людзі іншых краін, якія з дапамогай Савецкага Саюза будуць сацыялізм. Краіны гэтыя ўваходзяць у сацыялістычны лагер — апору міру і прагрэсу. Ідэй сацыялізма прыцягваюць усе народы. Аб сацыялізме марыць, да сацыялізма ідуць многія народы «трэцяга свету» — краіны, што вызваліліся з пад каланіяльнага прыгнёту і вядуць антыімперыялістычную, антыкалініяльную барацьбу. І яны таксама разумеюць, што сонца іх свабоды, іх вызвалення ўзышло пяцьдзесят тры гады назад, 7 лістапада 1917 года, калі ў Петраградзе з трыбуны Другога з'езда Саветаў Ленін абвясціў пра перамогу Сацыялістычнай рэвалюцыі ў Расіі.

Вось чаму свята Кастрычніка — свята інтэрнацыянальнае, свята для ўсіх, вольных і прыгнечаных, для тых, каго грэе сонца Вялікай рэвалюцыі і для каго яно свеціць пуцяводным маяком — паказвае курс да вызвалення.

Цяпер нават ворагі нашы прызнаюць, што без «рускай рэвалюцыі» ў свеце не адбылося б таго сацыяльнага прагрэсу, і каланіяльная сістэма, у непорушнасць якой так верылі ідэолагі буржуазіі, не развалілася б так імкліва.

За чвэрць стагоддзя колькасць самастойных дзяржаў, што ўваходзяць у Арганізацыю Аб'яднаных нацый, вырасла з 50 да 127. І як бы ні супраціўляліся імперыялісты Амерыкі, Англіі і іншых краін, на якія б правакацыі ні кідаліся, як бы ні імкнуліся падтрымаць самыя рэакцыйныя рэжымы, накіталі паўднёваамерыканскага, паў-

МЫ СУСТРАКАЕМ пяцьдзесят трыці Кастрычнік. Перад намі наперадзе — ясны крайд. Бо ясная наша мэта — камунізм. Бо ясны шлях да нашай мэты. Шляхі, азораныя святлом Кастрычніка. Шляхі развіцця працы, якая літаральна ва ўсіх галінах стала сапраўднай творчасцю. Шляхі змагання за мір, за лепшую будучыню дзеля кожнага працоўнага чалавека на зямлі, дзеля кожнага чалавека-творцы.

Наша творчасць у прамысловасці, сельскай гаспадарцы, палітыцы, літаратуры, мастацтве, ва ўсіх галінах эканомікі і культуры — аб'явілася на здабыткі самага дасканаласці навуковага погляду на парадак рэчаў у свеце — марксізма-ленінізма.

Віктар ГРАМЫКА,
старшыня праўлення Саюза мастакоў Беларусі

СВЯТЛОМ КАСТРЫЧНІКА АЗОРАННЫЯ

Сёлета мы адсвяткавалі 100-годдзе з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. А цяпер рыхтуем да таёй важнай падзеі ў жыцці кожнага з нас, якой будзе ў 1971 годзе XXIV з'езд нашай роднай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. І таму ў гэты Кастрычнік усенароднае свята думкі нашы і пачуцці хінуцца да таго, што мы ўжо зрабілі пад кіраўніцтвам ленінскай партыі і што нам яшчэ трэба зрабіць. Нашы здзяйсненні і нашы планы супадаюць з ходзі гісторыі. І мы ўпэўнены глядзім у заўтра. І радысна святкуем надыход пяцьдзесят трыці Кастрычніка.

Ад таго, што мы ўзброены марксізмам-ленінізмам, ад таго, што мы ва ўсіх сферах здзяйсненняў і пачыненняў кіруемся гэтым адзіна навуковым вучэннем аб законах развіцця грамадства і прыроды, мы паспяхова крочым наперад шляхам першапраходцаў новага свету, першапраходцаў камунізма.

І пра гэта не можам не думаць сёння, азіраючыся на пройдзены шлях, углядаючыся ў нязведаны шлях, які наперадзе.

Святлом Леніна, святлом Кастрычніка азораныя, народы Краіны Саветаў, будуць сацыялізм, набылі новую, самую прагрэсіўную дзяржаўнасць, пазбавіліся эканамічнай і культурнай

дывакарэйскага, Ізраільскага, нічым ім ужо не спыніць пераможнае шэсце мільёнаў і мільёнаў людзей да свабоды, да сацыялізма.

Год пяцьдзесят трыці Кастрычніка, год 1970, для савецкага народа знамянальны ў многіх адносінах, хоць і ўсе іншыя гады нашай сацыялістычнай гісторыі, былі напоўненымі гераічнымі справамі, ратнымі і працоўнымі.

У гэтым годзе ўсё прагрэсіўнае чалавечтва адпачыла 100-годдзе з дня нараджэння таго, хто быў арганізатарам і кіраўніком Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, творцам першай сацыялістычнай дзяржавы — Уладзіміра Ільіча Леніна.

Ленінская працоўная вахта рабочых, калгаснікаў, вучоных, мастакоў была адначасова вахтай апошняга завяршаючага года пяцігодкі. Разуменне глыбокага сэнсу сваёй працы ўсім давала дваюсцю, патрабую энергію. Пройдзе яшчэ два месяцы і электронна-вылічальныя машыны падсумуюць вынікі пяцігодкі, вынікі ленінскага года — плён працы мільёнаў і кожнага з нас — радавога і камандзіра вялікай арміі будаўнікоў камунізма.

Мы будзем па-ранейшаму, не пераводзячы дыханьня, не робячы прывалаў, памнажаць багацце Радзімы, яе магутнасць і славу. Такая ўжо ў нас мараль, такая традыцыя. У перадсвяточныя дні асабліва напружана працавалі хлебаробы, каб як найлепш закончыць сельскагаспадарчы год, каб ніводнага каліва збавіны і гародніны не засталося ў полі. Ім ёсць пра што рапартаваць партыі, народу.

адсталасці, далучыліся да найвышэйшых, сацыялістычных форм гаспадаркі і культуры. Так і наша Беларусь — роўная срод роўных братніх сацыялістычных рэспублік.

Узяць, напрыклад, адно толькі яе мастацтва. Зразумела, таго росквіту, які бачым сёння ў мастацтве Беларусі Савецкай, не было б, калі б не былі сацыяльныя змены, якія прынес нам, беларусам, Вялікі Кастрычнік. Такого росквіту нашай нацыянальнай культуры не было б, калі б не роскіт нашай эканомікі, нашай прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Непазнавальна змянілася за пяцьдзесят тры гады пасля Кастрычніка аблічча беларуса. Яго духоўнае аблічча набыло новыя якасці. Гэтыя змены ў духоўным абліччы не маглі не прывесці да сапраўднага росквіту мастацтва.

І гэтак жа, як мы ганарымся сёння росквітам нашай эканомікі, нашай сельскай гаспадаркі, нашымі пераўтворанымі старымі гарадамі і наваарожанымі маладымі гарадамі, нашымі пераўтворанымі вёскамі, — мы радуемся ўсё ўзрастаючай увазе не толькі ў нашай краіне да здабыткаў нашай беларускай сацыялістычнай культуры.

Наша сацыялістычнае па змесце і рэалістычнае па форме беларускае савецкае мастацтва актыўна ўзаемадзеічае з мастацтвамі братніх народаў краіны. Яно нясе ў народ у лепшых сваіх творах святло ідэй Вялікага Кастрычніка. У той ідэалагічнай барацьбе, у якой мы актыўна наступаем на антыгуманістычныя пазіцыі старога, аджываючага свету капіталізму, імперыялізму, — беларускаму савецкаму мастацтву належыць пачэснае месца. Хіба ж не радысна гэта ўсведамляць?

Я спадзіся на адно толькі выяўленчае мастацтва. У апошнія гады мы не аднойчы паказвалі лепшыя творы нашага выяўленчага мастацтва за межамі рэспублікі, за межамі краіны. І ўсюды яны сустракалі заслужанае прызнанне грамадства. Бо яны, гэтыя творы нашых мастакоў, нясуць людзям не толькі прыгажосць форм, але і прыгажосць, высакароднасць зместу. Вырабы нашых народных умельцаў, вырабы славуных беларускіх майстроў шлі, жывапісныя творы і астампы, работы кніжных графікаў прынеслі нашаму мастацтву заслужаную славу. Мы з гонарам чуем, як усё часцей гавораць, што ўдзельная вага беларускага выяўленчага мастацтва ў сучасным мастацтве развіцці няспынна вырастае.

Не, мы не заплюшчваем вочы на недахопы, якія ёсць у нашым выяўленчым мастацтве. Мы іх бачым. Мы прымаем актыўныя захады, каб неда-

А нашы будаўнікі, металургі, хімікі, даследчыкі неграў, транспартнікі! У кожнай галіне — поспехі, якія без перабольшвання можна назваць выдатнымі і якімі могуць ганарыцца людзі ўсіх гэтых прафесій, увесь народ.

Зусім нядаўна ўвесь свет быў узрушаны палётам аўтаматычнай станцыі «Месні-16», якая даставіла ўзоры месячнага грунту. Рыхтуюцца да ўзлёту новыя касмічныя караблі, якія пракадуць маршруты на бліжэйшыя планеты.

Нам, пісьмнікам, мастакам, нялёгка бывае ўгнацца за такімі тэмпамі тэхнічнага і навуковага прагрэсу. Ніхто яшчэ не навучыўся пісаць з касмічнай хуткасцю. Але і мы імкнемся не адстаць ад працоўнікаў палёў, заводаў, лабараторый, касмадромаў. Наша галоўная задача: зразумець, пазнаць пачуцці, думкі, перажыванні тых, хто штогадзіна і штодзённа, часам неспрыяльна, робіць свой вялікі подзвіг і расказаць сроднамі мастацтва пра гэтыя пачуцці, раскрыць душы людзей для саміх жа гэтых людзей, раскрыць так, каб людзям стала радысна і захвалелася працаваць яшчэ лепш, жывіць яшчэ прыгажэй.

Уславім жа Чалавека, як заклікаў вялікі гуманіст Максім Горкі. Уславім савецкага чалавека! І першага з савецкіх людзей, які пачаў будзе з намі і будзе весці нас у камунізм, — Уладзіміра Ільіча Леніна!

Уславім партыю камуністаў, якая ідзе да сваёй XXIV з'езда, у калектыўным розуме якой уважаны ленінскі геній!

хонаў было як найменей. Расце патрабавальнасць нашага гледача да твораў мастацтва. Расце патрабавальнасць да сіл нашых мастакоў. А самае істотнае, пра што трэба сёння сказаць, заключаецца ў наступным: лепшая зарука далейшага пспяховага развіцця нашага выяўленчага мастацтва ў тым, што мы яго недахопы своечасова заўважаем, імкнемся апераўна іх пераадольваць, выходзячы з патрабаванняў марксіска-ленінскай эстэтыкі, эстэтыкі сацыялістычнага рэалізму. Мы ў чыстай захоўваем наш творчы метад, які найлепш адпавядае інтарсам нашых гледачоў — роднага савецкага народа, якому мы служым сваім патхненнем, сваімі творчымі пошукамі.

Мы пра гэта думаем заўсёды. У нашага мастацтва, як паказалі вялікія рэспубліканскія выстаўкі апошніх гадоў, — нямала здабыткаў. Але гэтыя выстаўкі паказалі адначасова, што нам яшчэ многае трэба зрабіць.

Перад намі па-ранейшаму, як адна з важнейшых, стаіць задача развіцця нацыянальнай мастацкай школы, якая найбольш поўна адпавядала б мэтам засваення ўсяго каштоўнага ў культурнай традыцыі нашага народа і ва ўсёй савецкай мастацкай культуры. Гэта задача стварэння новых высокадэійных, высокамастацкіх твораў, вартых гістарычных здзяйсненняў, якімі слаўны наш савецкі народ.

Дыханне светлых ідэй рэвалюцыйнага, сацыялістычнага гуманізму, мэтанакіраванага эстэтычнага жыццесцвярджэння — яны найлепш працяўляюцца ў творчасці, калі мастак ставіць перад сабой высакародныя задачы быць сапраўды мысліцелем, калі ён не звужае сваю творчасць рамкамі прыватных мастацкіх задач. Карацей кажучы, калі мастак імкнецца ў свае творы перанесці дыханне кінулага сучаснага жыцця.

Мы імкнемся да мастацтва вялікай сацыяльнай актыўнасці, здольнага спрыяць прагрэсу нашага грамадства і прагрэсу ўсяго чалавечства. Мы імкнемся да мастацтва вялікага эмацыянальнага і інтэлектуальнага напалу.

Пра гэта думаем, гэтым заклапочаны мы ў дні, калі ўся краіна ідзе насустрэч XXIV з'езду Камуністычнай партыі, калі ўся краіна на гэтым шляху святкуе надыход пяцьдзесят трыці Кастрычніка.

І мы, савецкія мастакі, ганарымся, што наша праца ўліваецца ў працу нашай рэспублікі, усёй нашай краіны. Мы, святлом Кастрычніка азораныя.

НА XXII Міжнародным фестывалі дзіцячых фільмаў у Венецыі прыз «Сярэбраная Мінерва» атрымала карціна студыі «Беларусьфільм» «Іван Макаравіч» (рэжысёр Ігар Дабралюбаў).

Савецкія кінематаграфісты не раз з'яўляліся лаўрэатамі Венецыянскага фестывалю. Толькі за апошнія гады яго прызы атрымалі «Іванова дзяцінства», «Дзікая сабака Дзінга», «Гамлет», «Жыве такі хлопец», «Вернасць», «Марозка» і іншыя.

«СЯРЭБРАННАЯ МІНЕРВА» — БЕЛАРУСКАМУ ФІЛЬМУ

«Іван Макаравіч» у свой час прыцягнуў увагу нашай грамадскасці і выклікаў ажыўленую дыскусію на старонках рэспубліканскага друку. Ён быў адзначаны першым прызам Усесаюзнага кінафестывалю ў Мінску як лепшы фільм для дзяцей і юнацтва, а таксама прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі. Зараз «Іван Макаравіч» з поспехам ідзе на экраны краіны. Высокая ацэнка аўтарытэтных

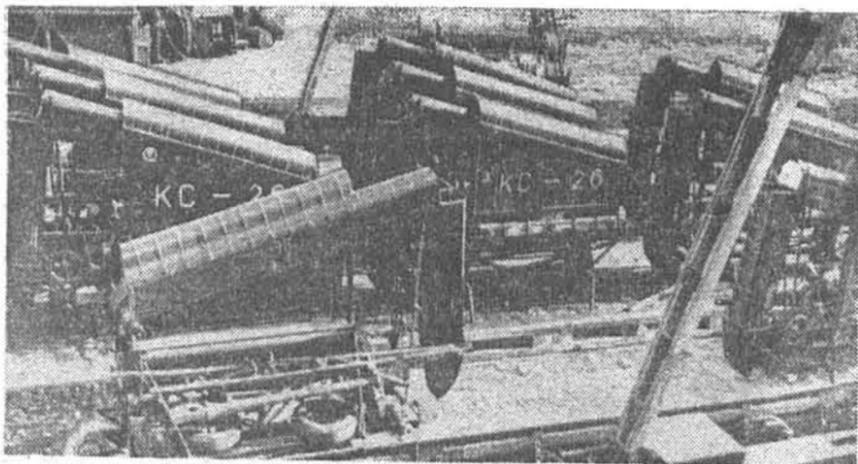
камісій рэспубліканскага, усесаюзнага і міжнароднага конкурсаў сведчыць як аб вялікіх ідэйна-мастацкіх вартасцях фільма, так і аб прызнанні дасягненняў усяго беларускага кінамастацтва.

Рэдакцыя «Літаратуры і мастацтва» віншуе лаўрэата Міжнароднага кінафестывалю Ігара Дабралюбава і жадае яму новых творчых поспехаў.

МОЙ ЗЯМЛЯК «ГОМСЕЛЬМАШ»

Анатоль ГРАЧАНИКАЎ

Сьста М. АМЕЛЬЧАНКІ



Адсюль, з пагрузачнай пляцоўкі, тысячамі дарог разыходзяцца гомельскія камбайны...



Дваццаць гадоў стаіць за кавальскім молатам Васіль Мікалаевіч Хурсан.



На сцэне Палаца культуры заводу — гомсельмашавыя дзяўчаты.

НА «ГОМСЕЛЬМАШЫ» я не быў гады тры. І калі, прыехаўшы на завод, рушыў да парткома, дык разгублена спыніўся перад даўно знаёмымі дзвярыма: побач з імі вісела новая шыльда—шыльда філіяла Беларускага політэхнічнага інстытута. Інстытут на заводзе! Памятаю, як марылі пра гэта маладыя, ды і не толькі маладыя рабочыя!

Маё знаёмства з «Гомсельмашам»—даўняе. Пасля сканчэння інстытута я працаваў інжынерам побач, на рамонтна-механічным, і мне часта даводзілася бываць тут у сваіх сяброў-канструктараў, у іхняй багатай тэхнічнай бібліятэцы, у цудоўным Палацы культуры. Употаікі я нават зайздросціў сваім аднакашнікам па інстытуце: ім адразу пашчасціла працаваць на буйнейшым заводзе Беларусі, дзе і тэхнічная база вельмі высокая, і справу яны рабілі, як здавалася, больш адказную—выпускарні камбайны, слаўтыя на ўвесь свет.

Пасля я працаваў у камсамоле і яшчэ больш здружыўся з заводам. Камсамольская арганізацыя «Гомсельмаша»—буйнейшая ў Гомелі і Беларусі.

У новым прасторным будынку заводакіраўніцтва з шырокімі калідорамі, ўтульнымі фаяі, дзе па-сучаснаму многа пластыкі, дрэва і шкла, сутыкнуўся я са Станіславам Барэцкім. У мінулым ён ваяваў камсамолі заводу, пасля—начальнік цэха здароўя. Так, так,—цэха здароўя, які ўключае ў сябе тры рыскіі базы, заводскі прафілакторый у маляўнічых Чонках, піянерскі лагер, водна-маторную станцыю на Сожы.

Цяпер Станіслаў Барэцкі—намеснік старшыні заводскага камітэта прафсаюза, па сутнасці, займаецца тымі справамі, што і раней: клопаціцца, каб працаўнікі заводу мелі ўсё неабходнае для добрага адпачынку.

Шкада, што не давялося мне сустрэцца з дырэктарам заводу Іванам Пракопавічам Кацяньком—чалавекам, з імем якога звязаны лепшыя старонкі гісторыі «Гомсельмаша».

У наш час, калі ідзе інтэнсіўнае пераўзбраенне вытворчасці, шырока вядуцца размовы, нават дыскусіі на тэму: якім павінен быць сучасны кіраўнік. Улічваецца ўсё: і шырыня дыяпазону ведаў яго, і творчая інтуіцыя, умёнае выбраць з мноства варыянтаў-рашэнняў—адзінае, самае аптымальнае, і яго смеласць у вырашэнні тэхнічных праблем. Усе гэтыя якасці ў Івана Пракопавіча ёсць. Але ёсць у ім яшчэ адна найкаштоўнейшая рыса, якая «прыўзнямае» яго як кіраўніка, не аддаляючы ад калектыву—гэта глыбокая чалавечнасць, якая спалучаецца з высокай патрабавальнасцю да людзей і да сябе асабіста...

230 тысяч камбайнаў павінен выпусціць завод за наступную пяцігодку. Уявіце сабе, якую велізарную работу трэба правесці цяпер калектыву для нарошчвання вытворчых магутнасцей, узмацнення механізацыі і аўтаматызацыі.

Шчыра кажучы, не ўсе кіраўнікі цэхаў, аддзелаў, служб здатны вытрымаць такі напор задач і праблем, такое напружанне ў рабоце. Вось чаму дырэкцыя заводу дбае аб кіруючых кадрах, грунтоўна аналізуе іх дзейнасць, займаецца тэхнічным і ідэалагічным выхаваннем усіх спецыялістаў.

І таму няма нічога здзіўнага ў тым, што партыйную арганізацыю заводу (яна налічвае каля паўтары тысячы камуністаў) уза-

чалывае 32-гадовы Мікалай Афанасьев, дэрэчы, сам здольны, вопытны інжынер, аўтар каштоўнага запатэнтаванага вынаходніцтва, якое прынесла немалую карысць заводу. А, скажам, на чале цэха галоўнага канвеера,—вядучага цэха, дзе скрыжоўваюцца ўсе «сілавыя» лініі заводу, стаіць 30-гадовы Станіслаў Пракапенка.

Каб дамагчыся правільнага вытворчага рытму ўсяго прадпрыемства, трэба мець высокую культуру вытворчасці, немагчымую без укаранення ў вытворчасць тэхнічнай эстэтыкі і ўрэшце без высокай культуры адносін паміж людзьмі.

Прыгадваю, як пры мне ў парткоме заводу Леанід Георгіевіч Дзень-Добры (ён зараз намеснік дырэктара па кадрах) ушчуваў начальніка аднаго з цэхаў не толькі за недахопы ў рабоце, а і за тое, што ён няголены, у запэцканым, брудным адзенні. «Двое сутак дома не сплю,—апраўдваўся той,—сям'і не бачу, самі ведаеце—прарыў!»—«А ці патрэбны ты ў такім выглядзе дома?—насядаў Леанід Георгіевіч. — Заўтра каб зайшоў да мяне пры гальштуку, у адпрасаваных штанах і адглянцаваных ботах! Які прыклад рабочым падаеш». І пасля ўжо, звяртаючыся да мяне, дадаў: «Безумоўна, не белай кашуляй вызначаецца аўтарытэт кіраўніка, але калі чалавек знешне неахайны, то і ў рабоце ён неахайны...»

Складаны гэта арганізм—калектыў. Праходзіць час, ён прасвечваецца на якасць, ярчай выкрышталізоўваюцца ў ім людзі, і тады бачна, для каго завод—роднае, сваё, для каго—часовы прытулак. Гонар калектыву—ветэраны вытворчасці. Памятаю, як віншавалі пяць гадоў назад сельмашаўцы каваля Васіля Мікалаевіча Хурсана з прысваеннем яму звання Героя Сацыялістычнай Працы. А ён стаў разгублены, сарамяжлівы, не ведаючы, куды падзець рукі, рукі працоўнага чалавека. Зараз ён яшчэ і дэпутат Вярхоўнага Савета СССР. Але і сёння ён у кавальскім цэху. Вось ён уважліва разглядае, «чытае» чарцёж новага задання, і водсветы зыркага полымя асвятляюць яго аблічча. І вось ужо распаленая пакоўка пад прэсам, і той пайшоў, заляскатаў, задыхаў, падпарадкоўваючыся самым тонкім, няўлоўным збоку рухам рук каваля-чараўніка.

Нядаўна «Гомсельмаш» адсвяткаваў сваё саракагоддзе. Напярэдадні гэтага вялікага свята з канвеера сыйшоў 100-тысячны камбайн. Ад звычайнай сіласарэзкі да самага прадукцыйнага ў свеце камбайна—такі шлях заводу за 40 гадоў.



Тут праектуюцца новыя машыны. Адаін з творцаў іх—інжынер-канструктар Аляксандр Шчамішэц.



За пультам дыстанцыйнага кіравання галоўнага канвеера—аператары Еўдзіця Казак і Ганца Кузняцова.



Расказвае Ірына Фларыянаўна Ждановіч.

Яны глядзяць на сцэны з фатаграфіямі сцэнічных герояў, створаных талентам і майстэрствам Барыса Віктаравіча Платонава. Чалавечыя вочы! Як многа яны могуць сказаць. Поўныя пачуцця ўласнай годнасці і зтоенай нянавісці вочы Канстанціна Заслонава, дурнавата-задаволення — Адольфа Быкоўскага, па-сялянску кіррыя — Лявона Чмыха, пакутлівы і горды позірк Эзопі... А з партрэта Платонава ў жыцці — ясныя ўдумлівыя вочы мастака, якому дадзена бы-

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, БАРЫС ВІКТАРАВІЧ!..

СВЯТА ВУЛІЦЫ ПЛАТОНАВА У МІНСКУ

ло бачыць глыбей, чым многім з тых, хто сёння завітаў сюды.

Людзі ўспамінаюць аб тым, якім яны бачылі жыццё Барыса Віктаравіча на сцэне. Гэта — жыхары вуліцы імя Платонава. Яны сабраліся ў Дом культуры першага будаўнічага трэста, каб аддаць даніну пашаны незабыў-

наму артысту, які пакінуў такі яркі, такі светлы след у беларускім мастацтве.

А ў невялікім пакойчыку за кулісамі рыхтуюцца да выступлення артысты тэатра імя Янкі Купалы. Яны пакажуць сцэны з «Канстанціна Заслонава» — спектакля, які сваім поспехам быў у многім абавязаны Барысу Платонаву, над узнаўленнем якога ён працаваў у апошнія гады жыцця, рупліва рыхтуючы сабе замену.

Сярод тых, хто запоўніў залу, — і маладзенькія дзяўчаты з інтэрната будаўнічага трэста, якія нядаўна прыехалі ў Мінск з вёскі, і старажылы сталіцы, што добра памятаюць, якім святам была для нас кожная новая работа Платонава. Такія, напрыклад, як пенсіянерка Алена Антонаўна На-

толькі вельмі чысты, шчыры чалавек.

— Мяне здзіўляла яго незвычайнае ўменне знешняга і ўнутранага пераўвасаблення, — гаворыць інжынер «Энергасецьпраекта» Іраіда Чарэнец. — Пан Быкоўскі і Эзоп! Цяжка адразу паверыць, што іх паказвае адзін і той жа чалавек.

А побач дзяўчынка год дзевяці-дзесяці, паказваючы сяброўкам на фатаграфіі, дакладна называе ролі, у якіх зняты артыст.

— Адкуль ты гэта ведаеш? — здзівілася я.

— Яна бачыла Платонава, — з прытоенай зайздрасцю паспыхаліся растлумачыць мне яе сяброўкі.

— Мой тата — начальнік радыё ў тэатры, — сказала дзяўчынка, — і ён часта браў мяне з сабой на спектаклі. Я ўсё добра памятаю.

Не ведаю, ці сапраўды многае памятае Ірачка Цецерава, але, мабыць, засталася ў яе душы нешта незабытае, калі яна так цікавіцца творчасцю артыста і ўжо ведае аб ім больш, чым маглі бачыць сама.

Пётр Гіляравіч Клячко, галоўны механік «Белэнергабуд», прыехаў у Мінск не так даўно.

— Мы вельмі ўдзячны калегам Пла-

Сцяпан АЛЕКСАНДРОВІЧ

ПЕРШАЯ ВЯСНА

УРЫВАК З КНІГІ ПРА ЖЫЦЦЕ ЯКУБА КОЛАСА

Гэта ўрывак з апавесці «Ад гоману бароў» — з новай кнігі пра жыццёвую і творчую дарогу Якуба Коласа. Першыя гады настаўніцтва на Палессі, турэмныя лілі, праца ў Мінску, армейская служба і франтавыя будні на Румынскім фронце — вось пуніны і асьмемнікі, разкладзеныя ў аснову кнігі.

Гэта ж час, калі параджалася паэтычная песня. Ішло не гартаванне, калі выснявала задума «Новай зямлі» — гэтай непаўторнай эпіпеі беларускага народнага жыцця, калі фармаваўся прызвік Тарас Гушча.

Аўтар.

Шла вясна. Першая вясна, якую Кастусь Міцкевіч сустракаў за турэмнымі кратамі.

Недзе за сценамі астрога ласкава прыгравала вясновае сонца, весела булькалі ручайны, радасна выспеўвалі свае трэлі жаўранкі, а тут, у камеры, вясна яшчэ зусім не адчувалася, яе павідам не было відаць. Мужчыны з ранку да вечара таўкліся ля акіна, але што ты там выглядаш, калі вочы мазоліць аблезлы мур, а пад ім учарнелы снег, які і не думаў раставаць.

Тры дні таму назад на вячэрнюю паверку ў дванаццатую камеру зайшоў сам начальнік астрога Славінскі са старшым наглядчыкам Дожджыкам. Пікулік таксама быў з ім, ён застаўся ў дзвярах і высокая падняў ліхтар у камеры было ўжо немавата. Усе арыштантаў, што былі тут, шуснулі на нары: было дамоўлена сустрэнь лежачы турэмную адміністрацыю.

Начальнік астрога ступіў некалькі крокаў і пачаў, не спяшаючыся, здымаць пальчатку з левай рукі, а потым сярдаіта сіплым голасам крыкнуў:

— Устаці!

Ніхто на нарах не паварушыўся. У гэты час у камеру ўвайшоў Кролік і спакваля на вачах у начальства выцягнуўся на сенику.

— Уста-а-аці! — зароў Дожджык.

Мірман, які ляжаў побач з Кастусём, са страху аж падскочыў, але сусед паклаў яму руку на грудзі — ляжы! Пасля падняўся Кролік і, не зладзічы з сеника, абхапіўшы рукамі калені, спакойна пачаў:

— Мы пратэстуем супроць таго, што нам перасталі даваць газу і зменшылі норму дроў. Мы, хоць і арыштантаў, але людзі... І патрабуем да сябе людскіх адносін!

— Пасяці! — крыкнуў Славінскі Пікуліку. — Наглядзімо, што там за мудрэц аб'явіўся.

Кролік вийшаў наперад:

— Стараста камеры!

— Тыдзень карцару, — павярнуўся да дзвярэй начальнік турмы.

— Пратэстуем! — загудзела дванаццатая камера.

— ...Стольні ж дзён пад замок астатніх, — кінуў Славінскі ўжо за парогам.

Першы дзень Дожджык адчыняў «вочка» ў дзвярах і пацвельваўся:

— Якое сёння сонца слаўнае! Любата!

Паспрабаваў ён дражніцца і назаўтра, але Дурмашкін не вытрымаў здзеку, хапіў дзярнач, якім падмяталі камеру, і шпурнуў у «вочка». Дожджыка як вадой змыла, і больш ён не паказваўся.

Кролік сядзеў у смярдзючым каменным мяшкі, а жыхары дванаццатай сляніліся па камеры. Сонца і вясну бачыў толькі той, хто зранку выносіў парашу...

Кастусь зранку да вечара вылежваўся на нарах. Кожную вясчу ён перажываў чамусьці вельмі хваравіта. Нейкія няясныя трывогі і парыванні апаноўвалі яго сэрца, думкі мкнулі далёка-далёка ад будзённых клопатаў і лёталі ў нябёсах. Рэзка мяняўся настрой. То з'яўлялася адчуванне бадзёрасці, радасці і ўпэўненасці ў сваіх творчых сілах, і тады нібыта вырасталі крылы. Пасля раптам без прычыны, здаецца, агортала цяжкая беспасветная туга, у галаву лезла розная дрэн. Не піса-

лася, не чыталася, ноччу не спалася, сніліся страшныя сны. Нідзе не знаходзіў ён тады месца!... Ішоў у лес. Доўга хадзіў там у бяздум'і, сядзеў дзе ў зацішкі на пенчуку ці на зямлі, слухаў птушыныя галасы і ціхую змалку знаёмую і любімую лясную песню. Так прыходзіў у лес дзень у дзень, блукаў у адзіноце. — І паволі вяртаўся душэйны спакой.

Зараз было горш. Смутаў падкрадаўся даўно, а потым туга спаланіла ўсю істоту, усе помыслы. Спачатку Кастусь не падаваўся, расказваў вясёлыя здарэнні і анекдоты, разам з усёй дванаццатай чвэрцю што-небудзь смеінае. Але неўзабаве надыйшоў такі дзень, што не толькі расказваць, але слухаць нікога не хацелася, ляжаць — не ляжалася, думаць — не думалася, прапаў сон, — усё вярэдзіла душу, хоць рукі на сябе налажы. Калі ж ён не ўстаў аднойчы палуднаваць, Шпакоўскі, які быў за кухара, сказаў:

— Расклеіўся наш Стары.

— Ты што, браток, захварэў? — устрывожыўся Дурмашкін.

Жыхары дванаццатай камеры абступілі Кастуся, кожны даваў параду, прапаноўваў лекі і зёлкі. Падыйшоў нават нясмелы селянін Цярэшка з пад Маладзечна, які яшчэ не асвойтаўся на новым месцы: яго нядаўна перавялі з дзевятай камеры. Ён дастаў са свае торбачкі пляскавую бутэлечку:

— Во, хлопца, загавораная вада... Памагае ад захалоду падвароду і кепскіх вачэй...

Усе дружна накінуліся на дзядзьку Цярэшку, паднялі на смех яго вадку і яго веру ў бабскія забавоны. Гэтае здарэнне адразу скіравала гаворку пра розныя прымкі, замовы і чарадзействы. Хто расказваў, як памало нейкаму: хто даводзіў, што гэта ўсё выдумі і шарлатанства.

Кастусь слухаў гэты гермідар, і яму раптам захацелася адзіноты... Вось каб цяпер у Альбуч, выпіць конаўку бяроўзавіку і на цэлы дзень сысці ў лес. Усю хворасць, як рукою зняло б. Але... На сэрцы ў яго стала горка, крыўдна і балюча, аж набеглі слёзы.

Ноч прайшла неспакойна. Бачыў у сне Алесю Рамановіч. Стаць яна ў царкве ўся ў белым і пытаецца ў Кастуся: «Няўжо ты не ведаеш, дзе забіты Вальдзерозе?» Той нібыта адказаў: «Ведаю. Каля Блоні, што пад Ігуменам».

Даўна было тое, што сон добра застаўся ў памяці і на равіцу, нават прозвішча нейкага Вальдзерозе. «Хаця б Алеся не захварэла», — падумаў ён, запытаўся ў Лейвіка:

— Хто такі Вальдзерозе?

— А ліха яго ведае. Не чуў такога...

Уставаць не хацелася, і ўсужлівы Цярэшка падаў Кастусю кубак чаю. Дзень абяцаў

быць такім жа сумным, доўгім і нецікавым, як учарашні.

Але выручыў наглядчык Пікулік. Адразу пасля снедання ён адчыніў камеру і весела аб'явіў:

— Хто пойдзе снег раскідаць?

Ахвотнікаў было многа: кожнаму хацелася вырвацца на прастор, каб палюбавацца сонцам і вясною. Але Пікулік падыйшоў да нараў, на якіх ляжаў Кастусь, і запытаў:

— А ты, Кінціцін, чаму не ўстаеш? Падыймайся! Каацца не будзеш...

Пасля змрочнай камеры на двары быў рай. На высокім снім небе ні хмурыні, сонца прыгравала так, што на турэмным двары ўжо зранку было не прайсці: у самай сярэдзіне яго красавалася вялікая лужа вады. Арыштантаў дружна завіхаліся з лапатамі, праблі дарогу вадзе, а потым узяліся за гурбу снегу. Кастусь спачатку раскідаў снег каля ўваходнай брамы, а потым Пікулік забраў у яго лапату і пасадыў у зацішкі.

У абед, сядзячы побач за сталом, Шпакоўскі запытаў у Кастуся:

— Ну, як, Стары, ажыў?

— Дзіва што. Паўдня грэў зубы на сонцы.

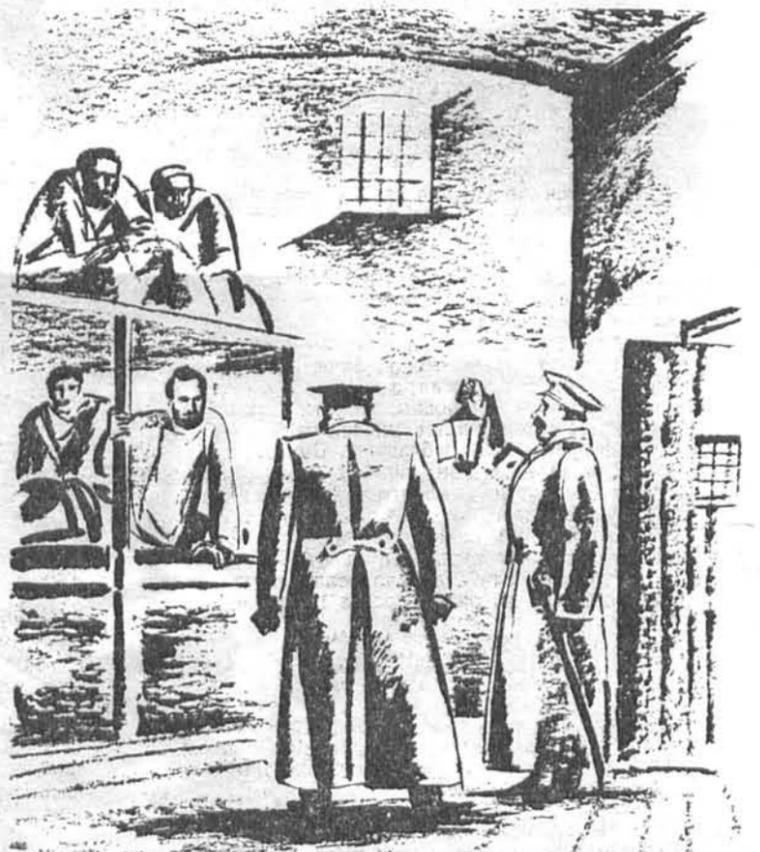
— Ну, то атрымлівай яшчэ адну порцыю полікі, — сказаў кухар.

Назаўтра зноў Кастусь грэўся на сонцы: лапата ў іх была на двух з Дурмашкіным.

Яшчэ праз пару дзён вярнуўся з карцара Кролік. Зямлісты твар цяпер стаў белы, як палатно, і нібы прасвечваўся. Дванаццатая наладзіла свайму старасту ўрачыстую сустрэчу. Цераз Пікуліка дасталі хлопцы нават «божых» кропель і бохан свежай сітніцы. Было той вечар гамонкі, смеху, жартаў і песень!

Здавалася, турэмная жытка ўвайшла ў сваю прызвычаеную каляіну, але раптам новая бяда навалілася на дванаццатую камеру. На трэці ці чацвёрты дзень, як прыйшоў стараста, захварэў Іван Сарока. Гарэў агнём, ноччу трызіў. Раніцою забралі яго ў турэмны лазарэт, дзе прызналі, што ў Івана тифус.

Прышоў фельчар: не пераступаючы парог, пакрыціў носам — і наклаў каранцін. Цяпер Іван нікога не выпускалі з камеры. Хлопцы нібыта духам не падалі, спявалі песні, жартавалі, але гэта



Мал. В. ТАРАСАВА

тонава, якія сёння прыйшлі да нас, жыхароў яго вуліцы, — гаворыць ён. — Мне здаецца, што ніякія кнігі і артыкулы пра Платонава не замеяць жывога слова блізкіх людзей.

І сапраўды, жывое слова купалаўцаў данесла да прысутных многія незабыўныя рысы абаяльнага вобліка Барыса Платонава.

— Платонава ўбачыў я на сцэне, калі яму было ўсяго 19 гадоў, — раскажаў народны артыст БССР Сцяпан Сцяпанавіч Бірыла. — Ён іграў Клеонта ў камедыі Мальера «Мешчанін у дваранстве». І сёння стаіць ён у мяне перад вачыма такі, які быў тады, — узнёслы, рухавы, чароўны юнак, з якога, мы ўсе адчувалі, будзе выдатны актёр. Імкліваць, запал, тэмперамент былі адметнымі рысамі не толькі юнага Платонава. Яны засталіся з ім на ўсё жыццё. Многага можна дабіцца ўпартай працай, самадyscyплінай. Але маладосць душы — гэта тое, з чым трэба нарадзіцца.

— Мудра, тактоўна дапамагаў мне словам і справай Барыс Віктаравіч, калі тэатр рыхтаваў да пастаноўкі «Канстанціна Заслонава», — сказаў драматург Аркадзь Маўзон. — Прэм'ера адбылася 9-га мая 1947 года. Залы запоўнілі ваенныя, былыя партызаны і падпольшчыкі. Гэта для іх, герояў пераможцаў, з асаблівым нахненнем іграў тады Платонаў. Многія ў зале плакалі...

— Я правёў шмат незабыўных хвілін побач з Барысам Віктаравічам у апошнія гады яго жыцця, — гаворыць народны артыст БССР Мікалай Мікалаевіч Яроменка. — Бачыў, з якой гранічнай самаадданасцю і самаахвярнасцю ён працаваў. Памятаю, калі я рэжыраваў ролю Заслонава і мне цяжка даваўся адзін эпізод, Платонаў выйшаў на сцэну, каб паказаць, як трэба яго зрабіць. За адну хвіліну ён так увайшоў у ролю, столькі болю з'явілася ў яго вачах, што Ірына Фларыянаўна Ждановіч, якая сядзела ў зале, не вытрымала і папярэдзіла: «Барыс, пашкадуй сябе, хіба можна так з хворым сэрцам?» Платонаў не ўмеў сябе шкадаваць. Яго хвалявала ўсё, што было звязана з нашым тэатрам. Ён дапамагаў нам, падказваў, вучыў, нібы спяшаўся хутчэй, пакуль б'ецца сэрца, перадаць тое, што набыў за сваё яркае, змястоўнае, багатае жыццё.

З хваляваннем слухалі прысутныя выступленне народнай артысткі БССР Ждановіч — вернай спадарожніцы жыцця Платонава.

І на клубнай сцэне пачаўся сапраўдны Тэатр — з вялікай літары. Узнаўляюцца падзеі гераічных дзён Аршанскага падполля.

Зараз імклівым энергічным крокам выйдзе на сцэну Канстанцін Заслонаў...

Сядзячы побач з Ірынай Фларыянаўнай і сястрой Платонава Валэцінай Віктараўнай, я асабліва ўсхвалявана адчуваю вастрыню гэтага моманту. Горка, што нам ніколі ўжо не ўбачыць першага выканаўцы Заслонава. Ды жыве спектакль, у які ўкладзена столькі яго ведаў і сіл, жыве вобраз, створаны яго вучнямі Мікалаем Яроменкам і Віктарам Тарасавым.

Зноў гасне святло. Белы прамень падае на экран, і перад намі ажывае знаёмае аблічча артыста. Завіхаецца ля слаўтай косткі інтрыган Зёлкін, вытылінгае з дзяўчатамі пан Быкоўскі, пакутліва шукае сэнс жыцця Сьдзя Пратасяў — недапетая песня Платонава.

Фільм «Думкі і вобразы» здымаўся



У фільме «Думкі і вобразы» здымаўся

незадоўга да смерці артыста. Ён заканчваецца словамі, якія мы не раз чулі ў іншых фільмах, якія звычайна здаюцца нам будзённымі, прывычнымі: «Мы расставімся з любімым артыстам, але расставімся ненадоўга. Наперадзе яшчэ не адна сустрэча... Але тут, у напружанай цішыні залы, гэтыя словы набываюць іншы, глыбокі, адметны сэнс.

Так, мы яшчэ не раз сустрэнемся з Барысам Платонавым, бо ён застаўся з намі — у спектаклях, у якіх ён уклаў свае пачуцці і думкі, у акцэрах, для якіх ён застаўся ўзорам самаадданга служэння мастацтву, у назве вуліцы і сэрцаў яе жыхароў, ва ўдзячнай памяці беларускага народа.

Святлана КЛІМКОВІЧ.

былі невясёлыя жарты: кожны чакаў з дня на дзень, што і яго падкошыць хвароба.

Вось у гэтыя трывожныя дні абрыдлівага чакавання прыйшоў ліст ад Рамановіч. Ліст кароценькі, але з важнымі навінамі. Алеся пісала, што выйшла замуж за таго настаўніка з Блоні. Кастусь успомніў сон пра Вальдзерозе і ўсімхнуўся: глядзі, што можна прысніць. Але вестку гэтую ён успрыняў даволі спакойна. Алеся, вядома, дзяўчына разумная, прыгожая, але не для яго, Кастуся. Ён гэта даўно ведаў і ніколі не пешыў сябе надзеяй. Больш таго, Кастусь заўсёды стараўся сябе паводзіць з Алесей стрымана, халаднавата нават, але далкатна, сур'ёзную гаворку пераводзіў на жарт.

У той дзень ён узіўся пісаць Алесі адказ. Але ліст не пісаўся. Спачатку здалося, што напісаў вельмі суха і казённа. Другі раз падалося, што Алеся (а можа не так Алеся, як не муж) пакрыўдзіцца. — І зноў парываў. Няхай, іншым разам напішца можа лепш.

Але атрымалася так, што Кастусь забавіўся з адказам. Не па сваёй, вядома, віне: была другая прычына.

Назаўтра на ранішнюю паверку ў дванаццатую нячыстык прынёс Славінскага. Ніхто яго не чакаў, усе спадзяваліся, што пакуль існуе пагроза тыфусу, у камеру ён і носу не пакажа. Ажно бравы служака, відаць, задумаў у гэтыя цяжкія і трывожныя дні, калі над астрагома нависла цёмная хмарай хвароба, зламаць арыштантаў, паставіць іх на калені. Калі Дожджын забразгаў ключамі, ніхто не надумаў, што ідзе начальнік турмы, і не дамовіліся, як яго сустрэць.

— Устаць! — падаў каманду.

Хто валяўся яшчэ ў паселі, і па камеры і, памятаючы ранейшы лі на пары, сёй-той спасавалі і начальствам.

— У карцар! — коршунам на Дурмашкіна.

— І ты!

— І ты! — тычкаў ён палы.

— Пойдзеш і ты! — палец наі

Пра карцар Кастусь наслуха

каменны мяшок трапіў сам упе

не відаць, і вочы тут не патрэб

хусткаю. Кажуць, цемра дрэн

зрэнкі. Увайшоўшы, ён пастая

пасля пачаў асвойвацца. Нагой

— параш! Рукою асцярожна а

Шырыня кануры — крыху бол

удоўжкі — чатыры, пальцы да

параў табе, ні табурацікі; падлог

у закарэлай гразі.

Знаёміўся Кастусь са сваім і

нейкім асаблівым спакоем і

Што ж, у турме ўсяго трэба пасп

несці. Галоўнае — не падаць ду

крыху, пасля паслаў бушлат і

напльлі чарадою і агарнулі Каст

ма, як маці? Хаця б не прыхаў з

куль ён тут адседжае кару. Будз

Кастусь ляжаў мо толькі якую

жалася, падлога мулкая, з гузака

— ад яе несла смуродам: гнілі

ды ён прысеў на бушлат, упёрся с

тую сцяну і сядзеў у бяздум'і. С

помніў пра ненапісаны ліст да А

У нас жуцко, ловіць в гробе;
Мрак промозглив, сырость см
Мы лежим в бессильной ялоб
Подостлав под бок бушлат...

У абед прынеслі вядро вады і в
на ўвечары зноў адчыніліся цяж
дзверы. У цемры пачуўся голас і
— Не спіш, Міцкевіч?
— Не.

— Як ты тут? Трымай яшчэ
Будзе пад бок, другім акрыешся
Цэлы тыдзень высядзеў Касту
у цемры і адзіноце. Усё было б

лі б не так смуродліва і вільготна. Почуў ён ча-
сам прачынаўся ад таго, што не было чым ды-
ханням. Увесь час снілася, што нехта душыць ш
цяжка наваліўся на грудзі.

Турэмная камера пасля смярдзючага і цёмнага
карцара здавалася ідэалам жыццёвай раскошы.
Кастусь мог цяпер на сваім уласным вопыце пе-
раанацца, які адносны амест мае ўяўленне чала-
века пра пачасце. Учарашняе пекла сёння здава-
лася раем...

Дванаццатая вясёлым крыкам сустрэла сваіх
чатырох мучальнікаў: Кастуся Міцкевіча, Дур-
машкіна, Лейвіка і Цярэшку. Іх віталі як сап-
раўдных герояў. Радасна было сустрэцца з сяб-
рамі, паслухаць іх жарты і песні. Раптам Кролік
закрычаў:

— Міцкевіч, танцуй!

Кастусь убачыў у руках старасты тры канвер-
ты і кінуўся танцаваць «Зялёнага асла». Але яго
хутка павало ўбок, закружылася галава, і ён
упаў на свой сяннік.

Адзін ліст быў з дому, другі — ад дзядзькі
Язэпа з Сібіры, трэці — з Мінска ад сястры Мі-
халіны. Кастусь адразу забыўся пра свае пакуты
ў карцары.

На тым жа тыдні вярнуўся з лазарэта Іван Са-
рока. Дванаццатая камера была ў поўным зборы.
Але не надоўга.

Неўзабаве ў мінскім турэмным замку здарылі-
ся такія падзеі, што пра іх загаварыў увесь горад
і губерня.

Тыя памятнае дні пачаліся з таго, што началь-
нік турмы атрымаў на пошце на свой дамашні ад-
нак смуродны прывет ад забароненага Барыса

СЯБРЫ ПА ЗБРОІ, СЯБРЫ ПА ПРАЦЫ

З якога б боку вы ні
ўязджалі ў горад Рудню
Смаленскай вобласці,
абавязкова палюбуецца
маладым прыгожым
скверам. Нібы вартавы
на пасту, у цэнтры яго
застыў бронзавы савецкі
воін з моцна сціснутым
аўтаматам у руцэ.

Сярод іншых гараджан
тут нярэдка можна суст-
роць на прагульцы невы-
сокага пажылога чалаве-
ка з залатой зоркай Ге-
роя Савецкага Саюза на
грудзях. Гэта Міхаіл
Аляксеевіч Ягораў, які
разам з Мелітонам Кан-
тарыя ўзняў сцяг пера-
могі над рэйхстагам.
Вось ён спыняецца ля
маладых бярозак, пры-
слухоўваецца да іх таям-
нічага шэпту. І тады Мі-
хаілу

ён знаходзіцца ў
русскіх пушчах і дуо-
У яго памяці паў-
лясы Суражчыны,
шчэ юнаком полпеч-
тызанамі бацькі Мі-
дкрыў лік помсты
ісцікім захопнікам.

эгіх партызан-руд-
ў надзеяна пры-
лі ад ворага бела-
і сосны і бярозы.
ны прытулак дэвалі-
ускім партызанам
нскія лясы. А коль-
турсаў загінула за
пенне Рудняншчы-
нога помнікаў рус-
роям стаіць у Лёз-
м раёне.

аўна ў Руднянскім
і з'явіліся белару-
ярозкі, іх прывезла
эй дэлегацыя ра-
аў культасветуста-
лёзенскага раёна.
ні гасцілі ў сваіх
іяў загадчыкі клу-
бібліятэк Лёзнен-
і. Абменьваліся во-

сустракаліся з ве-

тэранамі войнаў і працы.
На сустрэчу з беларускі-
мі гасцямі прыйшоў і
Міхаіл Ягораў. Пры па-
садцы дрэўцаў ён сказаў:

— Лёзненшчына і Руд-
няншчына — мне адноль-
кава дарагія куткі.

Сустрэча суседзяў па-
кінула добры след. На
паліцах кнігарняў і біблі-
ятэк Рудні з'явіліся творы
беларускіх паэтаў і
празаікаў. Цяпер у Рудні
шмат людзей, якія захап-
ляюцца Янкам Купалам і
Якубам Коласам, Іванам
Шамякіным і Петрусьм
Броўкам. Ды хіба пералі-
чыш прозвішчы ўсіх май-
строў п'яра, якія знайшлі
дарогу да сэрца рускіх
братоў!

Шмат разоў на Лёзнен-
шчыне давалі канцэрты
галадзейныя тэатры з
суседняга рускага раёна.
На сцэнах жа іх калгасаў
і саўгасаў гучаць белару-
скія песні. Абмен вопы-
там работы і культурны-
мі здабыткамі сталі тра-
дыцыйнымі.

Вось і нядаўна два дні
ў Лёзнене гасцілі работнікі
клубаў і бібліятэк з Руд-
ні. На сумесным пася-
джэнні культасветработ-
нікі двух раёнаў падзялі-
ліся вопытам і абмерка-
валі планы работы на час
падрыхтоўкі да XXIV
з'езда КПСС.

Удзельнікі сустрэчы па-
бывалі ў калгасе імя Ча-
кава, гутарылі з перада-
вікамі палёў і ферм, на-
ведалі Зубкоўскі сельскі
клуб, дзе азнаёміліся з
нагляднай агітацыяй.

А дзе культурнікі,
там і звонкая песня. Су-
стрэча закончылася ціка-
вым вечарам сумеснага
адпачынку.

П. КАБАК.

ДАТНІКІ ДРУКУ

матгадовую актыўную работу ў друку і паліграфіі
г на друку пры Савецкіх Міністраў СССР і Цэнтраль-
нага прафесійна-навукага Саюза работнікаў культуры
аддзіль 85 работнікаў выдавецтваў і паліграфічнай
тотавасці рэспублікі значком «Выдатнікі друку».

узнагароджаных — дырэктар Гомельскай фабрыкі
рук» К. Чайку, дырэктар выдавецтва «Вышэйшая
і, Есьман, брыгадзір Хоцімскай раённай друкарні
генка, вярстальшчык Магілёўскай абласной друкар-
тудуркі, літатнік Дзержынскай раённай дру-
і, Саргеева, друкарка Глыбоцкай раённай друкарні
ароўскай і іншыя.

І. ПАЖОГА.



НЕ ТОЛЬКИ ў паэзаі—у чытачоў, таксама бываюць часы асаблівай плённасці, душэўнага ўздыму і вялікага натхнення. Гэта — калі жывецца шырака, светла, калі глыбінна, здаецца, разумеш існы свет, бачыш духоўную і жыццёвую далечынь. Жыццё і паэзія сыходзіцца тады ў тваёй душы ва ўзаемнай непарунасці, і ты расцеш, мацнееш духам, і ўсім сэрцам адчуваеш небудзённасць будзённасці—паўнату і змястоўнасць жыцця.

Рознымі шляхамі і з розных прычын прыходзіць да нас гэтае шчаслівае адчуванне. І каго з нас не ўзнісла вольна і высока на сваёй хвалі сапраўдна паэзія, хто не зведаў гэтых своеасаблівых, шчаслівых і напоўненых імгненняў чытацкай творчасці, калі ты быццам сам творца, у поўным кантакце з паэтам, яго пачуццём і думкай, калі ты нібы і сам становішся ўпоравень з ім, адкрываеш характэрна і сягаеш да духоўных вышынь, калі здаецца, што радасць паэта — твая радасць, усе яго пачуцці і думкі — твае. «Не я пишу стихи. Они, как повесть, пишут меня, и жизни ход сопровождает их...» — гэтыя словы, сказаныя выдатным паэтам, успрымаеш і так: паэзія, верная і вечная спадарожніца чалавечых душ, — наша стваральніца, адзіна і важнейшая стымуляў у жыццёвай хадзе...

Як і для многіх чытачоў, для мяне, калі я думаю пра сапраўдную паэзію і згадваю лепшае, што ёю мне дадзена — сярод першых і самых душэўных спадарожніц — згадваецца, і не проста згадваецца, а адразу пачынае разгортвацца і інтэнсіўна жыць у душы паэзія Аркадзя Куляшова.

Сапраўды, колькі разоў прыходзіла яна да нас і кожны раз па-новаму паланіла сваёй праўдай і прыгажосцю, дарыла глыбокае перажыванні. Колькі перажыта разам з паэтам, колькі ўзята ад яго твораў радасці і гора, колькі знойдзена ў ёй свайго, колькі аддадзена душэўнай энергіі пры чытанні, перачытанні, пры першых і наступных сустрэчах з яго чудаўнымі творами, колькі ўласных перажыванняў знаходзіш у іх...

Пра гэта не скажаш адразу і коратка. Прызнаюся, усё больш спее ў душы намер — напісаць, калі хоць сіл і смеласці, сваю кнігу пра Куляшова: не толькі каб перачытаць ад пачатку яго паэзію ўслед за ішчымі даследчыкамі, але і расказаць пра свае чытання ўзаемаадносін з ёй, падсумаваць уражання і назіранні ад сваіх даўніх зносін з многімі куляшоўскімі творами: звязчыцца да свайго жыццявага і чытацкага вольна, паспрабаваць паказаць, якімі шляхамі — у асобным канкрэтным чалавечым лёсе — знаходзіла і знаходзіць паэзава слова чытацкі водгалас, як жыве яно і разгортваецца ў свядомасці аднаго з чытачоў-сучаснікаў.

І паколькі творчасць народнага паэта Беларусі, аднаго з выдатнейшых прадстаўнікоў савецкай паэзіі, дае вялікую прастору для многіх думак і разваг, у гэтай кнізе я б хацеў і асэнсаваць глыбокую змястоўнасць і мастацкую непаўторнасць куляшоўскай паэзіі, і пагаварыць пра яе наватарскі характар і сувязі з традыцыямі беларускай і рускай класікі, і параўнаваць пра месца яе ў нашай паэзіі, пра яе трывалую і разнабаковую сувязь з грамадскім жыццём і літаратурным працэсам, і многае іншае, што, зрэшты, яшчэ раз засведчыла б яе духоўнае багацце, жыццёвую і мастацкую невычэрпанасць...

Але пакуль усё гэта ўзвважаецца і вывараецца, да мяне прыходзіць куляшоўская паэзія зноў і зноў, дорыць новыя перажыванні і хвалюе з новай сілай.

Вось на сталае некалькі асобных томікаў і часопісных кніжак — плён паэтычных эпох і гадоў. Паэмы «Цунамі» і «Дарога да акіяна», пераклады Лермантава, «Спеў аб Гаяваце» Лагфела і «Энеіды» Катлярэўскага. А побач з імі ўсё яшчэ зусім п'яўнія, надзвычай сённяшня — «Новая кніга» і «Маналог»...

У перадсвяточным расказаванні восені вечнасць вядзе з намі ціхую вольную размову — расхінаюцца туманы, свеціцца сіня і сонцам далечынь, ціха апладае долу трапяткі жаўталіст... Вольна дыхаецца і далёка глядзіцца. Разам ідуць урачыстая святочнасць і жыццёвая радасць — тая радасць, што не мела б сапраўднай паўнаты і сілы, калі б яе гармонія і душэўны спакой не аплаліліся заўсёды неспакоем,

тугою, маркота і вандроўным болям хваляванняў, удач і няўдач...

Гэта — наша сёлетняя восень. А ў паэта — свая восень, свая душэўная відната. Пераведзеная ў чалавечы план, асенняя пара ўспрымаецца ім як перадапошняя ступень у цыкле жыцця і лёсу: «Замаўкаюць птушыныя звонкія спевы, калі восень прыходзіць



Аркадзь Куляшоў.

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЕТА

НА ПАЎМІЛЬЯРДНЫМ КІЛАМЕТРЫ

у край наш лясны, і, як свечкі, вакол ярка ўспыхваюць дрэвы на праводзінах лета, на памінах зімы. Там, дзе восень ідзе, лес шумлівы радзее, вецер гоніць хмарыны з-за дэманічных ялін, Грозны чуючы сівер, лісты, як надзеі, аблятаюць на дол з пачарнелых галін». Зведзеныя разам, прыродныя кругаварот і жыццёвае ўзыходжанне ўступаюць у актыўныя зносіны: прага жыццёвага, напружанне волі, актыўнасць душы супрацьстаяць асенняму згасанню, метафары душэўных намаганняў адольваюць метафары восені:

Я, ўлюблены ў жыццё, не скарся пагрозе
На праводзінах тых, на памінах старых,
Выйду з лесу і стану ў зімы на парозе
Дрэвам я, што лістоў не губляе сваіх.
Я трымаў іх з вясня, да вясня дотрымаю,
Не развюю на свеце, не кіну ў бяду,
Дружным пошумам іх новы май
Прывітаю...

І тут жа, у кульмінацыйны момант душэўнага ўзыходжання — мужнае прызнанне жыццёвай непазбежнасці: «...І з адзіночэскай просьбай на дол упаду: — Адгукніся, вясня, мне зязюльі з-за рэчкі, дай яшчэ раз прыпысці да любай зямлі і каштанаў сваіх незгасальныя свечкі над маёй адшумеўшай вясной запалі!»

Гэта — з «Новай кнігі» А. К.

нішто не адасоблена: адзін настрой сыходзіцца з другім, кожная думка апладзіецца новымі, свет шырэе, асобныя моманты жыцця душы лучацца ў агульнай плыні быцця, асабістае становіцца грамадскім (як і грамадскае — асабістым), выяўляецца прыналежнасць чалавека да часу, да сучаснікаў, да людзей набыткаў і страт, да работы, да будучыні, да новых спраў і задач чалавецтва. Сыходзіцца далёглядзі прыроды і гісторыі:

Зайшоўшы ў вясняныя нетры,
Стая, зачараваны ім,
На паўмільярдным кіламетры
Паміж наступным і былым.

Ад старонкі да старонкі ўзрастае маштаб бачання і пачуцця: «Начы і дні адбішы чаргаванне, на месцы не стаяць мацерыкі — па іх жывым і сонечным экране бягуць дарог і рэчак ручнікі. Дыван вясны перацітае ў лета, завая лісцяў — у сіняжынак пух: я не хачу, каб некалі ўсё гэта, хаця б на момант, свой спыніла рух. Хай сэрца стане, сонца ў хмарах згіне, а ты, зямля, няспынным крокам кроч...»

Чалавечы лёс уваходзіць у гісторыю: «Як быццам я ўладар дарог і рэк, рэгуліроўшчык каруселі гэтай, як быццам не праносіў над планетай

за ўсе шматвекавыя набыткі чалавечай культуры:

Мне кожны год, нібы жыццём другім,
Жыць у дваццаты век наш даялося,
Я — аяіну жытняга калосе:
Мільёны лёсаў змешчаны ў маім,
Яшчэ да дні не вычарпаным, лёсе...
Перавартацца буду зноў і зноў
З імі ў плоць, з жыццям і жыццём...
Жыву, і пачуццё ў мяне такое,
Як быццам мне не выцідзест гадоў,
А пачы стаягоддзяў — самае малое.

«У часу няма часу» — давалася пачуць мне ў адной гаворцы пра ісціну, праўду і вечнасць. Але сустрэча з любімым паэтам гаворыць: кожны момант нашага жыцця, калі яно не пуштое, бяздумнае і марнае існаванне, ёсць імгненне вечнасці, а кожнае імгненне вечнасці мае свае душэўныя кардынаты — і сотыя вёрсты, і паўмільярды, мільярды кіламетры ў нашай свядомасці — у нашых адліках жыццёвых дарог, у радасным і балючым пазнанні быцця, нястомнай працы, спаткання з векам і каханай, руху наперад і ўдалачынь.

«Новая кніга» — асабліва кніга. Гэта кніга жыццёвых падраўнаў, сумавання вопыту. Кожная думка ў ёй выведзена з многіх роздумаў і перажыванняў і суаднесена з усмі і тэмамі жыццёвага вопыту ад дзяцінст-

Варлен БЕЧЫК

мяне лістком, сляжынкаю, ракетай праз атмасферны ціск суровы век. Быў шылам я ў імлівым карагодзе гадоў, тухлой і зернем на таку, хацеў бы век, які ўжо на зыходзе, забраць мяне з сабой, а я руку гарачую працягну прыродзе — з дваццатага ў трыццатае стагоддзе»...

«Новая кніга» ўяўляецца мне вяршыняй паэта. Як многа — шырака, светла, поўным сэрцам — сказана ў ёй! Ікая ўмяшчальнасць пачуцця — у глыбінных філасофскага абагульнення выразна і моцна гучаць патэтыка і лішчота, інтымнасць і грамадзянская пафаснасць, элегічны ўспамін і радаснае парыванне да новых вышынь.

Колькі сказана тут аб жыцці і творчасці, аб каханні і здрадзе, аб змесе і істотнасці чалавечага вопыту, што месціць у сабе вопыт дзяцінства, юнацтва і сталасці, колькі розных — згодных і супярэчлівых душэўных рухаў — сыходзіцца ў адно агульнае пачуццё. «Новая кніга» сцвярджае адзінасць ўсіх бакоў жыцця, яго асабістых і грамадскіх ліній, звязанасць усіх жыццёвых явішч і з'яў, усіх пабуджванняў у свеце мэтайнага чалавечай асобы, засяроджанай на роздуме пра лёс зямлі і чалавецтва, вялікай у разуменні ёласнай апазіцыі

ва да сталасці. Заўсёды звязаная з акрэсленай і паўнай лірычнай асобай, яна паэтычна адначасова вузкая асабістасці. Свет «Новай кнігі» — свет высокай духоўнасці, што ўнімаецца над будзённасцю, расхінае небасхілы для пачуцця і думкі, для вялікага гарту, мужнасці і няўхільнага руху ўперад. З вялікай сілай і выразнасцю яна сабрала і выявіла трывалыя і разнабаковыя сувязі сучасніка з часам — не прыватныя і дробныя залежнасці ад яго, а сувязі з яго галоўнымі шуканнямі і супярэчнасцямі, жыццёвыя чалавечыя сувязі, што ніколі і ніколі не абстрагуюцца ад надзённых чалавечых клопатаў і трывог, але і не драбнеюць у мітуслівых неістотнасцях. Аптымістычна, скіраваная ў будучыню паэзія Куляшова ўсюды верная жыццёвай дыялектыцы — у ёй адлюстраваны не толькі сталенне і рост чалавечай душы, але і непазбежнасць набліжэння яе да нябыту, не толькі ўдзел у чалавечай пераёмнасці набыткаў, ідэалаў і спраў, не толькі рух да агульначалавечага шчасця, але і ўзрастанне трывогі за чалавецтва.

Адзіства маральных, жыццёвых і творчых высноў. Вышыньні лёт думкі, заўсёды гнуткай і выразнай, арганічнай па спосабе выяўлення. Асабліва ладжанасць і адухатваронасць вытону. Трывалая выверанасць сувязей жыццём і светам. Выдатная здольнасць «удерживать внимание долгих м» (Пушкіна) і адчуваць жыццёвую поўненасць асобнага імгнення... Класічная гарманізаванасць формы — у ршах ёсць і ключавыя радкі, галоўныя месцы лірычнага зьянення, але ма духоўна, эстэтычна разраджаю і адасоблена ад галоўнага пачуцця прастору...

Так, не пабаімося сказаць: класічнасць. Вядома, не ў «мемарыяльнасці», гісторыка-літаратурным плане. — Мы добра памятаем, што побач Куляшоўым працуюць і Броўка, і Анц, і Панчанка... Месца на ўвазе злы паэтава класічнасць, паводле вылучэння Сент-Бэва, здольнасць перааваць свае думкі і перажыванні ў юрме «свабоднай і велічнай, зграбай і асэнсаванай, здаровай і прыгожай і па сутнасці свайго», умение гарыць «з усмі ў сваім уласным стылі, што аказаўся б разам з тым і ўсеагульным, у стылі, новым без неалагізмаў, новым і антычным, у стылі, што лёгка становіцца сучаснікам усіх эпох». Бо стыль Куляшова, нават пад час выяўлення самых складаных і супярэчлівых душэўных рухаў, здаецца натуральна-простым, дзякуючы дакладнасці прапарцыяў ва ўзаемаадносіннах жыццёвых і мастацкіх элементаў — усё мэтазгодна абумоўлена як а пункту гледжання істотнасці саміх з'яў, так і іхняй мастацка-стылявай ідэальнасці.

І яшчэ: універсальнасць творчых задач, так уласцівае класікам, ад Пушкіна да Багдановіча, калі жыццёвы і творчы пошук аднаюцца, складаюць адзінасць на галоўных дарогах рамадскай гісторыі і літаратурнага працэсу, калі нават асобнае перажыванне, лакалізаванае ў межах аднаго твора, мае далёкі жыццёвы і эстэтычны гарызонт, мацуе сувязь людзей эпох, звязвае мінулае з будучыняй... «Новая кніга» здаецца класічнай і свайго завершанасці. Уся наступная

творчасць паэта — «Маналог», пазмы «Цунамі» і «Дарога да акіяна» — працягваюць і развіваюць яе праблематыку, але адчуваецца, што гэта не проста працяг, але і выспяванне нейкага новага этапа.

«Цунамі», напрыклад, цесна звязана з тымі старонкамі «Новай кнігі», што выводзіць нас на гістарычныя скрыжаванні мінулага і будучыні, але ўжо ў зусім новым ракурсе — быццам для правяркі метагэаграфічнай чалавечай супольнасці на ўсім абсягу чалавечай гісторыі («ветразі дванадцатага веку сустрэчным ветрам век дваццаты б'е»). Тут сваё праекцыя чалавечага лёсу на вечнасць, новая, нейкім чынам нават эксперыментальная спроба правярць значэнне для чалавека і чалавецтва ўсіх каштоўнасцей, тут ужо ідзе вяршасць «паміж жыццём і смерцю дзядоў». Выбіраюцца і акрэсліваюцца новыя шляхі думкі аб сувязі часоў і пакаленняў, аб адказнасці людзей за лёс чалавецтва гаворыцца ўжо з інакшнага пункту гледжання: «Няма шляхоў да самазахавання, няма дарог да светазабыцця ў час ліхі ўзаемапалічвання сіл супрацьлеглых: смерці і жыцця...» Магчыма, у гэтай пазме сапраўднае пачуццё выявілася і знайшло сябе не ўсюды — асобныя мясціны часам здаюцца адцягнутымі, аднесенымі ад творчай асобы аўтара яго эмацыянальным уяўленнем.

Магчыма, і «Дарога да акіяна», у якой адчуваецца значнасць і маштаб яшчэ не да канца рэалізаванай задумкі, не ўсюды ўзвысіцца да вышынь «Новай кнігі». Але гэты творчы выразна паказваюць, што Куляшоў, творчасці якога ўласцівы няспынным рух, адчувае небяспеку самакананізацыі, пагрозу стаць «сумарнай асобай», зусім пазбаўленай прыватнага жыцця. І — у гэтых разі — ён ідзе на свядомы адрыў ад уласных адрыўцаў. Гэтае «быццё вяртальнае дзіва» (Блок), што адбываецца ў «Дарога да акіяна», памкненне да паслядоўнага жыццяпісу (біяграфічнай хронікі), мае свае важныя стымулы: патрэбу не толькі ў вяртанні да вытокаў, але і ў звароты, судзісенні галоўных набыткаў духоўнага вопыту з прыватнасцямі чалавечага лёсу, агульнага развіцця рэчаіснасці, прапушчанага праз свядомасць і натхненне, з жыццёвымі кірункамі аднаго чалавека. І гэта — яшчэ адзін ракурс для вызначэння месца гісторыі ў чалавечым лёсе і месца чалавека ў гісторыі.

Гэты зваротны рух назад, да вытокаў мае і яшчэ адзін сэнс: яшчэ адно, на новым узроўні, пераацэненне пройдзенага, адкрыццё з вышыні новага вопыту глыбейшага замест сваёй маладосці. Так, спыняючы імклівы ход воднай плыні, нібы прымушаюць яе ісці назад, палымачы ўзровень рэчыва.

Ю. Тыняў пісаў у адным артыкуле, што «рост новых з'яў адбываецца толькі ў тым прамежку, калі ад яе чакана якаясьці новага загіблення ў час і рэчаіснасць». Куляшоў заўсёды паслядоўна і чуйна адгукаўся на глыбінныя зрухі грамадскага жыцця і павароты гісторыі. Яго творчы шлях сведчыць аб няўхільным нарастанні засяроджанасці, інтэнсіўным збіранні і назіранні вопыту, мабілізацыі на творчасць усё большых духоўных рэсурсаў. Згадваюцца зараз яго былія, розныя ў розны час творчыя перагрупіроўкі напярэдадні новага кроку наперад: нейдылжны перадаены зацішак перад узрыўнай пазіцыяй вайны, негрымотнае пасляваеннае «паспакаенне» і шуканні на вялікім пушчанскім масіве пазытыўнай хронікі заходнебеларускага жыцця...

Думаецца, што і зараз у паэта адбываецца «пераацэненне інерцыі», новая творчая перагрупіроўка. Мабыць, не выпадкова ў яго перакладах натхненне шукае сумеснасці і з выключна індывідуалізаванай лірычнай класікай Лермантава, і з роўнымі плынямі пазытыўнага апасу, з велізарнымі ўмяшчальнымі густой тоўшчы ўсенароднага быцця («Слеў аб Гаявце»)...

Хто ведае, можа зараз, у гэтыя дні нашай святчонасці, святчонасці, якая звязана для Куляшова з яго галоўнымі — камуністычнымі ідэаламі, у паэта спее яго самае важнае і істотнае слова пра сябе, пра час, пра ўсіх нас.

Свет Куляшова — заўсёды свет сапраўднай пазіцыі. Бо і што такое пазіцыя, калі не вечная адданасць жыццю і ёй самой, яркасць пачуццяў, высокая напружанне душы і думкі, пазнанне сябе і людзей, вышэйшая форма чалавечага аднання — дарога ў аніяк чалавечнасці.

ДЭБЮТЫ - 70

Не кожнаму з артыстаў, жывапісцаў, кампазітараў, архітэктараў, апэратараў, хто ўпершыню выступіў перад шырокай грамадскасцю ў 1970 годзе, абавязкова наканаваны просты лёс. Але «заяўкі» зроблены сур'ёзныя, крокі — упэўненыя...

Вядома, самым значным дэбютам-70 стала адкрыццё новага драматычнага тэатра ў Бабруйску. Гэта хараша — пачынаць творчае жыццё калектыву з востра-драматычнага і праўдзівага «Разгрома», з паказу фадзееўскіх вобразаў змагароў за ідэалы Кастрычніка!

Шчасціца на дэбюты і спектаклю «Яўгеній Анегін» на сцэне Беларускага Вялікага тэатра оперы і балета — тут выходзілі ў святло рампы многія пазней праслаўленыя салісты. Сёлета восенню ў

оперы меляманы Мінска пачулі галасы і ацанілі артыстычныя здольнасці чатырох дэбютантаў — лаўрэатаў Міжнароднага конкурсу імя П. Чайкоўскага ў Маскве Валерыя Кучынскага і Аляксандра Рудкоўскага, дыпломнага Маскоўскай кансерваторыі Яраслава Радзіўніка і дырыжора Уладзіміра Машэнскага.

Дэбютавалі на вялікай сцэне і выхаванцы хараграфічных вучылішч — маладыя балерыны і танцоўшчыкі ў спектаклі «Спячая прыгажуня».

Новыя прозвішчы чытаем мы ў подлісах пад карцінамі на выстаўцы «50 гадоў ЛКСМБ», у цітрах фільмаў «Беларусьфільм», на вокладах кніг і ў праграмах тэатраў у Гродне і Гомелі, Віцебску і Магілёве... Пра два з такіх дэбютаў — наваткі на гэтай старонцы.

ТАК ПАЧЫНАЕЦА ПАЛЁТ

Раней Ніна Паўлава мела ў балетных спектаклях на мінскай сцэне эпізоды і вяртыцы. І рабіла тое, што ёй даручалі, добра, старанна, з унутраным хваляваннем. Здавалася, гэта — прафесійная праца, вартая падтрымкі. І раптам — адна з самых складаных партый рэпертуару. Музыканы свет Чайкоўскага. «Спячая прыгажуня». Аўрора... Удача! Не, танец Ніны Паўлавай у гэтым спектаклі — поспех. Апладысменты залы, словы партнёраў па сцэне, ветэраны беларускага балета, крытыкаў, — усё пацвярджае, што ў біяграфіі маладой балерыны напісан першы радок.

Асабліва радасна вітаць Ніну нам, настаўнікам Мінскага хараграфічнага, дзе яна авалодала азбукай танца і законамі хараства ў мастацтве. Природныя рысы яе індывідуальнасці — выдатныя. Ёй хочацца, яна ўмее жыць у танцы. І мы не адзін раз у розных аўдыторыях бачылі якраз гэта ў Ніны — танец. Разам з іншымі вучанцамі нашага вучылішча яна з поспехам выступала і за мяжой — яе добра прымалі ў Турцыі на Фэстывалі культуры, дзе мінскія юныя артысты заваявалі два першыя прызы. Нініна па-дэ-дэ з «Карсар», асабліва славетныя 32 фруэт, імклівыя і выразныя, выклікалі захапленне гледачоў Стамбула і Анкары. Газеты тады падкрэслівалі прыяз-

насць талентаў Н. Паўлавай і Л. Бржазоўскай.

Але ў тэатры бывае парознаму. Ніну... не залічылі ў труп тэатра. Трэба быць сапраўды адданым мастацтву чалавекам, натурай артыстычнай па прызыванні, каб перажыць такі ўдар. Так гартаваўся характар працаздольны і апантаны мэтай. Давялося ўсё пачынаць, як кажуць, з пачатку — з масавага сцэн, з удзелу ў «фонсе» для салістаў. І як часта здарэцца — сустрэча з мастаком, які паверыў у цябе, «убачыў» цябе танцоўшчыцай сапраўднай, які дае табе партыю ў слаўтай «Прыгажуні» Чайкоўскага! Такім мастаком стала для Паўлавай ленинградскі хараграф Ніна Фёдарова. Гэта яе настойлівым патрабаваннем даверыць Ніне партыю Аўроры абавязана цяперашнім поспехам юная балерына.

Партыя падрыхтавана ў кароткі тэрмін — месяц рэпетыцый. І гэта гаворыць на карысць Ніны. Яна ўмее яшчэ і «браць» ад настаўніка-майстра ўсё, што будзе спрыяць паглыбленню ў дух ролі і стварэнню пластычнага малюнка партыі. Можа, нават самае галоўнае — цяжка ўспрымаць той давер, не спадзяваюцца на «аўтаматычнасць» пераходу ад колькасці ўрокаў-рэпетыцый да якасці твайго танца. Фёдарова тактоўна і рашуча вяла Ніну да Аўроры.

Вынік — бліскучы. Гаворачы «бліскучы», я не аця-



Н. Паўлава — Аўрора, Ю. Траян — прынец.

самліваю гэта з дасканаласцю. Харакству і ў балете няма межаў. І ўсё ж Ніна лёгкая і тэхнічна пісьменная выконвае складаныя вяртыцы першага акта (у сцэне дрыяд), класічны дуэт апошняй дзеі. Напружэння няма (ці так «схавана», што яго не заўважае нават пільнае вока)... Яе Аўрора, трапяткая і шчырая, часам нагадвае Наташу Растову, і ў такім параўнанні няма нічога штучнага, бо жаночую прагу да шчасця, перададзенаю ў танцы, можна «прачытаць» і літаратурна. Можа, аддаўшы многа душэўных сіл першаму акту, Ніна ў другім выглядзе больш стрыманай не раскрыццё перажыванняў героіні, яе «выказванні» прыглушаныя.

Значыцца, трэба яшчэ вучыцца размяркоўваць тэмперамент і сілы.

Вобраз удасканалы вяртыцы. Мабыць, Нінінай Аўроры заўтра будзе ўласціва больш выразная гамма нюансаў у перадачы пераменлівых настрояў, а драматычныя акцэнты прэгучаць на ўсю моц яе таленту.

Аўрора — першая вялікая роля Ніны. А я ў думках ўжо збіраюся на новы спектакль, хоць яшчэ і не ведаю, які ён будзе і якую партыю ёй даручаць. Думаю, што я не адзін такі прыхільнік гэтай танцоўшчыцы.

Аляксандр КАЛЯДЗЕНКА,
мастацкі кіраўнік
хараграфічнага вучылішча.

СІВАЯ ГРУЗІЯ ПАД НЕБАМ БЕЛАРУСІ

ролю інтэрмеца, звязвае і адначасова аддзяляе адну карціну ад другой.

...Ва ўсёй сваёй агністасці паўстае перад намі

ражка, кларнета, габола, скрыпкі.

Аўтар дэталізуе другую тэму: вылучае асобныя такты і свабодна іх вар-



Фота Ул. КРУКА.

тэмпераментная карціна вясёлага свята. Танцавальныя рытмы гэтай сцэны падкрэслівае ронак раяля. Для імтацыі гучання каўказскіх музычных інструментаў кампазітар выкарыстоўвае як рэзкае супрацьпастаўленне нізкага і высокага рэгістраў, так і характарны тэмбр некаторых інструментаў аркестра — англійскага

іруе, нібы прапануючы слухачам зблізіць разгледзець дэталі фрэсак. Жартаўліва-задзірыстыя гукі кларнета і тубы змяняюць мінорныя інтанацыі габола і флейтаў. Магутнасць гучання ўсё нарастае, пачы-

ваецца бурны тэмпераментны танец. Паўторы рытмічнага малюнка ствараюць уражанне бясплоднасці руху.

Музычны вобраз Радзімы набывае эпічны характар у кульмінацыі твора.

У апошні раз прыглушана гучыць харал. Ён затухае, сціхае, знікае, як знікаюць у аблоках вяршыні гор...

Андрэй Мдзівані нарадзіўся ў Грузіі. Як кампазітар склаўся ў Беларусі. І калі ў «Фрэсках» ён аддае даніну захаплення грузінскім мелодыям, то большасць сваіх твораў ён будзе на інтанацыях беларускага мелосу (напрыклад, Другую сімфонію, над якой цяпер працуе). Ён — аўтар фартэп'янавых мініяцюр, п'есы для флейты, саваты для вяланчэлі і фартэп'яна, кантаты «Беларускі край» на вершы Якуба Коласа, Першай сімфоніі, ліца музыка да спектакляў. Любімы жанр кампазітара — сімфанічная музыка. Нядаўна ён напісаў яшчэ адну сімфанічную пазму — «Пахаванне Хатыні», якая была выканана Дзяржаўным сімфанічным аркестрам БССР на гастроліх у Лідзе.

Данат ЯКАНОК,
артыст канцэртна-эстраднага аркестра Беларускага радыё і тэлебачання.

А ДКАЗВАЮЧЫ на пытанне часопіса «Вопросы литературы» (1970, № 4), як дапамагае пісьменніку ў яго творчай практыцы зварот да ленинскіх прац. Иван Мележ спасылаецца на такі асабісты прыклад: калі ён пісаў раманы «Люді на балоне» і «Подлых навалыніцы», яму не аднойчы прыходзілася сутыкацца са складанымі супярэчлівымі пытаннямі, якім трэба было даць («каб стварыць праўдзвы малюнак жыцця») сур'ёзнае тлумачэнне і правільную ацэнку. І самым надзейным дарадкам у сумненнях і пошуках пісьменніка былі для яго ленинскія працы, якія робяць велізарнае ўражанне не толькі сваім зместам, пераканальнасцю доказаў, але і стылем.

Ленинскія працы... Яны — крыніца творчай сілы, высокага натхнення мастака, яго ідэйны кампас. Ленин вызначыў прынцыпы новай, сацыялістычнай літаратуры, якія леглі ў аснову яе творчага метаду. Як пісаў аднойчы А. Даўжэнка, Ленин дае мастаку крылы для палёту, ахоўвае яго самабытнасць, прымушае да суровай самакрытыкі, усяляе пачуццё грамадзянскай адказнасці перад сваім народам і чалавечтвам.

Савецкая мастацкая Ленінна багатая і разнастайная. Шмат зрабіла і наша літаратуразнаўчая навука ў справе паглыбленага вывучэння ленинскіх прынцыпаў партыйнасці і народнасці, ленинскіх тэорыяў адностратаннасці і многага іншага з неўміручай тэарэтычнай спадчынай прадвадыра рэвалюцыі, што мае непасрэднае і ўскоснае дачыненне да эстэтычнай думкі, тэорыі і гісторыі літаратуры і крытыкі. Шэраг такіх грунтоўных і цікавых даследаванняў з'явілася і ў сёлёнім юбілейным ленинскім годзе. У гэтай сувязі пэўны ўклад у літаратуразнаўчую навуковую Леніншчыну ўнеслі і нашы беларускія даследчыкі. Мы маем на ўвазе зборнік «Ленин і літаратура», падрыхтаваны Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР. Можна толькі пагадзіцца з тым, што гаворыцца ў прадмове да гэтай кніжкі: яна дапаможа чытачу паглыбіць яго ўяўленні аб ролі ідэйна-філасофскай спадчыны Леніна ў развіцці шматнацыянальнай культуры савецкіх народаў, аб гістарычных шляхах беларускай літаратуры, аб яе інтэрнацыянальным змесце і нацыянальнай самабытнасці.

Артыкулы, што змешчаны ў зборніку, даюць магчымасць у святле бессмяротных ленинскіх ідэй задумацца над складаным эстэтычным з'явінам, больш грунтоўна ўсведоміць многія з тых важных тэарэтычных пытанняў развіцця сучаснай беларускай літаратуры, якія хваляюць нашу літаратурную грамадскую аўдыторыю.

літаратуры, якія хваляюць нашу літаратурную грамадскую аўдыторыю. «У нашы дні, — адзначае В. Барысенка ў сваім артыкуле «Ленинскі прынцып партыйнасці ў літаратуры», — мастацкая літаратура, літаратурная тэорыя, эстэтыка, сталі шырокім полем ідэйнай барацьбы». Сапраўды, з кожным днём усё больш абвастраюцца спрэчкі вакол, напрыклад, такіх пытанняў, як сацыяльная функцыя літаратуры і мастацтва, іх роля і месца ў жыцці сучаснага грамадства. Абаронцы буржуазнай эстэтыкі дарэмна спрабуюць абвергнуць ленинскае вучэнне аб класавасці літаратуры і мастацтва. В. Барысенка спасылаецца ў гэтай сувязі на працы тэарэтыкаў

прыроды мастацкіх твораў. Іх грамадскае значэнне можна спазнаць толькі, калі спалучаеш сацыялагічны аналіз з аналізам эстэтычным. На жаль, такое спалучэнне сустракаецца ў працах нашых літаратуразнаўцаў і крытыкаў не так уж часта. Нават у двухтомнай «Гісторыі беларускай савецкай літаратуры», якая з'яўляецца значным дасягненнем нашага літаратуразнаўства, недастаткова глыбока, па словах аўтара артыкула, раскрываюцца асаблівасці асобных літаратурных твораў».

На працягу апошніх пятнаццаці гадоў у савецкім літаратуразнаўстве і эстэтыцы актыўна абмяркоўваецца праблема нацыянальнага і інтэрнацыянальнага ў літара-

н і праблема творчай індывідуальнасці пісьменніка. Яе аўтар В. Івашын палемічна востра і доказна абвясціў хлуслівыя, беспадстаўныя сцвярджэнні розных буржуазных «саветолагаў», быццам ленинскі прынцып партыйнасці літаратуры ігнаруе індывідуальнасць пісьменніка, нівеліруе яго асобу, пазбаўляе яго творчай свабоды. Метад сацыялістычнага рэалізму дае магчымасць мастаку найбольш поўна раскрыць сваю творчую індывідуальнасць, стварае ўсе ўмовы для гарманічнага яго развіцця.

Нам здаецца, што ўвогуле добраму артыкулу В. Івашына не хапае «мясцовага матэрыялу», асабліва, скажам, калі даследчык піша наступнае: «Пісьменнік у найбольшай ступені творчая асоба,

жэйка мае рацыю, сцвярджаючы, што ў сусветную Леніншчыну беларускія паэты ўнеслі хоць і сціплы, але свой уласны — адметны ўклад. І лепшыя іх творы атрымалі прызнанне не толькі ў нашай краіне, але і за мяжой».

У зборніку, на жаль, няма працы, якая б давала чытачу ўяўленне аб беларускай мастацкай праблемі Леніншчыны. Праўда, часткова гэтай тэма разглядаецца ў артыкуле Э. Гурэвіч «Па законах высокай чалавечнасці». Але ў ім гаворка вядзецца (і вядзецца кваліфікавана, доказна) пра ленинскую тэму ў дзіцячай літаратуры, дакладней, пра ленинскую гуманістычную канцэпцыю ў дзіцячай літаратуры. Такім чынам, тэма «Вобраз Леніна ў беларускай мастацкай прозе» яшчэ чакае свайго даследчыка.

Вядома, якую выключна вялікую ролю адыгралі і адыгрываюць жыватворныя ідэі Леніна ў развіцці шматнацыянальнай савецкай гісторыка-літаратурнай навукі і крытыкі, у тым ліку і беларускай. Нельга сказаць, што ў даследаваннях нашых беларускіх вучоных гэтае пытанне не асвятлялася. Але калі і пісалі аб ролі ленинскага тэарэтычнага вучэння ў станаўленні і развіцці беларускага літаратуразнаўства і крытыкі, дык толькі ў агульным плане. Артыкул М. Мушынскага «У. І. Ленин і некаторыя пытанні беларускай літаратурнай крытыкі» даследуе гэтае пытанне канкрэтна, на фактычным матэрыяле. Аўтар паставіў перад сабой мэту: прасачыць, як беларуская савецкая гісторыка-літаратурная, крытычная думка ў працэсе свайго развіцця абаяралася на ленинскіх вучэнне аб літаратуры і на ленинскую філасофскую канцэпцыю культуры, ленинскае разуменне традыцый і наватарства і г. д. Даследчык робіць зусім правільна, калі разглядае не ўвесь працэс развіцця беларускай крытыкі, а толькі некаторыя пытанні яе гісторыі — пытанні традыцый і наватарства, народнасці і партыйнасці, творчага метаду літаратуры. Магчыма, што не з усімі меркаваннямі, выказанымі Мушынскім, можна пагадзіцца, але ўвогуле артыкул паказвае ўражанне навуковай даследчанасці, добрага ведання матэрыялу, глыбокай зацікаўленасці аўтара ў даследчай тэме.

У зборніку змешчаны яшчэ артыкулы М. Грынчыка — «Ленинскія ідэі народнасці літаратуры і развіцці беларускай паэзіі пачатку XX стагоддзя», Р. Гульман — «У. І. Ленин і некаторыя праблемы выдання спадчыны класікаў літаратуры», якія таксама ўносяць сваю карысную частку ў вывучэнне вялікай даследчай праблемы — Ленин і беларуская літаратура.

Ісідар БАС.

КРЫНІЦА ТВОРЧАЙ СІЛЫ

мадэрнізму С. Спендэра і Т. Меера, якія лічаць перадавую ідэйнасць, а тым больш сацыялістычную, чужародным у адносінах да мастацкай пачаткам, механічным дадаткам да вобразнай структуры твора.

Артыкул В. Барысенкі вызначае дакладнасцю фармулёвак і сцісласцю мовы. Даследчык асветляе цэлы шэраг тэарэтычных праблем — партыйнасць ідэалогіі і партыйнасць мастацтва, партыйнае кіраўніцтва літаратурным працэсам і свабоду творчасці пісьменніка і г. д. Мне асабіста найбольш спадабалася тая старонка артыкула, дзе тэарэтычныя палажэнні падмацоўваюцца прыкладамі з літаратуры і жыцця — мінулага і сучаснага. Так, гаворачы пра тое, што, кіруючыся ленинскім вучэннем, беларускае літаратуразнаўства за апошнія дзесяцігоддзі набрала сілу і зрабіла буйны крок наперад у сваім развіцці В. Барысенка зусім слушна адзначае і такі яго недахоп: яшчэ не пераадолена да канца тэндэнцыя да штучнага «выроўнівання» творчага развіцця таго ці іншага пісьменніка. Пры гэтым аўтар артыкула, абаяраючыся на ленинскі падыход да культурнай спадчыны, рашуча прарочыць супраць спроб некаторых літаратуразнаўцаў ухільцца ад разгляду і сацыяльнай ацэнкі слабых, а то і проста рэакцыйных бакоў творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча, хоць увогуле гэты пісьменнік адыграў значную ролю ў развіцці беларускай літаратуры.

В. Барысенка акцэнтуе ўвагу ў сваім артыкуле і на такім прынцыпе, які таксама вынікае з марксісцка-ленинскай метадалогіі: эстэтычную

туры і мастацтва. Гэтаму пытанню прысвечан цікавы і грунтоўны артыкул Н. Перкіна «Ленинскія прынцыпы інтэрнацыяналізму і беларуская савецкая літаратура». Даследчык пераканана даводзіць, што ленинскія прынцыпы інтэрнацыяналізму жыццёвы і дзейнічаюць на працягу ўсёй гісторыі беларускай савецкай літаратуры. У лепшых дворах беларускай літаратуры 20—30-х гадоў, напрыклад, інтэрнацыяналізм нараджаўся «паступова», разам з умацаваннем саміх астоўп сацыялістычнага грамадства». З часам дыялектыка нацыянальнага і інтэрнацыянальнага «паўстала перад пісьменнікамі як важная мастацкая праблема». Яна актыўна прысутнічала ў мастацкіх творах, якія былі напісаны ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны і ў наступныя пасля вайны гады. Але «асэнсаванне таго, што мы называем адчуваннем свайго нацыянальнага годнасці, святым праўленнем інтэрнацыяналізму», асабліва паглыбілася ў сучаснай беларускай літаратуры.

Глыбокае даследаванне праблемы дало падставы Н. Перкіну прыйсці да абавязковага вываду: у творах сучасных беларускіх пісьменнікаў значна ўзрасла маштабнасць мыслення — грамадзянскага і філасофскага, а значыць, мыслення ў сэнсе яго нацыянальных межаў. Пры гэтым выразаны, моцна падкрэслены інтэрнацыяналізм у поглядзе на свет, ва ўспрыманні падзей сучаснасці не азначае адрыў ад роднай глебы, растварэння нацыянальных пачуццяў у нейкай касмапалітычна-безасабовай усеагульнасці. Цікавыя думкі мы знаходзім і ў артыкуле «У. І. Ле-

калі ён ярка і шматгранна ўбірае ў сябе асаблівасці нацыянальнага жыцця і культуры свайго народа». Тут бы спаслацца на асобныя творы нашых беларускіх пісьменнікаў. Праўда, у адным месцы ёсць спасылка на Купалу і Коласа.

Беларускую паэтычную Леніншчыну разглядае ў сваім артыкуле «Ленин у сэрцы» У. Гніламёдаў. У полі зроку даследчыка знаходзіцца, гадоўным чынам, тая мастацкая творы, што былі напісаны нашымі пісьменнікамі ў 50—60-я гады. Але ў артыкуле ідзе гаворка і пра першыя спробы намалюваць вобраз Ільіча, што прымушае даследчыка звярнуцца да паэмы М. Чарота «Ленин», паэмы З. Бядулі «Чырвоная чорная жалоба» і іншыя паэтычныя творы дваццятых гадоў, якія мелі «свае адметна-нацыянальныя асаблівасці» ў абмалёўцы вобраза вядомага прадвадыра і настаўніка.

Што вобраз Леніна заўсёды ў сэрцы беларускіх мастакоў і яго ідэі «жывыя творчыя пошукі» нашых пісьменнікаў, У. Гніламёдаў добра паказвае на шматлікіх прыкладах сучаснай беларускай паэзіі. Магчыма, зрта было б скараціць пералік імен паэтаў, што пісалі на ленинскую тэму (бо гэта дае некаторым месцам артыкула адценне калейдасканасці), а больш засяродзіцца на аналізе асобных, найбольш значных твораў паэтычнай Леніншчыны.

Пэўна, абмежаванасць месца не дала магчымасці і А. Мажэйку грунтоўна і шырока раскрыць тэму: «Ленин і свет». Хоць яго артыкул — «Дарогі народам свету (Старонкі беларускай паэтычнай Леніншчыны)» — карысны і чытаецца з цікавасцю. А. Ма-

Тры раздзелы апавесці прысвечаны перыяду Вялікай Айчыннай вайны. У іх раскрытаецца гераічная дзейнасць беларускіх народных мсціўцаў пад кіраўніцтвам Арлоўскага супраць гітлераўскіх акупантаў і іх паслугачоў. З вялікім хваляваннем чытаецца адзін з іх — «Апошняя аперацыя» пра тое, як партызаны зрабілі засаду на намесніка гаўляйтэра Беларусі Фрыдрыху Фенсэ. Гэтая аперацыя аказалася апошняй для Кірылы Пракопавіча. У час ператрэпкі фашысцкай куля трапіла ў дэтанатар толавай шашкі, і шашка ўзарвалася ў рука адважнага камандзіра. У выніку — ампутацыя правай рукі і палцаў на левай.

В. Панамароў падрабозна расказвае пра Кірылу Арлоўскага як пра старшыню калгаса «Рассвет», на чале якога ён знаходзіўся 24 гады. Ваіцка сельскіх працаўнікоў па вайскавай звычцы часта паўтараў: «Шыры крок!» і, як бы падмацоўваючы гэтую каманду, дада-

ваў: «Таварышы рассветаўці!» Мы не знойдзем у гэтай апавесці вычарпальнага расказу пра гісторыю сельгасарцелі, пра сённяшні стан яе эканомікі і арганізацыйную структуру. Гэта, піша аўтар, «паграбуе асаблівых ведаў, на якія, хоць і прынята ў нас лічыць, што ў сельскай гаспадарцы, як у футболе, мы ўсе спецы, я не прэтэндуем». Але ўсё ж карціна станаўлення «Рассвета» паўстае даволі выразна ў разнастайнай мазаіцы фактаў, успамінаў, жывых сцэнак. Увага аўтара сканцэнтравана на Кірыле Пракопавічы Арлоўскім, на яго нялёгкай, але высякароднай працы.

Аповесць напісана жывой і сакавітай мовай, чытаецца лёгка, з цікавасцю.

На прыкладзе жыцця Кірылы Пракопавіча Арлоўскага наша моладзь будзе вучыцца непахіснай вернасці свайму патрыятычнаму абавязку.

Л. КІСЯЛЕУ.

УСЁ ЖЫЦЦЁ — ПОДЗВІГ

У выдавецтве палітычнай літаратуры выйшла апавесць Валяціна Панамарова «Мяцежнае сэрца» — пра Героя Савецкага Саюза і Героя Сацыялістычнай Працы Кірылу Пракопавіча Арлоўскага. Гэта не першая кніга, прысвечаная вялікаму грамадзяніну, чалавеку, імя якога вядома далёка за межамі нашай краіны. І ўсё ж, кожны новы твор аб ім выклікае ў чытача нязменную цікавасць. «Так ужо, мабыць, павялося ў жыцці», — піша В. Панамароў, — што прыйдзі да чалавека вядомасць або тым больш слава, —

вакол яго тут жа, неяк само па сабе, складаецца мноства расказаў і легенд...

В. Панамароў сабраў багаты фактычны матэрыял, а затым у храналагічнай паслядоўнасці выклаў яго. Пісьменнік, які многа гадоў ведаў свайго героя, адкрывае чытачу невядомыя старонкі біяграфіі чалавека, усё жыццё якога — подзвіг.

Мне, як земляку Кірылы Пракопавіча Арлоўскага, неаднаразова даводзілася сустракацца з ім у родных Мышкавічах, бачыць яго за працай і ў час адпачынку, на калгасных сходах і шматлікіх нарадах. І ўсё ж, прачытаўшы апавесць «Мяцежнае сэрца», маю ўяў-

ленне аб гэтым чалавеку значна пашырылася і ўзбагацілася. Жыццё Кірылы Пракопавіча — гэта яркі прыклад беззаветнага служэння Айчыне, свайму народу. У першую імперыялістычную вайну ён быў камандзірам сапернага ўзвода. Тут, пад Баранавічамі, малады афіцэр пазнаёміўся з таварышам па зброі Аляксандрам Анцімавым. Простыя і зразумелыя словы петраградскага рабочага глыбока запалі ў душу Арлоўскага. Ад яго даведзеў ён пра Леніна і пра створаную ім партыю.

Пасля фронту кароткая перадышка і — зноў баі. Толькі цяпер з кайзераўскімі і пілсудскімі акупантамі. А потым — падпольная работа на тэрыторыі былой Заходняй Беларусі, барацьба з фашызмам, якая асабіста для Кірылы Пракопавіча пачалася яшчэ ў Іспаніі.

В. Панамароў. «Мяцежнае сэрца». На рускай мове. Выдавецтва палітычнай літаратуры, Мінск, 1970.

ЯКІХ толькі не ўбачыш вёсак, калі едзеш па сельскіх дарогах. І на дзесяць дамоў, і на сотні дамоў. Есць вёскі, дзе ўбачыш саламяныя стрэхі. І такія, дзе цагляныя дамы стаяць пад шыферам або жалезам. Есць вёскі з магазінамі, сталовымі, клубамі, заасфальтаванымі вуліцамі і ёсць такія, дзе вясной і ўвосень без ботаў не выйдзеш з двара. Амаль ва ўсіх вёсках убачыш тэлевізійныя антэны, і тут жа заўважыш зрубы калодзежаў. Адным словам, у сённяшняй вёсцы старое і новае пераплялося і пераблыталася. Жыць стала зручней, але не заўсёды так, як хацелася б сельскім жыхарам.

Але ўжо шмат вёсак, а правільней сказаць — пасёлкаў, якія будуцца па новых архітэктурных прынцыпах — кампактна, з сістэмай вуліц, з поўным інжынерным добраўпарадкаваннем, з усімі неабходнымі культурна-бытавымі ўстановамі. Гэта ўзоры сучаснага сельскага праектавання і будаўніцтва.

Адзін з іх — пасёлак Леніна Магілёўскай вобласці. Для перабудовы ён выбраны ў лік першых не выпадкова. Не таму, што яго лягчэй перарабіць на новы лад. Хутчэй наадварот.

На ўзгорках поблізу Леніна ў кастрычніку 1943 года прыняла першы бой польская дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі. Тут у кровапралітных баях з гітлераўцамі парадніліся польскія і савецкія салдаты. У Леніна ўзведзена некалькі мемарыялаў. Сюды прыязджаюць тысячы людзей — сваякі загінуўшых салдат, іх баявыя сябры, экскурсанты, турысты. Яны атрымліваюць уражанні не толькі ад музея і агляду гістарычных узгоркаў. Тут у іх складаецца ўяўленне аб сённяшнім сельскім побыце, аб архітэктурнай культуры сяла. У пасёлку — цэнтр аднаго з буйнейшых на Магілёўшчыне саўгасаў. І таму пасёлак унесены ў спіс перспектывіўных — населеніцтва яго расце, у хуткім часе тут будзе больш 2,5 тысяч жыхароў.

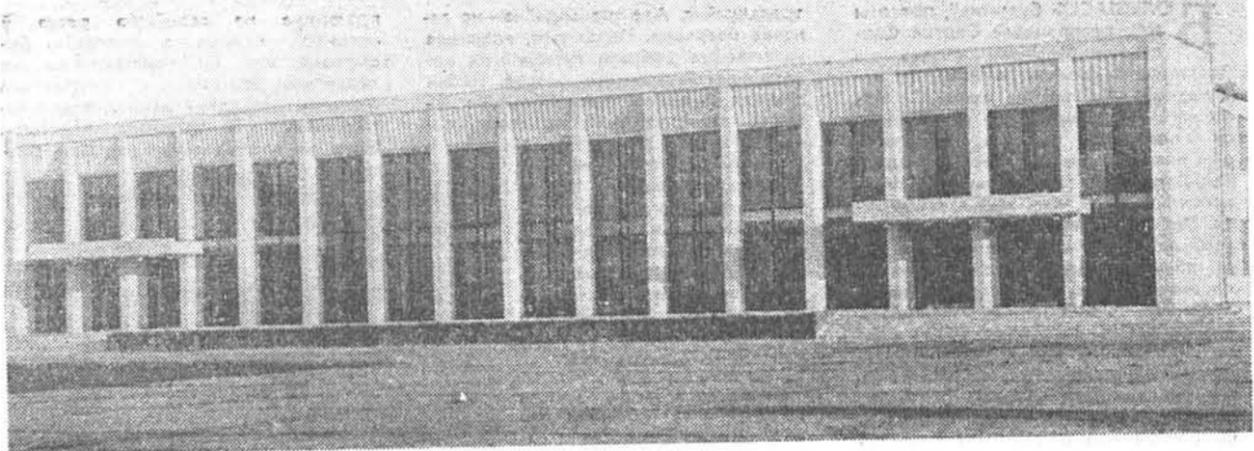
Некалькі гадоў назад планіровачная майстэрня «Белгіпрасельбуда» распрацавала генеральны план развіцця пасёлка. І пачаліся будаўнічыя работы. Зусім нядаўна генплан быў скарыжэваны яго аўтарам А. Калініншам пры ўдзеале А. Мажэйкі. Так што перспектыва пасёлка вядомая — можна ўявіць, якім стане Леніна праз пяць-дзесяць гадоў.

Але не менш цікава і тое, што ўжо зроблена, што ўжо атрымалі ў карыстанне жыхары, чым яны могуць хваліцца перад гасцямі.

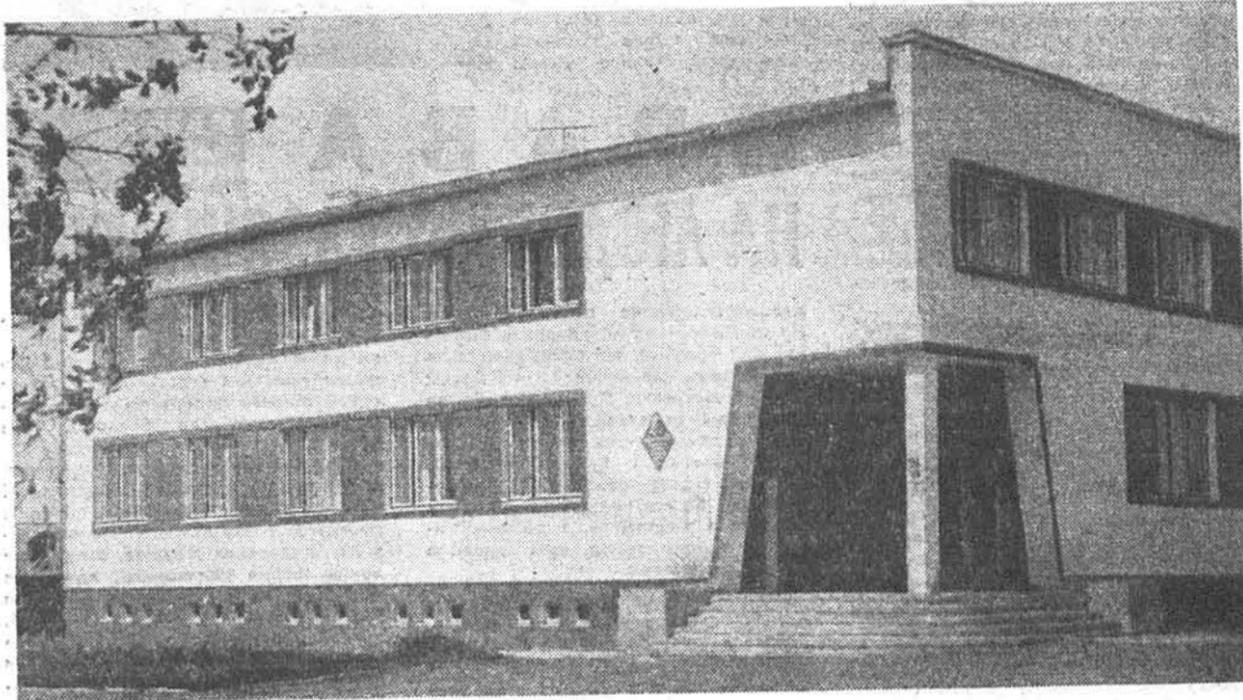
Ужо заасфальтаваны дарогі, вуліцы і праезды да мемарыяльных цэнтраў, пабудаваны два двухпавярховыя 16-кватэрныя дамы, новая школа, яслі, кацельня, лазня, медпункт, клуб. Створана вадасховішча і ствараецца другое плошчай 60 гектараў. Склаўся ансамбль цэнтральнай плошчы.

Зроблена нямала. Па сутнасці справы, пабудаваны амаль усе асноўныя адміністрацыйныя і культурна-бытавыя будынкі. Яны сканцэнтраваны на плошчы або каля яе.

Адпаведна генеральнаму плану, плошча займае цэнтр пасёлка — на яе арыентаваны ўсе пасялковыя кварталы. Тут стаіць помнік У. І. Леніну. Гэта даніна павягі правадыру, чым імем бедная вёска Раманава першай сярод усіх вёсак і гарадоў краіны была названа ў 1921 годзе. Фонам помніку служыць элегантны фасад Дома культуры, пабудаванага па эксперыментальным праекце архітэктараў Г. Бяганскай, П. Бяляева і



Тут размешчаны клуб, сельсавет і праўленне саўгаса.



Гэта — новы медыцынскі пункт.

НОВЫЯ КОНТУРЫ СТАРОЙ ВЁСКИ

інжынера Т. Быстровай. Аўтары скааперывалі пад адным дахам культурную і адміністрацыйную ўстанову. Левы бок будынка займаюць сельскі Савет, праўленне саўгаса і аддзяленне сувязі. Зала пасаджэнняў сельскага Савета ў свабодныя дні выкарыстоўваецца для культурных мерапрыемстваў — гутарак або лекцый. Дом культуры мае ўніверсальную залу на 400 месц, абсталяваную сцэну, артыстычныя, памяшканні для гуртковых заняткаў, бібліятэку, буфет. Сцяна балкона ўпрыгожана манументальным роспісам на тэму баявой садружнасці савецкіх і польскіх салдат.

На плошчы стаіць яшчэ двухпавярховы будынак, у якім размясціліся рэстаран і магазіны. Ён пабудаваны па тыпавым праекце, але гэта не вельмі добра. Будынак «пасіўны», не мае свайго вобраза, проста нецікавы.

Па гэтай прычыне для наступнай забудовы тыпавыя праекты выбіраюцца вельмі асцярожна.

Як арыгінальную работу трэба назваць медыцынскі пункт. Гэта таксама эксперыментальны праект, распрацаваны архітэктарам Г. Бяганскай. Сціплы, з цікавым рашэннем уваходу, будынак атрымаў своеасабліваю планіроўку. Другі паверх адведзены пад кватэры медыцынскага персанала. На першым размешчаны амбулаторныя пакоі, у цокальным паверсе знаходзіцца гараж «хуткай дапамогі». Блізкасць урачоў да кабінетаў зручная і ім самім і жыхарам, асабліва ў выпадках вострай неабходнасці. Гэта адпавядае сэнсу сельскага медыцынскага пункта.

Самым высокім будынкам пасёлка будзе шасціпавярховая гасцініца на 60 месц. Будаўніцтва яе пачата. Аўтары праекта — Г. Бяганская, Г. Забор-

скі, інжынер Г. Бусловіч — прынялі такую колькасць паверхаў не выпадкова, не дзеля таго толькі, каб Леніна стала першым у краіне сялом са шматпавярховай гасцініцай. Выбар прадкіданы агульнай кампазіцыяй пасёлка. Акрамя таго, плошча патрабавала высокага арганізуючага будынка. Гасцініца будзе пабудавана з цэглы і атынкавана ў тон з наваколнымі будынкамі. Цокальны паверх, у якім размесціцца пасялковая аптэка, апрацаваць у прыродны камень. Да гасцініцы прыкме блок камбіната бытавых паслуг, які звязаны з ёй і фармальна, і кампазіцыйна. Блокам завяршаецца будаўніцтва грамадска-гандлёвага цэнтра, і з гэтага моманту пачынаецца планавая перабудова жылых раёнаў.

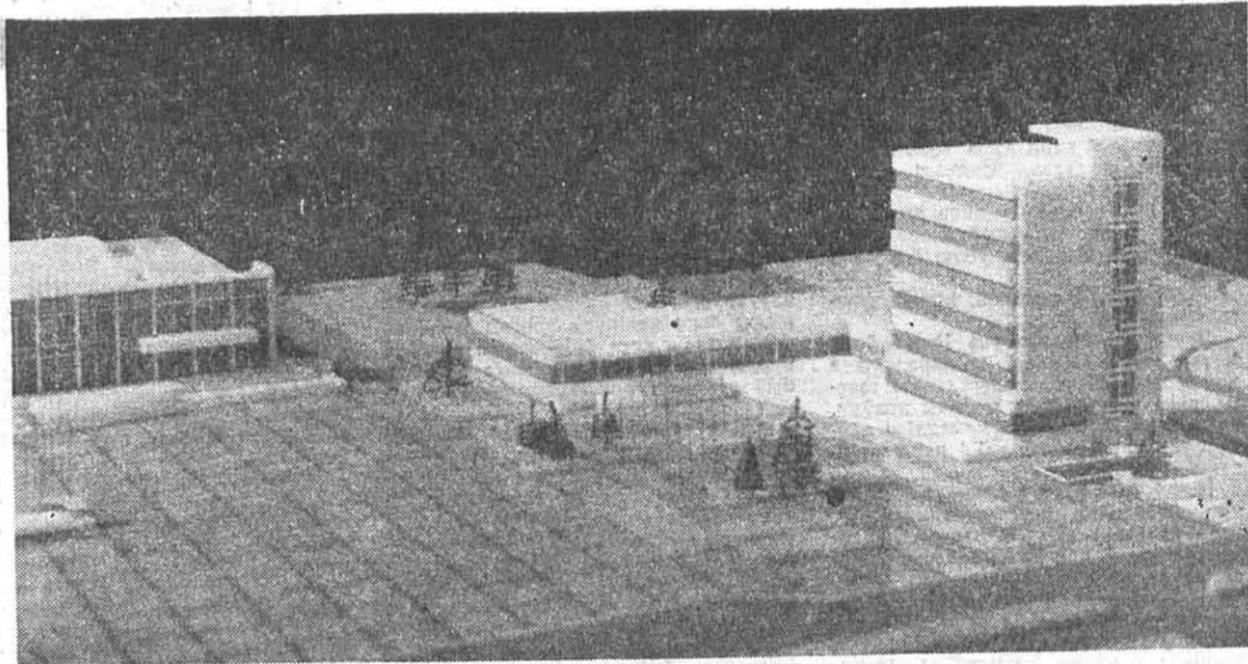
А зараз — аб агульнай будучай кампазіцыі пасёлка. У яе аснове — імкненне аб'яднаць між сабой і з пасёлкам досыць далёкія адзін ад аднаго мемарыялы, стварыць зручнасці для людзей і надаць пасёлку архітэктурную выразнасць.

Першая задача вырашана так. Шматпавярховая гасцініца выходзіць на бульвар, які вядзе да музея савецка-польскай дружбы. Праўда, бульвар перарываецца вадасховішчам, але візуальна сувязь працягваецца. Галоўная вуліца пасёлка ламаецца на невялікай плошчы і вядзе да месца пахавання польскіх воінаў. Гэта мемарыяльнае пахаванне і музей злучаны прамой дарогай.

Зона адпачынку развіваецца каля вадасховішчаў, якія, дарэчы сказаць, фарміруюць межы пасёлка. Для жылой забудовы праектуюцца розныя тыпы дамоў: двух-, трох- і васьмікватэрныя ў цэнтры, пяціпавярховыя кропкавага тыпу і двухпавярховыя ламаанай канфігурацыі пры ўездзе ў сяло. У асобную зону выносяцца індывідуальныя дамы з прысядзібнымі ўчасткамі. Апрача таго, генеральны план намячае будаўніцтва стадыёна і крытых спартыўных залаў. Архітэктурна-інжынернае аблічча пасёлка будзе няпоўным, калі не дадаць многія кіламетры падземных камунікацый вадзянога ацяплення, каналізацыі, водаправода.

Вось што зроблена і што давядзецца яшчэ зрабіць у Леніна, каб пасёлак стаў архітэктурным узорам для вёсак, перабудова якіх яшчэ не пачалася.

Т. КАНСТАНЦІНАУ.



Такой будзе ў пасёлку Леніна гасцініца.

БОЛЬШАЦЬ будынкаў, праекты якіх распрацаваў Сяргей Сцяпанавіч Мусінскі, стаяць на Ленінскім праспекце Мінска. І невыпадкова, бо творчы шлях С. Мусінскага і пачаўся з праектавання планіроўкі участка праспекта між плошчай Якуба Коласа і плошчай Калініна. Было гэта ў пачатку п'ятнаціх гадоў, калі пасля заканчэння Ленінградскай акадэміі мастацтваў архітэктар прыехаў у Мінск. Тады аблічча праспекта толькі пачыналася акрэслівацца. Не было і паловы будынкаў, якія цяпер утвараюць яго ансамбль. Ад Камароўкі да парку Чалюскінцаў рэзка стаялі карпусы радыёзавода, політэхнічнага інстытута, Акадэміі навук.

Тут, у гэтым раёне, быў пабудаваны першы дом С. Мусінскага—інтэрнат БПІ, над праектам якога ён працаваў разам з С. Бяляевым і Г. Сысоевым. Інтэрнат прыкметны, ім адкрываецца архітэктурны ансамбль інстытута. Тут багата дэкору, ёсць нават вежкі—у тры гады распаўсюджаны прыём архітэктурнай дамінанты. І ўжо ў гэтым будынку праглядае тое, што потым стала характэрным для работ С. Мусінскага. Трапная кампазіцыя, адчуванне асяроддзя, настрою ансамбля, функцыянальнасць формы, простыя рашэнні—не такія ўжо прыватныя вартасці. Не выдзяляць будынак, а тактоўна ўводзіць яго ў пейзаж—вось чаго заўсёды стараецца дасягнуць С. Мусінскі.

Паглядзім на спартыўны корпус інстытута фізічнай культуры, пабудаваны на праспекце С. Мусінскага. Пабудаваны побач з даваенным будынкам—прысэдзістым, з шэрагам моцных пілонаў на бакавых фасадах. Як лёгка прадаўжае яго па характары новы корпус, хоць і вырашаны зусім па-іншаму. Апоры між вонкамі спартыўных залаў і пакояў маюць нешта ад настрою старога корпуса, кампазіцыйна яны здзяйсняюць пераход да чарговага будынка—вялікага жыллага дома. Праект яго распрацоўваўся таксама С. Мусінскім разам з Л. Каджар. Суседства гэтых трох розных будынкаў прыемна арганізавана, яны складаюць цэласную кампазіцыю... Ансамбль іх жылы, выклікае цікавасць, хоць тут выразныя рысы архітэктурны «пераходнага» перыяду.

А вось яшчэ работы С. Мусінскага на праспекце—квартал ад вуліцы Друкарскай да плошчы Калініна. Гэта ўжо якасна новая архітэктурна. Праўда, уваход у Батанічны сад вырашаны

традыцыйна. Але традыцыйна—не азначае пасрэдна. Наадварот, каланада вылучаецца добрым густам і, як кажуць, дастасавана да месца. Побач з'явіўся будынак, непадобны на іншыя, лёгкі, стромкі, прыгожы, сучасны. Я маю на ўвазе дом з «матыльком», які стаіць на рагу праспекта і плошчы Калініна. Новае для таго часу канструктыўнае рашэнне—папярэчныя апорныя сцены—дазволіла палепшыць планіроўку кватэр, арганізаваць лоджыі, паказаць новае архітэктурнае аблічча, рытмічнае, самастойнае.

Праспект у гэтым месцы мае злом. І будынак тут архітэктурна дамініруе, узначальвае ансамбль плошчы і квартала. «Матыль» вянчае будынак, пластычна заваршчае яго. Акрамя таго, ён маскіруе будку тэхнічнай надбудовы, стварае ўмовы

праэтыдуе на галоўную ролю ў ансамблі, сябрае з суседнімі будынкамі, але ён індывідуальны па характары архітэктурны. Кампазіцыя будынка знойдзена дакладна для гэтага месца. Ён арганізуе прастору. Вядзе не вертыкальна, як Дом ура-



П Р А В А НА ЛЮДСКУЮ ЎДЗЯЧНАСЦЬ

НАШЫ МАЙСТРЫ МАСТАЦТВА

для адпачынку на адкрытым даху. Па праўдзе кажучы, дзевяць паверхаў для будынка, які адкрываецца на масіў парку Чалюскінцаў і які бачны здалёк, малавата. Прышлося б да месца яшчэ некалькі. Але архітэктары заўсёды абмежаваны тэхнічнымі рамкамі. Магчымасці будаўнічай базы, недахоп ліфтаў—своасаблівы дамоклівы меч, бо архітэктурна больш цесна звязана з эканомікай, з рознымі галінамі прамысловасці, чым здаецца на першы погляд.

Адна з лепшых, як мне здаецца, работ С. Мусінскага—будынак выканана гарсавета на плошчы Леніна (у сааўтарстве з Г. Сысоевым). Гэты будынак тактоўна, з тонкім густам уведзены ў ансамбль плошчы. Плошча наогул вялікая, і пакулі што не вельмі сабраная. На ёй шмат рознакаліберных будынкаў. Тут вылучаецца, на жаль, не вельмі прэзентабельны педагогічны інстытут.

Будынак гарсавета арганічна ўпісаўся ў забудову плошчы, не

да і ўніверсітэт, а гарызантальную тэму, і ў гэтых адносінах раўняецца на дамы, размешчаныя супраць. Яго фасад просты і строга. Рытмізаваны строй пілонаў падкрэслівае адміністрацыйны характар будынка. Гэта звонку.

Дэталёва распрацавана ўнутраная структура. У вестыбілі верхняе і бакавое святло. Вестыбіоль і холы раскрыты ў бок двара. Ажурныя лесвіцы, іх шклянныя агарожы, панельныя вокны, нізкія падаконнікі, адкрытыя прыёмныя пакоі, спецыяльная мэбля лагічна аб'яднаны, маюць настрой, змястоўныя. Робіць уражанне яшчэ зала пасяджэнняў, дзе падвешаныя столь і драўляныя рэжкі ўтвараюць багаты, але не парадны і не ўрачысты а сур'ёзны інтэр'ер. Наогул гэты будынак—прыклад таго, як простымі сродкамі можна стварыць выразную архітэктурную.

Яшчэ адзін цікавы будынак непадалёк. Гэта новы корпус гасцініцы «Мінск», над праектам якога С. Мусінскі працаваў разам з Д. Кудраў-

цавым і Г. Сысоевым. Гасцініца на плошчу не выходзіць, але добра відна з яе, і таму займае ў ансамблі плошчы пэўнае месца. Сярод мінскіх гасцініц гэтая, на маю думку, лепшая і па фасадах, і па інтэр'ерах растарана, кафэ, холаў. Кожны аб'ёмны элемент будынка мае асаблівае фармальнае адлюстраванне.

За ўдзел у распрацоўцы ўсіх гэтых будынкаў, што ўпрыгожваюць праспект, Сяргей Сцяпанавіч у ліку іншых архітэктараў быў удастоены Дзяржаўнай прэміі БССР.

З работ С. Мусінскага, якія выклікаюць вялікую цікавасць, трэба назваць Палац культуры камвольнага камбіната. Ён стаіць трохі ў баку ад галоўных магістралей, і мінчане яго ведаюць менш. А шкада—Палац мае значныя вартасці. У рашэнні яго фасада ўжыты арыгінальны прыём—на фасад вынесены лесвіцы. Крывыя лініі лесвічных маршаў—адна з галоўных тэм. Невялікі па фронце Палац мае складаную структуру. У ім можна выдзяліць дзве, умоўна кажучы, зоны: святочную, якая развіваецца ўглыб—тамбур, вестыбіоль, фая ў двух узроўнях, глядзельная зала; і рабочую—з дзесяткамі памяшканняў для заняткаў розных гурткоў, са спартыўнымі заламі, адміністрацыйнымі пакоямі.

Палац суседнічае з Лошыцкім сядом, перад ім даволі вялікая плошча з ардынарнымі будынкамі. Палац не прыглушае іх сваёй архітэктурай, а сціпла бяра на сябе ўвагу, стварае на плошчы мажорны лад. Тут яшчэ раз можна падкрэсліць, што С. Мусінскі не толькі архітэктар. Ён яшчэ і мастак, не толькі па адукацыі, але і па складзе натуре. Ён тонка адчувае асяроддзе, бачыць ролю і месца будынка ў пейзажы.

Аб усіх работах архітэктара раскажа цяжка, бо іх шмат. Сяргей Сцяпанавіч працаваў над праектамі санаторыя «Беларусь» у Сочы, кінастадыя «Мір», мікрараёна на Цыянскай вуліцы, новага комплексу студэнцкай інтэрнатаў БПІ, выставачнага павільёна Саюза мастакоў.

С. Мусінскі кіруе пятай архітэктурна-канструктарскай майстэрняй у «Мінскпраекце». Тут зараз праектуюцца будынкі, якія маюць вялікае значэнне для горада. Жылыя шаснаццаціпавярховыя дамы, гандлёвыя цэнтры, новы стадыён са штучнай канькабежнай дарожкай і іншыя.

К. ТАРАСАЎ.

ВЕКАПОМНАЕ

ЗА ЎЛАДУ САВЕТАЎ



СТАРАЯ, пажыццёвая фатаграфія. Чалавек гэтага даўно няма, але здымак назаўсёды адлюстравы дацятлівы позірк. Выгары здымак, выгары і надпіс на адвароце. Ледзь прыкметныя чарцільня радкі захавалі скуныя словы: «Фёдар Андрэвіч Казубоўскі — камандзір другога Палескага палка ў 1918 годзе. Ураджэнец сёла Багушоўска».

Гэтая фатаграфія знаходзіцца ў Пінскім краязнаўчым музеі. Яна захоўвае памяць пра героя-земляка, які праславіўся ў гады грамадзянскай

вайны. Але так здарылася, што на радзіме пра яго амаль нічога не ведалі. Давалася шукаць дакументы, спісвацца з роднымі Казубоўскага, з людзьмі, якія добра ведалі яго.

Так нарадзіўся гэты артыкул. Напісаны ён па ўспамінах сястры Казубоўскага Вольгі Андрэўны, былых байцоў другога Палескага палка С. Цішукі, Ф. Вакуліча, камандзіра роты палка Т. Яваровіча, якія жылі ў Пінску, жыхара вёскі Племчыны А. Вітлюкоўскага, удзельніка Дамбровіцкага паўстання Ф. Прышчэ і па матэрыялах Цэнтральнага архіва Савецкай Арміі.

...Скуныя радкі з даведкі архіва: «Да Кастрычніцкай рэвалюцыі Ф. А. Казубоўскі закончыў Смаленскі настаўніцкі інстытут, у 1916 годзе быў узяты на ваенную службу і прыняў удзел у першай сусветнай вайне ў складзе 16-га армейскага кавалерыйскага палка, у 1917 годзе пасля ранення вярнуўся на Палессе і настаўнічаў».

Радчыцкі і Калоднае—суседнія вёскі. Казубоўскі працаваў у Радчыцкай школе, а жыў у Калодным.

Цёплым вясновым вечарамі, калі водар квітнеючых садоў п'яніў маладыя сэрцы, Фёдар браў гітару, кранаў струны, і каля дома Казубоўскіх збіралася моладзь. Спявалі песні, спрачаліся.

Аднойчы вечарам у акно рэзка пацукалі. Фёдар расчыніў акно. Нейкая постаць кінула ўбок, і хлопца пачуў:

— Не бунтуй моладзь, інакш дрэнна будзе!

Доўга не мог заснуць Казубоўскі. У тую ноч у Фёдара і нарадзілася думка выпусціць нелегальную газету, якая б расказала людзям праўду, ілкіла на барацьбу з нямецкімі акупантамі, з памешчыкамі і нацыяналістамі.

Назаўтра Фёдар з сябрамі ўжо абмяркоўваў план першага нумара. А праз некалькі дзён на плацах, на дамах багачоў і іх прыхвасняў з'явілася газета «Лясное рэха».

— Калі пайшоў брат у Чырвоную Армію,—расказвае сястра Фёдара Казубоўскага Вольга Андрэўна,— я знайшла ў хляве самаробны гектограф і паперу. Здагадалася, што тут друкавалася газета. Часткі друкавальнай машыны захаваліся ў мяне да

гэтага часу. Яны нагадваюць мне той трывожны час і маладосць брата... Вось яшчэ скуныя радкі дакументаў:

«Увосень 1918 года Фёдар Казубоўскі арганізаваў і ўзначаліў Палескі камуністычны атрад, які дзейнічаў у раёне сёл Калоднае і Радчыцы, што на Століншчыне. З развіццём партызанскага руху на Палесці і арганізацый Палескага абласнога паўстанцкага рэвалюцыйнага камітэта ў канцы 1918 года, ён быў выбраны членам Палескага рэўкома. Пасля аб'яднання ўсіх партызанскіх атрадаў у другі Палескі камуністычны паўстанцкі полк, які адгледзіў рэвалюцыйную ролю ў Палескім паўстанні, Ф. А. Казубоўскі быў прызначаны камандзірам гэтага палка. Ён змагаўся супраць немцаў, гайдамакаў, Скарападскага, пячлюраўцаў, а ў пачатку 1919 года — з белапалкамі ў Сарнах, Пінску, Луцінцы, Кобрыне».

Сталы лістапад 1918 года. Каб зкрыць шляхі немцам, якія адступалі, вывозілі набавае дабро, байцы Казубоўскага павялі наступленне на Сарненскі чыгуначны вузел. Зацялі станцыю і дэпо, разбілі нямецкі эшалон. Але хутка стала вядома, што акупанты вырашылі адбіць станцыю. Разгарэўся гарачы бой, у якім Фёдар быў кантужаны. Байцы вынеслі яго на руках з поля бою.

Хутка ва ўсім Сарненскім павеце была адноўлена Савецкая ўлада, толькі Пінск заставаўся ў руках немцаў. Згодна з дагаворам, акупанты павінны былі пакінуць горад без бою. Але з іх ведама ў Пінску з рознага кулацкага і памешчыцкага зброю быў сабраны контррэвалюцыйны атрад.

Зімой 1919 года другі Палескі полк рашыў заняць горад. На ўсходняй ускраіне высадзіліся два эшалоны байцоў. Гайдамакі сустрэлі іх агнём. Завязаўся ўварты бой. Частка чырвоных воінаў трапіла ў палон, астатнім давялося адступіць. Тады Казубоўскі прапанаваў немцам ультыматум: «Калі не адлучыце палонных чырвонаармейцаў, не пакінеце добраахвотна горад, ні адзін эшалон з фронту не будзе прапушчаны».

Нямецкае камандаванне прыслала сваіх афіцэраў на перагаворы. Але Казубоўскі адмовіўся размаўляць з

імі і папрабаваў прадстаўнікоў ад саадат.

Тым часам падыйшлі рэгулярныя часці Чырвонай Арміі. Другі Палескі полк уліўся ў склад 17-й дывізіі.

...Мы сядзім з Вольгай Андрэўнай у доме яе сына Яўгена ў Малагоўках. З вуліцы даносіцца галасы ўнукаў. Вось яны прыйшлі ў паной, прыслухаліся да нашай размовы і прыціхлі. Здагадаліся, што гаворка ідзе пра дзедка, партрэт якога вісіць на сцяне. Таму што заўсёды, калі бабуля расказвае аб ім, на яе твары з'яўляюцца раднікі слёз.

Усё, што звязана з імем брата, Вольга Андрэўна захоўвае вельмі беражліва. Тут і пісьмы, і віншаванні, і фотаздымак Фёдара, на якім ён зняты разам са сваім супрацоўнікам, калі працаваў дырэктарам Інстытута гісторыі матэрыяльнай культуры АН УССР (1934—1936 гг.) і прафесарам археалогіі Кіеўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Т. Р. Шаўчэнкі. Тут і фотакопія першай навуковай работы Фёдара Андрэвіча Казубоўскага, якая называецца «Запіскі археалагічнага даследавання калі млястэчка Каросцень, 1925 г.» А зверху надпіс: «Гэту кнігу я дару міламу Славіку, каб ён напісаў яшчэ лепшую. Тага».

Вольга Андрэўна тлумачыць: — Зараз Славік з маці і братам жывуць у Кіеве. Фёдар як у вяду глядзеў. Вось першая навуковая работа Святаслава. — Яна працягвае кніжку ў цёмным пераплёце: «Аўтаматычныя карэляцыйныя вымярэнні хуткасці». Аўтар — інжынер-кібернетык С. Ф. Казубоўскі.

— Шкада,—гаворыць Вольга Андрэўна,—не захавалася Ганаровая грамата Рэвалюцыйнага ваеннага савета, якой Фёдар быў узнагароджаны ў 1919 годзе.

...Невялікі пакой. Тут усё нагадвае пра Фёдара Андрэвіча Казубоўскага: і яго партрэт на сцянах, і дакументы, што акуратна складзены ў папцы. Я зноў і зноў перабіраю іх і перада мною паўстае вобраз мужнага камандзіра другога Палескага палка, аднаго са слаўных чырвоных палкоў, што абясмерцілі сябе ў гады грамадзянскай...

С. ЛІТВІНЧУК.

Вёска Багушоўска—Малагоўкі, Пінскі раён.

У НЯДЗЕЛЮ, 1 лістапада, у канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбылася творчая справаздача кампазітара Я. Глебава, аўтара цікавых твораў у галіне балетнай, сімфанічнай, тэатральнай музыкі.

Праграма вечага велімі разнастайная, сімфонія суседнічае з танцавальнай сюітай, араторыя — з самбай і хабанерай.

Жывое, эмацыянальнае ўступнае слова музыказнаўцы Алены

ДУХОЎНАЯ І ЖЫЦЦЁВАЯ ДАЛЯЧЫНЬ

Ракавай ўяло слухачоў у кола глебаўскіх вобразаў.

У першым аддзяленні прагучала Трэцяя сімфонія — твор арыгінальны, сучасны. Тут Глебаў раскрыўся як мастак-мысліцель, які ўмее абагульняць складаныя з'явы рэчаіснасці, як майстар аркеструючы, які ўмеў карыстацца ўсімі адценнямі аркестравай палітры, як наватар, які знайшоў новую выразную форму (3-часткавая кампазіцыя, уключэнне саліруючага фартэпіяна). Выканаўцы — лаўрэат Міжнароднага конкурсу імя П. І. Чайкоўскага Э. Мінсары і Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР пад кіраўніцтвам В. Катаева — здолелі данесці да слухача ўсю глыбіню вобразаў сімфоніі.

З нецярплівасцю чакалася выкананне нядаўна напісанай араторыі «Свяці, зара», прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Кампазітар вызначыў жанр гэтага твора, як «араторыю

у пядзі патрыятычных навелах». У ім выкарыстаны вершы беларускіх паэтаў А. Астрэйкі, П. Броўкі, М. Хведаровіча, М. Танка, А. Званка, А. Вольскага. Падборка першаў, на мой погляд, не велімі ўдалая, таму што выкарыстанне тэкстаў шасці паэтаў з рознымі творчымі індывідуальнасцямі ўносіць пэўную стыльвую няроўнасць.

Нельга не аддаць належнага прафесіянальнаму майстэрству кампазітара, але эмацыянальны настрой музыкі араторыі, яе мастацкая значнасць, як мне здаецца, не на належнай вышыні. Музыкальная мова араторыі бедная. Шырокае выкарыстанне невыразных інтанацый, бравы акампанемент у духу традыцый не лепшых масавых песень — не адпавядае крыху прэтанцыёзнаму вызначэнню жанру. Ад араторыі тут толькі вялікая колькасць выканаўцаў, але ніяк не грандыёзнасць, значнасць зместу.

Зусім іншае ўражанне зрабіла першая сюіта з балета «Выбраніца», музыка якой сведчыць аб высокім прафесіяналізме кампазітара, вялікай вынаходлівасці ў выбары аркестравых сродкаў, вуртозым валоданні прыёмамі музыкальнай выразнасці.

Складаная і цікавая рытміка музыкі сюіты. Радуе майстэрства, з якім Глебаў сучаснымі сродкамі стварае нацыянальны каларыт, дасягае вобразнасці, кампазіцыйнай цэласнасці.

У заключэнне канцэрта прагучалі фрагменты з балета «Мара» і «Мушкетэры» з «Харэграфічных навелаў». І мы яшчэ і яшчэ раз пераналіся, што Я. Глебаў — майстар балетнай музыкі, які валодае добрым густам і пацудоўна свяскаю музыкальнай мовы, а галоўнае — сучаснасцю мыслення.

Я. Глебаў — кампазітар удумлівы, своеасаблівы. Дык няхай жа шчырасць, глыбіня і няурывліваць будучы галоўнымі ў яго творчасці.

Ірына МІЛЬТО.

«АРГАННАЙ ІМШОЙ» — адным з шэдэўраў Баха пачаўся дзень у Мінску цыкл канцэртаў, які дае арганіст А. Янчанка. Упершыню ў Савецкім Саюзе будучы выканаўца ўсе арганнае творы кампазітара. Цыкл складаецца з 15 канцэртаў і разлічаны на два гады.

«Арганная імша» І. Баха — даволі своеасаблівы твор. Ён пачынаецца з шырокай, урачыста-велічнай прэлюдыі ў мі-бемоль мажоры. У канцы імшы Бах вяртаецца да той жа танальнасці ў манументальнай трайной фузе. Памяці гэтымі грандыёзнымі настраямі мы сустракаем больш дваццаці харальных прэлюдыяў, напісаных на аснове «Песень катэхізіса».

Харальныя мелодыі Баха звязаны з элементамі лютэранскага веравызнання, якое страціла ў XVIII стагоддзі свой прагрэсіўны рэфармацыйны характар і ператварылася ў афіцыйную рэлігію. Але ў творах Баха старая форма напоўнілася свецім зместам. Незвычайная паэтычная лірыка, шырыня думкі і веліч выйшлі за рамкі дагматы веры, сьвярджаючы прыгажосць чалавечага характару, прыгажосць пераўтварэння свету.

Нас прыцягвае да «Арганнай імшы» Баха

БАХ ДАЛЁКІ І БЛІЗКІ

і тая акалічнасць, што яна адносіцца да перыяду творчага росквіту кампазітара, адлюстроўвае вялікае майстэрства, шырыню кругагляду і жыццёвы вопыт геніяльнага мастака.

Радасна адзначыць, што Алег Янчанка аказаўся тонкім інтэрпрэтарам, які здолеў поўна і пераканаўча перадаць слухачам жыццёсцьвардзальны нафас бахаўскай музыкі.

Чацвёрты раз выконвае А. Янчанка гэты твор, і кожны раз пры перапоўненай зале, Твор Баха, напоўнены глыбокім лірыка-пелхалагічным роздумам кампазітара аб сэнсе жыцця і месцы чалавека ў прыродзе, аказаўся бліскі на духу нашаму сучасніку.

Ніколікі не змяняючы стылю Баха, А. Янчанка дасягнуў дзівоснай цэласнасці ў перадачы складанай архітэктонікі імшы.

Зараз мы можам адзначыць, наколькі глыбей, ярчэй і страйней задума выканання імшы ў А. Янчанкі, чым у нямецкага арганіста А. Веберлінке. Справа ў тым, што фірма «Мелодыя» выпусціла запіс «Арганнай імшы» ў выкананні Амадэуса Веберлінке. Апошні прыбывае да спрашчэння ў трактоўцы, адмаўляецца ад выканання

дзевяці «малых» прэлюдыяў. Гэта рэдакцыя імшы пазабулае яе інтымнага, лірычнага зместу.

І якое багацце фарбаў у натхнена-малюўчай і змястоўнай Ігры А. Янчанкі! Шырокі дыяпазон настрою імшы — ад лірычных сутэраляў чалавека да магутнага вызавання пратэсту супраць сіл зла перададзены музыкантам пластычна яркай, змястоўнай мовай.

Цяжка перадаць тое адчуванне радасці, якое нараджае ў нас серабрыста-пяшчотны спеў аргана ў нумарах «Gloria», «Die Taufe», «Fuga super», якія расказваюць аб светлых і сумных хвілінах у жыцці чалавека. Акрылле магутнае гучанне аргана ў прэлюдыі і фузе мі-бемоль мажор.

Радасны настрой, выдатна перададзены А. Янчанкам у трайной фузе, малое чалавека, які скінуў кайданы духоўнага і фізічнага рабства, чалавека, перад якім адкрыліся далі неаглядныя, што вабяць яго да новых здзяйсненняў.

Цудоўна выкананая «Арганная імша» І. Баха Алегам Янчанкам дазваляе спадзявацца на поспех усяго грандыёзнага цыкла.

Уладзімір ЯФРЭМАУ.

НА МУЗЫЧНАЙ «СЕРАДЗЕ»

У Саюзе кампазітараў Беларусі адбылася чарговая «музычная серада». Амаатарам музыкі, якія на гэты раз сабраліся ў невялікай утульнай зале Саюза кампазітараў, была прапанавана даволі змястоўная праграма.

Новы твор П. Падавырава — Трэці струнны квартэт выканаў квартэт Саюза кампазітараў.

У выкананні саліста Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета А. Бокава прагучала песня Ю. Семанікі на словы А. Бачылы «Радзіме». Малады беларускі кампазітар І. Лучанок паказаў на «серадзе» тры песні: «Зноў у роднай школе» на тэкст А. Вольскага, драматычна-напружаную, суровую песню на словы Пятрэнікі «Хатынь» і «Баладу аб мужнасці» на тэкст Штормова, прысвечаную гераічнаму подзвігу маёра Івана Шчарбо, які страціў зрок пры размініраванні зямель Алжыра.

Закончылася «серада» праслухоўваннем «Мінскай сюіты» К. Цескава, якая прагучала ў запісе ў выкананні аркестра Беларускага радыё і тэлебачання пад кіраўніцтвам Б. Райскага.

У абмеркаванні новых твораў прынялі ўдзел музыказнаўцы А. Ладзігіна, Л. Аўэрбах, Л. Мухарынская, кампазітар Г. Вагнер і аўтары твораў.

У РЕДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выдавецтва «Беларусь» даводзіць да ведама чытачоў газеты «Літаратура і мастацтва», што ў новым даведніку «Пісьменнікі Савецкай Беларусі» ў біяграфічнай даведцы пра Янку Брыля дапушчана недакладнасць біяграфічнага характару.

Пасля слоў: «Увосень 1941 г. уцёк з палону, вярнуўся ў родную вёску» трэба чытаць: «З кастрычніка 1942 г. сувязны партызанскай бригады імя Жукава, з сакавіка 1944 г. рэдактар газеты «Сцяг свабоды» (орган Мірскага падпольнага РК КП(б)Б) і сакратарскага антыфашысцкага лістка «Партызанскае жыгала». І далей як у тэкście.

Дырэктар выдавецтва «Беларусь»
З. МАТУЗАУ.

Паважаны таварыш рэдактар!
Выказваем сардэчную падзяку беларускім пісьменнікам і шматлікім сябрам, якія падзялілі з намі гора з прычыны смерці нашага дарагога Паўла Сямёнавіча Кабарэўскага. Сваякі і блізкія
П. С. Кабарэўскага.

У ТЭАТРЫ — ПРЭМ'ЕРА

Вось ужо гучаць апошнія рэплікі акцёраў, некалькі секунд цішыні і... апладысменты. Гэта падзяка глядачоў за добры спектакль яго стваральнікам — аўтару, рэжысёру, мастаку, артыстам.

Адразу ж за парогам тэатра пачынаюцца дэбаты аб рэжысёрскім почырку, аб дэкарацыях, аб выкананні артыстамі той ці іншай ролі. І, відаць, ніхто з нас, глядачоў, ніводным словам не ўспоміць пра работу загадчыка мастацка-пастаноўчай часткі. А калі сказаць шчыра, дык мала хто наогул ведае, што ў тэатры існуе такая пасада. Што для таго, каб спектакль атрымаўся, гэты чалавек аддае не менш сіл, энергіі і творчай выдумкі, чым усе астатнія стваральнікі тэатральнага свята.

Задуму мастака, адлюстраваную ў эскізе ці ў макеце, ажыццяўляе ў тэатры пастаноўчая частка, якая ў той ці іншай меры сутыкаецца з усімі ўдзельнікамі спектакля. Усё тое, што дапамагае акцёру пераўвасабляцца ў вобраз, — грим, касцюм, прадметы ўжытку — вынік работы пастаноўчай часткі тэатра.

У Рэспубліканскім тэатры юнага глядача ўсёй гэтай складанай механікай кіруе Аляксандр Самойлавіч Сагалчык. Ён бярэцца за справу, як толькі п'еса зацверджана на мастацкім савеце, і сочыць за жыццём спектакля да апошняга яго прадстаўлення.

Акцёры паважаюць Аляксандра Самойлавіча, бо ён зусёды з'яўляецца тады, калі неабходна добрае слова, сяброўскага парада, падтрымка. А калі ставіцца спектакль пра вайну, дык Сагалчык проста неабходны чалавек. Ён ведае ўсе песні той пары — ад «Сячэшчыннай вайны» да «Сіняй хусцінкі», асабліваці фармы ўсіх радоў войск, а некаторыя пункты строгіх армейскіх статутаў «адрэпаартуе», быццам і сёння ён салдат. Яму вераць, яго паважаюць. Больш таго: калі Сагалчык скажа пра мала-

ПРА ТЫХ, КАГО НЕ БАЧЫЦЬ ГЛЯДАЧ



дога акцёра-пачаткоўца, што з яго будзе толк, можна лічыць, што той вытрымаў самы адказны экзамен у самага пільнага глядача, і быць яму сапраўдным артыстам.

Аляксандр Самойлавіч і сам пачынаў акцёрам. Працаваў у даваенным тэатры юнага глядача пасля заканчэння тэатральнай студыі разам з сённяшнімі вядучымі артыстамі беларускага дзіцячага тэатра У. Говарам-Бандарэнкам, Л. Міхайлавым, П. Ротэр... І хто ведае, можа лёс яго склаўся б палінаму, калі б не вайна.

Калі глядзіш на гэтага сціплага, спакойнага, урайнаважанага чалавека, нека не верыцца, што за плячымі яго — цяжкія выпрабаванні ў варажым палоне, актыўны ўдзел у антыфашысцкім руху вязняў лагера смерці. Аляксандр Самойлавіч не любіць пра гэта ўспамінаць — відаць, балюча... Зрэшты, пра ўсё гэта — гаворка асобная...

Аляксандр Самойлавіч па-любіў сваю работу. Ён надзвычай уважлівы ў адносінах да ўсіх, хто працуе разам з ім, — рэжысёраў, касцюмераў, бутафораў...

У Беларусі няма спецыяльнай навучальнай устаноў, дзе б рыхтаваліся кадры для работы ў пастано-

НАЧАЛЬНІК ТЫЛУ

важнай частцы. У тэатр приходзяць людзі, якія не маюць ніякага ўяўлення аб складанай механіцы тэатральнага спектакля, часта проста выпадковыя людзі. І гэтая акалічнасць уносіць дадатковыя цяжкасці ў нялёгкаю працу Аляксандра Самойлавіча. Яму даводзіцца кіраваць не толькі работай сваёй «лабараторыі», але і вучыць моладзь беражліва адносіцца да прадметаў афармлення, таму што для глядача кожны спектакль з'яўляецца новым, і пастаноўчая частка, як і акцёры, павінна захоўваць яго ў такім стане і парадку, як і на першым прадстаўленні.

Чаго толькі ні робіць чалавек, які пастаўлены ў тэатры на пасаду, калі гаварыць вайскавай мовай, «начальніка тылу»! Ён будзе зручны для выканаўцаў ролі «свет», дзе ім даводзіцца «жыць» на працягу спектакля, — то амаль рэальны (скажам, такімі былі інтэр'еры ў пастаноўках п'ес Івана Козела), то казачны (іншым і не можа быць «свет» Чыпаліна або герояў Бядулевай «Сярэбранай табакеркі»), то па-сучаснаму дэкаратыўна-ўмоўны («Палёт»)... Там, на прырэднім краі, на сцэне, уся ўвага аддаецца акцёру. І «начальнік тылу» павінен забяспечыць яму гранічна праўдзівы, створаны па законах тэатральнага мастацтва, яркі «фон». А гэты «фон» часта робіцца «удзельнікам» спектакля, бо падкрэслівае месца і характар дзеяння, уплывае на фантазію і акцёраў, і глядачоў. «Фон» узнімаецца да «клімату» спектакля.

А сам Аляксандр Самойлавіч, мабыць, рэдка лічыць сябе «начальнікам тылу», ён, як кажуць, па звычцы раніцаў і ўвечары «ідзе на службу». Ды толькі служба

ў яго такая, што вымагае ад яго вынаходлівасці казачніка і дзелавой засяроджанасці інжынера, фантазіі і матэматычнага разліку. Каб які-небудзь зайка ці ліс выглядаў на сцэне пераканаўча для самых дапытлівых глядачоў — для першаклашак, а ваенны лётчык пераканаўча не менш «прыдзірлівых» хлопцаў і дзяўчат з сёмых і нават дзесятых класаў. Так, вядома, перш-наперш усё залежыць ад акцёра. Але ж уся зкіроўка — гэта ад яго, ад «начальніка тылу».

І яшчэ яму трэба сябраваць з калегамі па працы, бо ў тэатры наогул, а ў пастаноўчай частцы тым больш, нічога добрага быць не можа, калі твае падначаленыя выконваюць абавязкі казачніка, толькі па службовым абавязку.

Аляксандр Самойлавіч з тых, каго называюць апантанымі ў мастацтве, ён аддае тэатру, працы. Шмат часу ён аддае ўдасканалванню тэхнікі механізацыі сцэны. Многія яго прапановы прыняты на ўзбраенне пастаноўчымі часткамі іншых тэатраў. Ён прымаў удзел у рэканструкцыі сцэны тэатральна-мастацкага інстытута, распрацоўваў тыпавыя праекты сельскіх клубоў... І заўжды спышаўся на вуліцу імя Энгельса, да будынка «Свайго» тэатра, ля якога стаяць скульптуры піянеру: тут яго дом.

І ўсё атрымаецца ў гэтага чалавека натуральна, без фальшу і позы. Чыста-сардэчнасць Сагалчыка, мабыць, і спрыяе яго аўтавытэту ў вялікім творчым каленціве, дзе кожны адказвае за ўсіх, а ўсе за такога адданага справе таварыша ўжо сама па сабе садзейнічае агульнаму поспеху, памагае ствараць творчую атмасферу.

Ірына БУР'ЯН.

Аляксей ЗАРЫЦКІ

ЖЭНЕЎСКИ БАРЭЛЬЕФ

Выгнаннікам розных народаў і станаў... Ці гнаў іх канвент, Ці прастол, Ці амвон,— Давала калісьці Жэнева прыстанак, Так ужо там павялося здавён.

І кожная вуліца, Кожны завулак Там чулі выгнанніка горасны ўздых. Знаходзілі там гугеноты прытулак І знатныя слугі манархаў былых.

Ды служак імёны засыпала пылам: І час іх прабіў, І народ іх забыў.

Там Герцэн няўрымслівы сэрцам, як білам, У звон спадзявання нязломнага біў.

З гадоў быццам з крэмна агонь выкрасайце,

Нібыта маланкі з нахмураных хмар. Калі растапталі Камуну версальцы, Шукаў да Жэневы шляхоў камунар.

Выгнаннікі рускія,—ім ужо глянуў У вочы чаканай заранкі прамень. Народнікі спрэчкі вялі там, Пляхануў

Адтуля прывітаў надыходзячы дзень.

О рэха мінуўшчыны гэтай наблізкай, Як дорага ты нашай чыстай вясне, Адбяс ад скал кругагрудных альпійскіх, Гучы і гучы, галасной, галасней.

Адвёйвае час пыл разваг неглыбокіх, Кладзе забыццё на нясталасць пячаць. Нязмоўна Уладзіміра Леніна крокі На бруку жэнеўскім і сёння гучаць.

І ён быў выгнаннік, І ён па Расіі Тужыў на чужыне з сябрамі тады. Як вочы прывольжскіх прастораў праслі, Як сэрца імкнулася ўладна—туды!

Ды ён праз сіберную скруху выгнання Прайшоў, не схіліўшы нідзе галавы, Над светам узносіўшы быццам світанне Чаканай свабоды штандар агнявы.

Вось так ён прайшоў, барацьбіт нескароны, Увесь, як надзея, праз тыя гады. Таму гэтак шчыра на беразе Роны Шануе народ Ільчывы сляды.

Павольна па Роне лебедзі-птахі, Як крыгі пльывуць, аздабляючы гладзь. Жэнеўскія банкі (пампезныя гмахі) Узлётныя ў люстра рачное глядзяць.

Даносіцца горнага ветра павевы, Спяць Альпы паводаль за покрывам хмар.

Над самаю Ронай, у сэрцы Жэневы Стаіць старадаўняя вежа Малар.

І там,— Падарожны, ідзі падзівіся,— Відзён барэльеф.

Як выразна над ім: «Жэнева—горад выгнаннікаў»—

высек

Умелец-разьбяр на каменні старым. Пад надпісам выбіта майстрам жанчына, Жэнева сама перад намі ўстае

І, глядзячы ў вочы выгнанніку, шчыра Яму на знаёмства руку падае.

Глыбокай задумі, Натхненна, любові Выгнанніка твар пранізаны святлом.

Ды гэта ж, таварышы, Ленінскі профіль, З кароткай бародкай, высокім чалом.

І гэтая вежа пад небам арліным Уся—напамінак аб ім—Ільчы.

Так памяць аб самым вялікім і слынным З выгнаннікаў горад рашыў зберагчы.

Час прыйдзе і сыйдзе Ільч з барэльефа, Кватарты знаёмыя зноў азірне.

Насустрач рабочая рыне Жэнева, Агністая чырвань сцягоў шугане.

Пачнуць і хістацца тады і хіліцца Жэнеўскія банкі ўсёй тоўшчай муроў, Дзе ў сейфах працэнтны пакапаваюць, Быццам

Гарачымі звонкімі кроплямі кроў.

Падыйдзе да Роны Ільч і да Арвы, Туды завітае, дзе плешча Леман. Жэнева ўбарэцца ў світалыя барвы, Праніжучы яны і смугу і туман.

І простым жэнеўцам захохацца прагна Ягонае слова пачуць, І руку Ільч да народа прызыўна працягне Бы ў Піцеры колісь на бранявіку.

НАТАЛЛЯ І Георгій Паплаўскія, даўрэаты прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, перш за ўсё—майстры лініі. Многа працуюць у станковай графіцы. А Георгій яшчэ і жывапісец. Раслі як мас-такі разам з такімі вядомымі цяпер майстрамі, як Алена Лось, Арлен Кашкурэвіч, Марк Данціг, Барыс Забораў, Уладзімір Стальмашонак, Гаўрыіл Ванчанка. Многае ў іх творчасці шадвызначана пошукамі крыху старэйшых Аляксандры Паслядовіч, Міхаіла Савіцкага, Віталія Цвірко, Натана Воранава, Леаніда Шчэмелева, Альгерда Малішэўскага. Кожны з названых мог бы сказаць, як і Георгій Паплаўскі: «Спрэчкі? Канечне, патрэбны. Але галоўныя аргументы ў спрэчках пра мастацтва—работы. Нельга не працаваць многа: з кожным днём часу—усё менш...»

І Паплаўскія працуюць. Гады тры—чатыры назад пра іх яшчэ можна было пісаць паасобку. А цяпер, хаця большасць работ падпісваюць яны не разам, не скінені з рахунку шчырыя іх заўвагі адзін аднаму пры абмеркаванні кантрольных адбіткаў кожнага, а дзе трэба—актыўную творчую ўзаемадапамогу.

Наталліны рукі калісьці мялі гліну як трэба: трымалі стэку па-мужчынску. Можна ад першых крокаў у мастацтва—у скульптуру—і цяпер у майстэрні гліна, эскізы для керамікі. Кажуць, скульптары рысуюць, як багі. Ад погляду Наталлі не хаваюцца самыя найменшыя пагрэшнасці супраць рысунка ў жывапісе Георгія.

Здаецца, Георгій не спрабаваў займацца скульптурай. А ў жывапісе—лепіць. І ў графіцы... Цяжка ўявіць, але факт: томія інструменты графікі быццам прыківаюць да гэтых вялікіх з вузлаватымі пальцамі рук. І—калі трэба—танчэйшыя карунак лініі!

Супрацоўніцтва ў майстэрні Паплаўскіх грунтуецца не толькі на ўзаемадзейні, але і на ўзаемаадпартурхоўванні. Створанае разам адрозніваецца ад створанага і тым і другім паасобку.

У абодвух аднолькава асэнсаваная павага да народнай творчасці. Але ў выніку ў Наталлі ў работах на першым плане інтымна-казачны пачатак.

У Георгія—быліны. У іх німала пунктаў судакранання ў самой тэхналогіі графікі—фактурах, прыёмах, спосабах апрацоўкі матэрыялу і да т. п. У свеце ж эмоцый, у душэўным ладзе, наколькі ён выдзелены ў работах, дэмаркацыйную лінію хаця і не правядзеш, аднак адчуваеш: Наталля звяртаецца больш да адценняў, да нюансіроўкі эмоцый, Георгій—да абгульнення, да сімвалу. Лісты Наталлі часцей за ўсё—свет гармоніі, быццам чытаеш ясную, празрыстую прозу. Лісты Георгія—свет супярэчнасцей, неабходнасць пагружання ў глыбіні духу, ускрываць падтэсты, пранікаць то ў імглівыя, то ў плаўныя цячэнні прозы «шмателюйнай».

Усё гэта, зразумела, не азначае, быццам работы Георгія зводзіцца да публіцыстыкі, пазбаўлены элементу інтымнасці, а работы Наталлі—гэткай бесклапотна-павярхоўнай лірыка. Разуменне і наследаванне гуманізму народнай творчасці, дасканаласці народнай пластыкі, асабістае прыгажосці і ацыянальнай самабытнасці захаваліся абодвух. Але кожны знаходзіць у гэтым невычарпальным багацці сваё, кожны па-свойму падпарадкоўвае традыцыйна служэбна сучаснасці і да маўклівай размовы з глядачом ідзе сваім шляхам.

У майстэрні заўсёды розныя работы ў рознай стадыі вырашэння. Ад графікі Георгій пераходзіць да жывапісу, Наталля—да керамікі. Работа над складанымі серыямі эстампаў

змяняецца не менш складаным канструаваннем кніжак для дзяцей. Дарэчы, самае высокае прызнанне грамадскасцю іх майстэрства—работа над падручнікамі для школьнікаў.

Думка настаянна пульсую, узбуджаная ўбачаным, абвостраная адчужым. Ім ёсць што сказаць. Прафесіянальнага майстэрства—не займаць. Тым не менш—выяраецца кожны міліметр графічнага ліста! Выпакутаваны кожны паўтон. Кожная чвэрць тона. Для кампазіцыі мае значэнне кожнае «ледазь-ледазь»... І—толькі не крыклівы пафас, толькі не пракакол...

Для многіх работ Паплаўскіх характэрная «дынамічная статыка»—у процілегласці «статычнай дынаміцы».

У МАЙСТЭРНЯХ МАСТАКОУ



Наталля Паплаўская

Ул. БОЙКА ДРУГОЕ ДЫХАННЕ



Георгій Паплаўскі

Быццам гавораць: «Спыніся, Імгненне! Будзем не так любаватца табой, як пастараемся транікнуць у тое патаемнае, жыццёва важнае, што ты часам хаваш ад нас эфектамі руху...»

Не так даўно мы ўбачылі літаграфіі Паплаўскага «Памяць».

Вайна народная, свяшчэнная вайна... Смерць у імя жыцця... Пекла фашысцкіх канцлагераў... Набат народнае помсты... Матэрыялы надзвычайнай дзяржаўнай камісіі аб злачэствах гітлераўцаў... Беларусь—караючая...

Мова графічна не перакладаецца на мову слоў. Але аб мове «Памяць» варта, між іншым, заўважыць: з'явіўся гэтая серыя гадоў пяццацца назад—наўрад ці трапіла б на выстаўку. І гэта карысна ўсвядоміць хаця б для адліку шляхам, прайдзенага не адным толькі мастацтвам.

Унутраным зрокам не аднойчы кампанавалася ГЭТА. Але доўга не было інтурыка, які б вылеснуў усё ў крокі, эскізы, чарнавыя адбіткі эстампаў... Мне здаецца, трэба было цераз многае прайсці, каб ГЭТА выспела ў адзіна непаўторнае. Бо немагчыма ПРА ГЭТА, напрыклад, той мова—якую калісьці гаварыў Паплаўскі пра абаронцаў Брэста. І, зразумела, не ў адной мове справа. Так, не будзь яго падарожжаў у Атлантыку, на Кубу—хто ведае, ці з'явілася б «Памяць».

Ён прайшоў да «Памяць» і праз бланкеты далёкіх падарожжаў, спярэчачыя запісамі, замалёўкамі, адрасамі сяброў у самых розных кутках зямлі. У гэтых бланкетах—па словах Георгія, «эмацыянальных замалёўках у дарозе»—пульсаванне задумы.

Паплаўскія добра ведаюць, што ілюстрацыі для мастака—гэта магчымасць і выказаць сваё стаўленне да народных традыцый, і ўжыць матэрыял, які даюць бясконцыя паездкі. І іх ілюстрацыі багатыя вострай характэрныя персанажамі, насычанія этнаграфічнай праўдай. Гаворачы аб ілюстрацыях, створаных ім разам і паасобку, падкрэсліў не так адтоўнасць кампазіцыі, актыўную ролю колеру і друкарскага набору, прасторава-арганізуючых кніжны ліст у дэкаратыўную плоскасць, як ар-

ганічную падпарадкаванасць гэтых кампанентаў формы зместу—на даіва дакладнага суднаведнасць, якая нараджае сапраўдны мастацкі вобраз.

Не графічнае апісанне, не механічны пералік дэталей, а пошукі графічнага эквіваленту ўнутранаму ладзаву літаратуры ў самой вышлелай мове: рытміка, пластыка, уласна графічныя акцэнты—на першым плане (дарэчы, у Паплаўскіх—не на шкоду «характарыстыцы персанажам»). Гэта выдатна пацвярджаюць «Новая Зямля» Якуба Коласа, аформленая Георгіем. І раманы палескай хронікі Івана Мележа, аформленыя Наталляй. І кніжныя ілюстрацыі, і станковыя кампазіцыі Паплаўскіх вы-

трымліваюць доўгае разглядванне. Бо ім не чужы і апаўдальны элемент. Праўда, якасна інакшы, чым механічны пералік дэталей, чым прасты графічны пераказ. Гледзучы даецца магчымасць не так прыгадаць тэст, як, прыгадаўшы суперажываць з мастакамі адкрытае імі, падказанае ім жыццём. Жыццём, якое «перачытвае» на свой лад і казкі, і літаратурную класіку, і так званыя «вечныя сюжэты» мастацтва.

Для кожнага з гэтых дваіх важна адстанць свой погляд на рэчы і падзеі, адзіны і непаўторны. Асабліва радуе, што яны адчуваюць небяспеку стаць рабамі ўласнай тэхнічнай аснашчэнасці і не даюць сабе адпачынку—шукуюць перамены мастацкіх заняткаў, спалучаючы іх не толькі са штудыямі натуре, але і з максімальным далучэннем да жывога руху часу. Адкрываецца другое дыханне таленту: вастрыня выяўленчай формы прызначаецца толькі абумоўленая вастрыняй перажытага, адтулага, пралушчанага праз магнічную прызму жыцця духу свайго сучасніка. Неацэнная для мастака здольнасць—не выдыхацца на дыстанцыі творчасці, не паўтарыць сябе, упарта прасоўваюцца наперад. Абое нячлавіва адшлі ад некаторай раўнаважы, уласна і, уласна і, на мой погляд, Георгію, напрыклад, у работе пра абаронцаў Брэста, а Наталлі—у ранніх лінаграфіях пра дзяцей (дзе, дарэчы, давала сябе адчуваць пераадоленая ёю пазней саладкавасць). Непасрэднае адчуванне рэчаіснасці, якое мастакі культывуюць у сабе (так, такі мастак гэтае адчуванне неабходна культываваць! яго лёгка можна страціць!), скарае ў работах Георгія, прывезеных з Атлантыкі, у лістах Наталлі на тэмы Палесся, у яе новых акварэлях, прысвечаных матывам Паллагі, у новай карціне Георгія, прысвечанай нашым будням.

У навіках Георгія звычайна праступае будучы эстамп або жывапіснае палатно. Так, напрыклад, плён падарожжа Георгія ў Атлантыку на траўлеры «Малахіт»—самабытныя характары рыбакоў, занатаваныя ў партрэтах, у такіх кампазіцыях, як «Брыгада тралмайстра Туманава». Да

Георгій Выхаў

ПІСЬМО З САФІ

МАЯ ОДА «МІНСКУ—32»

Гэтым машынам паэты—нашы і вашы—яшчэ нават радка не прысвяцілі. А яны, бадай, заслугоўваюць таго, каб спяваць ім гімны, складаць оды. Бо было так дэўней, калі барды і вершатворцы апявалі кожны крок індустрыялізацыі, праслаўлялі першыя паравыя машыны, першую чыгунку... Я ж сёння спяваю табе, «Мінск-32», машына-разумніца, што прыняла імя свайго роднага горада. Зараз яна тут, у нашай Сафіі дастойна прадстаўляе і Мінск, і ўсю індустрыяльную Беларусь. Прыйшла да нас служыць верай і праўдай і найлепшым чынам усаўляе сваіх стваральнікаў, таленавітых беларускіх вучоных і інжынераў. Можна таму, што яна сярод сяброў, машына не падводзіць. Ві-

даць, задаволена яна сваімі новымі гаспадарамі. Я ўсё пішу ў адзіночным ліку... А іх жа, гэтых электронных машын у нас не адна. Стаяць сабе, а месца не скранаюцца, а ўплывы іх на розныя бакі нашага жыцця вельмі значны. Шкада ўсё-такі, што я не паэт, не складу гэтым машынам гімна: А так бы хачелася, так усхвалявалі мяне расказы новых гаспадароў іх! Машыны гэтыя, прадстаўнікі самых вышэйшых сфер сучаснага тэхнікі, не нарадзіліся без сучаснага мыслення. І хіба могуць яны быць бяздумнай, мёртвай субстанцыяй, калі сведчаць аб такім узроўні духоўных зносін нашых народаў, сувязей лепшых мысліцеляў, спецыялістаў і вучоных. — Ужо каторы год,—сказаў мне

М. Гончаў, рэферэнт па СССР у беларускім Камітэце па навуцы і тэхнічным прэгрэсе, — шпарка развіваюцца нашы сувязі з савецкімі (і з Мінскім, у першую чаргу) — электронна-вылічальнымі цэнтрамі і адпаведнымі арганізацыямі. Дзесяткі нашых інжынераў і тэхнікаў прайшлі навучанне пры вылічальных машынах у Мінску. Усе нашы электронна-вылічальныя цэнтры маюць праграму сумеснай работы. І наогул 85 працэнтаў усяго нашага супрацоўніцтва ў галіне электронікі прыпадае на савецкія цэнтры...

Я доўга выбіраў, які б з беларускіх вылічальных цэнтраў наведаць. У Акадэміі навукі Або ў яким міністэрстве ці ведамстве? І спыніўся на самым маладым калектыве з самым маладым дырэктарам—вылічальным цэнтрам пры Камітэце па навуцы і тэхнічным прэгрэсе, які размясціўся паблізу новага нашага завода электронікі на ўсходзе сталіцы. Дырэктар, інжынер Таней, як і ўсе супрацоўнікі цэнтра, вялікі ваш друг. Ён добра ведае і Мінск, і Беларусь—месца нараджэння сваіх падалечных

гонару мастака, ён падкрэслівае веліч-нае, рамантычнае ў сваіх героях, пас-цяхова мінаючы знешне рамантыч-нае, якое — на мяжы з экзотыкай. Не-здарма так добра сустраў глядач э-стампы серыі «Здабытчыкі», дзе тра-дыцыйную тэму Паплаўскі ўспрымаў па-свойму і па-свойму вытлумачыў. Сапраўды спелае стаўленне да жыцця. Праўда. Рэалізм.

Вось і ў «Памяці» — алтымістычная трагедыя, грозная рамантыка ўсена-роднай барацьбы не праз знешне-ге-раічнае, а праз сутнасцае, уласцівае нацыянальнаму характару выхаванага Кастрычнікам і сацыялізмам белару-са.

І — як і ў Георгія — у Наталлі адно дапаўняе другое. Без афармлення ра-манаў Івана Мележа «Людзі на бало-це» і «Подых навалніцы» не гучалі б гэтак пераканаўча яе лісты «Ня-дзеля», «Размовы» і многія іншыя. Без вопыту работы над эстампамі пра астраханскіх рыбакоў не былі б, на-пэўна, настолькі паэтычныя, непаў-торна індывідуальныя яе лісты на тэ-мы беларускіх казак.

Нацыянальнае для Паплаўскіх — не сінонім этнаграфіі. Хаця этнаграфі-ю яны засвоілі выдатна, этнаграфію, не застылую ў мінулым, а рухомую — яны не стылізавалі займаюцца, а імкнуцца выказаць дух беларуса-сучасніка ва ўсёй разнастайнасці яго су-вязей са светам. Не выпадкова, напры-клад, у лістравых Георгія да «Но-вай Зямлі» Якуба Коласа і Наталлі да хронікі Івана Мележа этнаграфічнае скарыстана з неабходным тактам. Да-рэчы, «Новую Зямлю» Коласа ілюст-равалі розныя мастакі, у тым ліку Анатоль Волкаў і Арлен Кашкурэ-віч. Георгій знайшоў свой графічны эквівалент твору. У Волкава — аква-рэль. У Кашкурэвіча — літаграфія. У Паплаўскага — афорт. Паэма дае маг-чымасці вытлумачэння рознай выяў-ленчай мовай. Знойдзенае Паплаўскім, не паўтараючы прачытанае Волкавым і Кашкурэвічам, падкрэслівае эпі-чныя матывы твора паэта. У той час, як у Кашкурэвіча вядучае — лірыка, у Волкава — бытавы пачатак. Есць у Паплаўскага і літаграфіі трыпціх «Новая Зямля». Мне здаецца, ці не занадта блізка ён да мовы «Памяці»?..

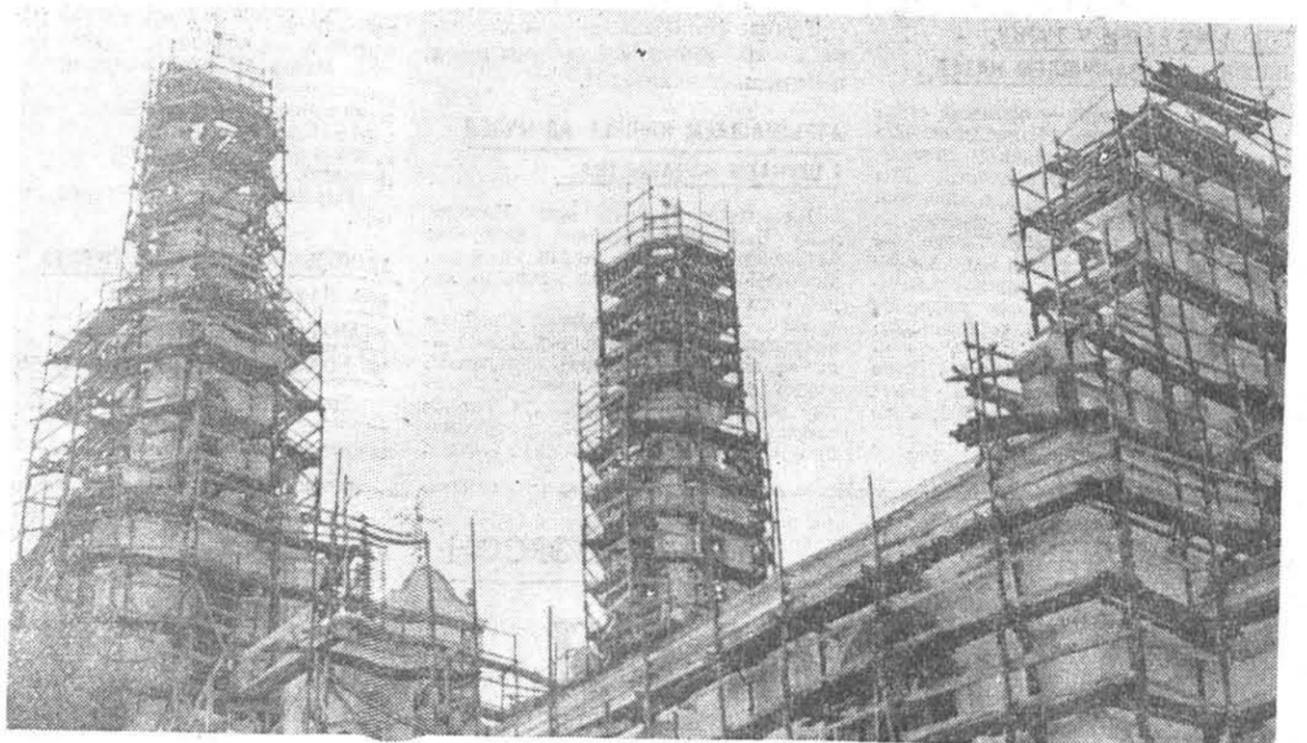
Бывае, што вртуознасць асвоенага прыёму і ў Паплаўскіх наносіць стра-ты думны, лачушца, ператвараецца ня-хай не ў самамэту, дык у прадмет за-лішняга любавання. Аднак, прага су-стрэч з людзьмі, прага падарожжаў, прага пазнання з першых рук, каб і мастацтва не было другасным, прихо-дзіць на паратунак — гэтая прага пры-волзіць Паплаўскіх і ў Інстытут ядзер-най фізікі, і ў глухую вёсачку дзе-не-будзь на Гродзеншчыне або Віцебшчы-не, і да самых юных аматараў ма-стацтва. І ўсюды бланкеты запаўняюцца «канспектамі жыцця». Паплаўскім заўсёды няма часу. Заўсёды спяша-юцца. Але ў майстэрні спяшаюцца... не спяшаючыся. Ці не пра гэта гаво-раць работы?..

Часам іх папракаюць за ўскладне-насць мовы. Мне здаецца, іх усклад-ненасць — праява сутнасці, а не ма-скіруе неадчуае, неперажытае. Скла-даныя характары, складаная пласты-ка, складаныя рытмы, складаныя структуры вобразаў, складаныя фак-туры... І ўся гэтая складанасць падпа-ралкавана прастаце — не спрощана-сці!

Планы? Новыя работы? Будучь. Ужо ёсць. І — не пакінуць раўнадуш-нымі нікога...

Дарэчы, авалодвае цяжкай прафе-сіяй мастака дачка Паплаўскіх.

Добра б напісаць калі-небудзь трай-ны партрэт...

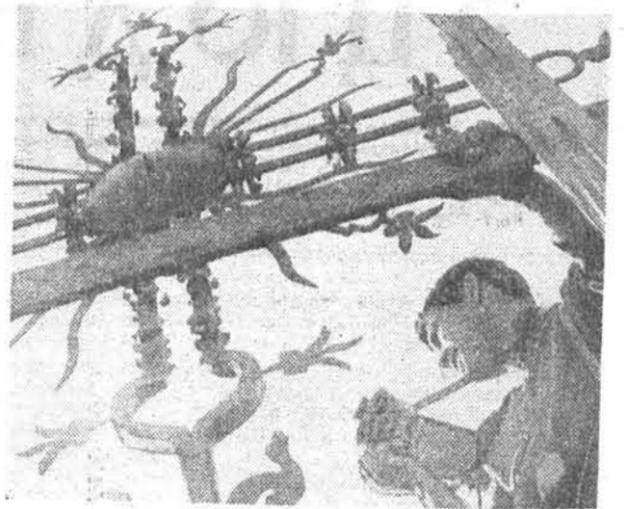


Пройдзе час — і рыштаванні будуць зняты.

РЫШТАВАННІ НА ВЕЖАХ



На вышыні семнаццаці наверхаў працуюць бляхары В. Ступак, В. Курбота.



Самая высокая «кропка»... Адсюль павяколле — як на далоні.

Чатыры Сафійскія саборы былі пабудаваны ў свеце... Першы ў Канстанцінопалі, другі ў стольным горадзе Кіе-ве, трэці на нашай зямлі, у сталіцы магутага княства Полацкага, чацвёрты на Наўгародскай зямлі...

Полацкая Сафійка, як вядома, не захавала першароднага выгляду. Яна перажыла шмат перабудоў, рэканструкцый. Акрамя таго, войны і час таксама не пайшлі ёй на карысць. Два гады назад спецыяльны навукова-рэстаўрацыйны майстэрні Міністэрства культуры БССР пачалі рэканструкцыю і рэстаўрацыю гэтага славутага помніка беларускай культуры.

У Полацк была накіравана комплексная брыгада будаў-нікоў і рэстаўратораў пад кіраўніцтвам Міхаіла Данкова. Нядаўна я быў у Полацку, спускаўся ў глыбокія лабірын-ты падземелляў сабора, узбіраўся на рыштаванні, тутарыў з рабочымі...

На вышыні, ад якой займае дух (не жартачкі — семнаццаць паверхаў), працуюць бляхары Віктар Ступак і Васіль Курбота. Яны крыюць купалы медным лістом. Амаль скон-чылі работу тынкоўшчыкі і маляры. Вельмі складаная ста-ля перад імі задача. На ўнутраных сценах былі знойдзены фрэскі, напісаныя аж у XI стагоддзі. Не пашкодзіць іх, збе-рагчы — вось аб чым клапаціліся рабочыя. У хуткім часе павінна прыехаць у Полацк група архітэктараў, рэстаў-ратораў пад кіраўніцтвам прафесара Каргера, якая і зоймецца аднаўленнем старажытных фрэсак...

Не такі ўжо далёкі час, калі будуць зняты рыштаванні з прыгожых, на дзіва прапарцыянальных вежаў старажытнага сабора. Падуюць рабочыя. І людзі энтузіястычна любав-ацца ззяючымі купаламі, цудоўнымі скульптурамі, бага-тым аздабленнем Полацкай Сафійкі — аднаго з самых ста-ражытных і знакамітых помнікаў славянскай культуры.

У. ЯРМОЛІЧ,
студэнт БДУ.
Фота аўтара.

машын, а яшчэ ведае іх стваральні-каў.

Інжынер Танеў вельмі ахвотна, про-ста з любою расказаў мне пра ма-шыны «Мінск-32» і іх стваральнікаў. «Мінск-32» можа адначасова распра-цоўваць заданні па 4, 8 і нават 12 праграмах. А потым ён перадае ў сабе інжынера-спецыяліста і пачаў расказаць аб людзях. Размову нашу, пакінуўшы на некаторы час свае за-няткі, слухалі маладыя супрацоўнікі. І я чытаў у іх пацяпелых ад напамі-наў вачах, што ўсе яны маюць ад ста-ліцы Беларусі цудоўныя ўражанні.

— Наш цэнтр выконвае ў асноўным заданні, пастаўленыя яму Камітэтам па навуцы і тэхнічным прагрэсе, — расказаў Танеў. — Разлікі, выкананыя на машынах «Мінск-32», дапамагаюць лепш планавачь развіццё народнай гаспадаркі нашай краіны, планавачь навукова-тэхнічны прагрэс. Адпра-цоўваем усю эканамічна-гаспадарчую інфармацыю для патрэб самога Камі-тэта. Да адкрыцця эксперыментальна-вылічальнага цэнтра ў дзяржаўна-гас-

падарчы аб'яднанні «Ізот» наш цэнтр выконвае і яго функцыі. Кара-цей — работы многа.

— Цікавіцеся, — працягваў таварыш Танеў, — аб'ёмам нашага супра-цоўніцтва з Мінскам? Прывяду лепш такую паралель: каэфіцыент нашага супрацоўніцтва можна параўнаць з аб'ёмам супрацоўніцтва Мінска з Польшчай. У 1970 г. Польшча закупі-ла дзевяць электронна-вылічальных машын «Мінск-32», а мы дзевяць. Не менш падрыхтавалі мы і перападрых-тавалі спецыялістаў у Мінску. Наву-чанне нашых інжынераў праграмістаў як і польскіх, на мінскім заводзе праходзіць у пяць этапаў. Па пры-кладзе ГДР, Польшчы, Чэхаславакіі ў студзені мы падпісалі пратакол аб размене з Мінскам рабочых груп ін-жынераў-праграмістаў і тэхнікаў. Та-кіх нашых груп у Мінску было ўжо некалькі, знаходзіліся там па два з паловай — тры месяцы. Сёлета апош-ня група паедзе 16 лістапада — для трох новых машын. Усе нашы спецыя-лісты хутка пачынаюць разбірацца ў

складанай будове машын, навукаю-ца вператарскай рабоце. Прывяджа-юць канечне, да нас і спецыялісты Мінска. Карацей, аб нашых дзела-адносінках могу сказаць, што леп-шыя і ўявіць сабе не магу.

А потым размова ў нас зайшла ўвогуле пра Мінск. Усе, хто ўдзельні-каў у гутарцы, прызналі, што ў Мін-ска і Сафій шмат агульнага і падобна-га, асабліва ў будаўніцтве.

Цудоўны ў Мінску Музей гісторыі айчы-нальнай вайны. Цудоўныя мінчане і сі-пільны, працавітыя.

— Я і мае калегі адчувалі сябе там як сярод самых блізкіх сяброў, — ска-заў таварыш Танеў. — Вось бачыце, колькі я вам нагаварыў і не пакінуў нават часу для маіх калег.

І ўсе на гэта ўсміхнуліся: нічога, іх калегі, другі дырэктар сказаў за сказаў добра.

Напэўна ніхто скоры не прыедзе да нас папраць аб такой размове, вы першы дедумаліся да гэтага. Дык

перадайце прывітанне нашым бела-рускім сябрам...

Вось я і перадаю гэтым пісьмом іх прывітанне і свае шчырыя, найлеп-шыя пажаданні.

І сумна, што мне прыпісалі пер-шыства. Творцы мастацтва і літа-ратуры часцей узаемна сустракаюцца, абменьваюцца думкамі і пачуццямі. Чаму б не сустракацца часцей і нашым навукова-тэхнічным работнікам? А яшчэ я думаю пра тое, што нашы лі-таратары, дый, мабыць, і ваши мела ведаюць кола сваёй тэхнічнай інтэ-лігенцыі. А колькі срод іх выдатных, каларытных людзей! Як бы выйгралі нашы літаратуры, каб на старонках раману і аповесцей паявіліся яркія вобразы гэтых вучоных, інжынераў, творцаў новай тэхнікі! Хіба не варта для гэтага працаваць?!

**СПАЧАТКУ ЕДЗЕМ У ТУРКУ,
ПАСЛЯ — ПАВАРОЧВАЕМ НАЗАД...**

Ну вось і Выбарг — апошняя станцыя перад граніцай... У нас яшчэ раз праверылі паперы, пажадалі шчаслівай дарогі — і поезд ціха рушыў. Мы прысеўліся да вокнаў, каб убачыць, якая яна — граніца, той рубаж, за якім пачынаецца Іншазем'е. Але за акном было цёмна, толькі кроплі сумнага асенняга дажджу чарцілі блытаня дарожкі па запаленым шкле, ды ўздоўж палатна мігцелі чорныя сілуэты векавых соснаў...

Цяжкім грукатаў па стыках. Было дзіўна ад думкі, што нейкі з гэтых стыкаў ляжыць на нашай зямлі, а наступны ўжо на фінскай... Некалькі гадзін язды — і мы ў

Тры гадзіны праяждзілі непрыкметна. І вось — Ювяскюля, галоўны горад цэнтральнай Фінляндыі.

**АТРЫМЛІВАЕМ КЛЮЧЫ АД МУЗЕЯ
І ШУКАЕМ НАЧАЛЬСТВА...**

Ювяскюля нагадаў мне Наваполацк. Чыстыя, утульныя кварталы ўпіраюцца ў маляўнічыя азёрцы, акаймаваныя каларовай мазакай лодак і яхт.

Рэзкі вецер прыгаршчамі кідаў на вадзі жоўтае лісце, камячы бланкінашаэрае люстра яе, зрываў капелюшы, звянеў у тэлевізійных антэнах, нагнаў долу дрэвы — здавалася, каб не вывескі на незнаёмай мове ды аўтамабілі нязвыклых марак, можна было б

туознаць майстэрства Вітала Цвірко, пругкіх, як спружыны, лініі графічных лістоў Арлена Кашкурэвіча. З здавальненнем заўважалі мы ўсё новае і новае вартасці нашых «экспанатаў». Спадзяваліся, што і для фінскіх глядачоў яны не застануцца незаўважанымі.

Нарэшце з'явіліся першыя глядачы.

**ШКОЛЬНІКІ КЛАДУЦА ПРОСТА
НА ПАДЛОГУ. СТУДЭНТЫ
НАМАГАЮЦА «ЗАІРНУЦЬ
У КОРАНЬ». МАСТАНІ СПРАЧАЮЦА...**

Першымі прыйшлі школьнікі. Яны шумнай чарадой уварваліся ў залу, пахапалі каталогі і, круцячы галова-

рэалізму, хаця сам ён працуе ў «іншым ключы». Не, ён не абстракцыяніст у поўным сэнсе гэтага слова, але лічыць, што рэалісты, гэтак жа, як і абстракцыяністы, многа, маўляў, траціць, застаючыся на супрацьлеглых полюсах. Яго намаганні справаны на тое, каб прымірыць іх...

Ідэя не вельмі арыгінальная. Вырашэннем яе зараз заняты многія мастакі на Захадзе, але нешта не даводзілася чуць, каб каму-небудзь гэта ўдалося. Пакутлівы працэс раздваення мастака на Захадзе мы назіралі ўвачавідкі. Нястрымны, крайні фармалізм у творах «для ўсіх», з аднаго боку, і работа кradком, у зачыненай майстэрні. «Для сябе», з другога — ці не трагедыя гэта для мастака? Больш таго, тайная любоў да «старога, добрага рэалізму», аб якой сарамліва гаварылі нам фінскія мастакі, аказалася любоўю заганнай. Пад выглядам рэалізму яны часта выдаюць узоры такога махровага натуралізму, што глядзець на гэта і балюча і смешна.

— Абстракцыянізм складаны для ўспрыняцця, але проты як метад, — тлумачыў мне адзін мастак. — Таму мне неабходны практыкаванні ў рэалістычным пісьме, каб захаваць адчуванне формы. Калі мы вучымся маляваць, мы таксама «нармальныя мастакі» — малюем гіпсы, пастаноўкі, натуршчыкаў, нават выязджаем на эцюды. Але як толькі выходзім са сцен навучальнай установы, вымушаны забыцца на ўсё, чаму вучыліся. Мы губляем вялікую частку майстэрства, таму што не карыстаемся ім. А шкада!..

Тан! Шкада!
Шкада, што марна траціцца энергія, талент, професіяналізм, што мастакі вымушаны ўсім ладам жыцця займацца не тым, да чаго ляжыць іх душа, а нечым, што да спраўднага мастацтва мае даволі прыблізнае дачыненне.

**ПРА НАС ПІШУЦЬ. НАС ХВАЛЯЦЬ,
НАМ РОБЯЦЬ ЗАУВАГІ...**

Нарэшце, праз дзень-другі мы ўбачылі ў мясцовых газетах, якімі нас забяспечваў Тэа, фатаграфіі з выстаўкі, рэпрадукцыі з твораў нашых мастакоў, рэцэнзіі. Аб'ектыўны ацэнкі твораў і добразычлівы тон газет сведчылі, што Дні культуры Беларусі праходзіць паспяхова. Некаторыя карціны нашых мастакоў былі грунтоўна разабраны крытыкамі і атрымалі высокую ацэнку. У газетах былі змешчаны рэпрадукцыі твораў М. Данцыга «Мой горад», У. Сталь-машонка «Якуб Колас», Д. Алейніка «Гомель. Порт», К. Касмачова «Незабытае», А. Кашкурэвіча «Майстры», А. Паслядовіч «Рабочы Полацкага нафтабуда» і інш. А творчасці М. Савіцкага быў прысвечан нават асобны артыкул з рэпрадукцыяй «Партызанскай мадонны» (хоць гэтай карціны на выстаўцы і не было).

Былі і рэзка крытычныя выступленні газет (добры Тэа прадбачліва хаваў іх ад нас), у якіх гаварылася аб нізкім афарміцельскім узроўні нашых выставак наогул і, у прыватнасці, аб выстаўцы вырабаў мастацкай прамысловасці, якая экспанавалася ў Хельсінкі ў выставачнай зале «Дэзайн Сэнтар». Аўтар артыкула пісаў: «Асабіста я прыйшоў да адчаю ад арганізацыйнай безгустоўнасці, якую я ўбачыў сваімі вачыма...» І ён бязлітасна тычкаў пальцамі ў самыя слабыя месцы прамысловай выстаўкі і іранічна заканчваў: «У гэтай непрыбранай мешаніне з гэтымі афарміцельскімі выстаўкамі не ўдалося свацця зоры сапраўднага мастацтва, якія сумяшчалі ў сабе непасрэднасць і жыццесцвярдзальнасць, характэрныя для народнага мастацтва, якія кідаліся ў вочы».

Самае непрыемнае ў гэтых радках тое, што яны слухныя. Звярніце ўвагу: рэзкую крытыку выклікала не тое, што мы паказалі, а тое, як паказалі. У краінах Захаду арганізацыя выставак і іх афармленне ўзведзены ў ранг мастацтва. Ні адна выстаўка (нават не мастацкая) немудра там без удзелу архітэктара і мастака (мастацтвазнаўцы). Афарміцеляў выставак там нават папракаюць за «бессэнсоўнае эстацтва», якое адцягвае ўвагу глядача. Зразумела, што выхаваны на высокіх узорах афарміцельскага мастацтва глядач, нават вельмі зычлівы, не мог не заўважыць прыміўнай самадзейнасці ў арганізацыі і афармленні нашых выставак. Але гэта, як кажуць, пытанне сур'ёзнае, вартасце таго, каб аб ім гаварыць асобна...

**ФІНСКІЯ МЕЛАМАНЫ ТРАПЛЯЮЦЬ
У ПАЛОН, А МЫ РАДУЕМСЯ
ПОСПЕХУ НАШЫХ МУЗЫКАНТАУ...**

«Спявае Віктар Вульчы». Гэта афіша паведамляла студэнтам універсітэта аб тым, што ўвечары ў іх клубе

Сяргей ПЕТЭРСОН

**ФІНСКІЯ
ЭЦЮДЫ**

9-га лістапада ў Мінску пачынаюцца Дні фінскай культуры. А роўна год таму ў Фінляндыі адбываліся Дні культуры Беларусі. У той час там з выстаўкай беларускага выяўленчага мастацтва знаходзіўся мастацтвазнаўца Сяргей Петэрсон. Сёння мы прапануем вашай увазе яго нататкі пра паездку ў Фінляндыю, пра фінскія сустрэчы.



Гэта — эмблема Дзён Беларускай культуры ў Фінляндыі... Хвацкі хлалчымна, вось толькі чаму ў чаркесцы?..

Турку. Адсюль трэба дабірацца ў Ювяскюля, дзе і павінны ў асноўным праходзіць Дні Беларускай культуры ў Фінляндыі, дзе будзе разгорнута выстаўка беларускага выяўленчага мастацтва, якая пакуль што ляжыць, акуратна запакаваная ў вялікія скрыні, недзе ў багажы.

Выйшлі з вагона. Дождж... Усё той жа дробны дождж, зусім такі, як і ў Выбаргэ... Хто ж нас сустракае? Ага, відаць, тыя двое, што бы марафонцы на пачатку дыстанцыі. плячо да пляча бягуць з дальняга канца платформы проста да нас.

— Дзеянне добры! Мы рады вітаць вас на фінскай зямлі! Давайце знаёміцца — мяне завуць Тэа Алава, а гэта Маці Лінд. Мы прадстаўнікі таварыства «СССР—Фінляндыя» — і вы з сённяшняга дня паступаеце ў наша распараджэнне, — жартуе сталы, ладны шатэн Тэа Алава.

Адлегла ад сэрца. Добра, што яны так здорава размаўляюць па-нашаму, бо мы, шчыра кажучы, акрамя «кі-тош» — дзякуй, па-фінску — ні слова. З такімі ведамі, як кажуць, далёка не паедзеш...

Знаёмімся. І адразу ж, з першых слоў, разумеем, што працаваць з гэтымі хлопцамі будзе прыемна. Не толькі таму, што ведаюць мову і настроены да нас надзвычай добразычліва, але і таму, што пацуюць гумару ў іх таксама «на ўзроўні»...

Ля вакзала чакаў камфартабельны аўтобус, прыгожы і ладны. Ён пагойдваўся, здавалася, ад самага малога дотыку. На ім і паехалі мы ўздоўж чыгуначнага палатна... назад, туды, адкуль толькі што прывёз нас цяжкік. Гэта было вельмі смешна. Але Тэа сказаў, што так і трэба, што так бліжэй да шашы Турку — Ювяскюля...

— Дарэчы, — заўважыў ён, — гэта шаша праходзіць пераз раёны, якія лічацца тыповай Фінляндыяй. Так што не губляйце часу... За акном — Фінляндыя, — закончыў ён жартаўліва.

Прырода, змучаная дажджамі і вятрам, страціла ўжо яркасць фарбаў. Набыла адценне старой медзі. Заімшэлыя рознакалерныя валуны і бурны гранітныя саркі з каржакаватымі саснамі на вяршынях падступалі да дарогі з абодвух бакоў. Часамі аўтобус вырываўся з каменных калідораў і шпарка праносіўся то міма маленькага азёрца, то міма зкатага поля альбо смарагдава зялёнай паланы з чырвонымі каровамі. Гэта прыгажосць здзіўляла эфектамі хутэй кампазіцыйнага парадку. За кожным паваротам адкрываліся такія «пастаноўкі», што нашы мастакі спачатку не адрываліся ад бланкотаў, але потым, відаць, стаміўшыся, схавалі фламасцеры і проста глядзелі, войкалі і ўспясквалі рукамі.

падумаць, што мы ў нейкім нашым новым мікрараёне.

Музей цэнтральнай Фінляндыі, дзе мы павінны былі разгарнуць выстаўку, уяўляў сабой складанае архітэктурнае збудаванне ў стылі «мадэрн». Спраектаваны славутым Алварам Аалта, старанна спланаваны і віртуозна «прычэплены» да натуральнага схілу гары, будынак гэты складаў уражанне аднапавярховага. Праз рэдкія сосны нельга было заўважыць яшчэ двух паверхаў, размешчаных вышэй і ніжэй відочнага. Гэты архітэктурны алагізм на першы погляд здаваўся забавным, нічым не апраўданым дэвіцтвам архітэктара. Але хутка мы ўсвядомілі яго строгаю падпарадкаванасць функцыянальным асаблівасцям будынка. Архітэктар бліскава вырашыў галоўную задачу — аўтаномнасць выставачных памяшканняў. Усе тры паверхі музея маюць свае пад'езды. А гэта азначае, што экспанаты ў залежнасці ад прызначэння і характару выстаўкі, можна выгружаць у любым з іх так, што гэта не перашкаджае рабоце ўсяго музея.

У адведзеных для нашай выстаўкі залах было ўсё, што трэба для арганізацыі экспазіцыі. І хоць усё гэта мы прывезлі з сабой, але ўвага была вельмі прыемнай. Тэа і Маці пазнаёмілі нас з кіраўніцтвам музея. Нам уручылі ключ да нашага паверха. Вельмі спыталі, ці не маем у чым патрэбы. Пацкавіліся, як мяркуюць разгарнуць экспазіцыю. Далі парадны накіонт асаблівасцей асвятлення і... больш кіраўнікоў музея, мы бадай, не бачылі. Самі развешвалі карціны. Самі заказвалі подпісы да іх. Самі нават зачынялі музей, калі канчалі работу.

Некалькі дзён напружанай працы — і вось мы, нібы нанова, убачылі прывычныя для нас творы беларускіх мастакоў: мяккае, але даволі моцнае, змешанае (дзённае і штучнае) асвятленне пераўтварыла іх. Яно вельмі трапна падкрэсліла тонкую каларыстыку нашага паважанага Івана Осіпавіча Ахрэмчыка, звінятля, напорыстыя фарбы Мая Данцыга, вір-



Каб не надпіс на незнаёмай мове, можна было б падумаць, што мы ў нейкім нашым мікрараёне...

адбудзеца канцэрт папулярнага беларускага эстраднага спевачка. Гэта было першае выступленне Вуячыча ў Фінляндыі. Нашы фінскія сябры гаварылі, што выступленне перад студэнтамі звычайна прадвызначае поспех наступных выступленняў спевачоў і музыкантаў. Студэнцкі клуб тут своеасаблівы «пробны камень» для гаспадарючых артыстаў. Адрозны мы не надалі значэння гэтай. Але, апынуўшыся ў клубе, успомнілі. Гэта была велізарная зала з мноствам сталаў, ігральнымі ўстаноўкамі, барам. Яго доўгавалосыя насельнікі, скептычна паблінскаючы акуларамі, назіралі за падрывоўкай Вуячыча і яго «Тонікі». Сцэны не было, былі толькі свабодны ад сталаў «пятачок», а вакол — піва на сталах, льючы ў зубы... Мы пажадалі Віктару ўдачы і селі за бліжэйшы свабодны столік. З'яўленне Вуячыча з мікрафонам у руках было сустрэтай са стрыманай цікавасцю. Рослая, мажняя постаць спевачка з чоткім праборам і сціплай усмешкай імпаанавала «панурым валасцікам» (людзям заўсёды падабаюцца антыподы).

Шчыра кажучы, мы вельмі хваліліся за Віктара... Ці здолее ён знайсці ключык да гэтай даволі стракатай публікі, ці здолее захапіць яе ўвагу. Яны ж, відаць, прызвычаліся да «крыху» іншай манеры выканання. Як будзе паводзіць сябе Вуячыч, ці не разгубіцца, ці пераканае фінскіх студэнтаў у сучаснасці і высокай культуры нашага эстраднага спявання?..

Хваліванне было дарэмнае. Пасля першай жа песні студэнты, чуйна ўлоўліваючы рытмы, ужо «дапамагалі» Віктару апладысмантамі, тупаннем ног. Прыгожы, мужны голас спевачка, чоткі і яркі акампанемент ансамбля растапілі «паўночную стрыманасць». Віктар трымаў проста і шчыра, ён не патураў публіцы, а вёў сваю лінію, захапляючы слухачоў у палон высокім майстэрствам вакалу, бліскучым адчуваннем мелодыі, стрыманай энергіяй жэстаў.

А каб фінскія студэнты не падумалі, што наша моладзь не ўмее інакш трымацца на сцэне, хлопцы з «Тонікі» ў дзвюх-трох п'есах для ансамбля прадэманстравалі столькі «экспрэсіі», што мы толькі дзіву даваліся — адкуль што бярацца...

Адным словам канцэрт прайшоў бліскуча, студэнты доўга не адпуская Віктара, пляскалі ў далоні, тупалі нагамі, нават свісцелі ад паўнаты пацупіццяў і прымушалі спяваць яшчэ, яшчэ, яшчэ... Не ведаю, ці меў гэты канцэрт якое-небудзь значэнне для наступных канцэртаў Вуячыча, якія, калі меркаваць па фінскай прэсе, таксама з поспехам, выступала і танцавальная група Дзяржаўнага народнага хору Беларускай ССР.

А ў цэрквах і па радыё гучала арганная музыка ў выкананні Алега Янчанкі. Майстэрства беларускага арганіста было ацэнена па вартасці. Ён стаў папулярнай фігурай у горадзе, яго пазнавалі на вуліцы, віталі, бралі аўтаграфы.

АПРАНАЕМСЯ У СМОКІНГІ І ЕДЗЕМ НА ВЯЧЭРУ ДА МЭРА...

Аднойчы нас запрасілі на вячэру да мэра акругі пана Ловена. У дакладна прызначаны час да пад'езда гасцініцы падохалі тры «форды»-таксі, і мы хутка сабраліся, бо пазніца было няёмка. Ехаць трэба было кіламетраў дзесяць — сям'я мэра жыла ў загароднім доме, двухпавярховым асабняку, акражаным сасновым лесам. На парозе гасцінай нас сустраў мэр з жонкай — маладыя людзі ў акуларыях. Побач стаялі, гасціна ўсміхаючыся. Іх дзеці: пляшчотная, невысокая дзяўчынка Мар'яна і каўбойскага тыпу падлетак Ары з доўгай моднай прычоскай і медным ланцужком на шыі, які нагадваў англійскі ордэн Падвязкі. Тут жа круціўся рослы, але на маладосці дурны, лудзель. Вялікая гасціная была ярка асветлена шматлікімі люстрамі і бра. Па кутках і ў прасценках між вонкамі віселі шматлікія вырабы з медзі і дрэва, які выявіліся пазней, зробленыя самой гаспадыняй дома пані Хелені Ловен. Некалькі карцін абстракцыяніскага толку па сценах і боская маці над пяніна завяршалі агульны выгляд элегантнай гасцінай. Свайму чыста аматарскаму захапленню дэкаратывна-прыкладным мастацтвам пані Ловен не надавала сур'ёзнага значэння і першая весела смяялася са сваёй слабасці, калі бачыла, што хто-небудзь цікавіцца яе работамі. Загое творы прафесіянальных мастакоў яна ведала гэтак жа добра, як ведаюць іх спецыялісты і мастацтвазнаўцы. Унутрына падборка каталогаў розных мастацкіх выставак у Фінляндыі, сабраная ёю, гаварыла аб настаянай увазе да мастацкага жыцця краі-

ны. Пазней, ужо на выстаўцы беларускіх мастакоў, якую сям'я мэра наведвала некалькі разоў, мы пераканаліся ў вялікай дасведчанасці пані Ловен і ў беларускім мастацтве. Так, у размове з намі яна беспамылкова выдзеліла лепшыя творы М. Савіцкага, В. Цвірко, М. Данцыга, А. Кашкурэвіча, А. Паслядовіч і даволі грунтоўна аргументавала іх вартасці.

Мы пазнаёмліліся ў доме мэра з іх даволі вялікай калекцыяй грамплацінак, у якіх пераважалі класічная музыка і сучасныя рытмы. З асаблівым задавальненнем пані Ловен прайгрвала для нас запісы твораў Чайкоўскага, Шостакавіча, рускія рамансы і нават цыганскія песні. Пад канец вечара гэтая мілая жанчына пажадала паказаць нам сваю кватэру, у якой свабодна размясціўся б цэлы дзяцячы сад. Як і ўсе жанчыны, яна з задавальненнем гаварыла аб вартасцях кватэры, скардзілася на яе недахопы і вельмі ганарылася, што абыходзіцца без прыслугі. Развітаючыся з намі, Ловены выказалі пажаданне пабыць у Беларусі і яе сталіцы Мінску.

У «САУНУ» З ТРЫВОГАЙ, З «САУНЫ» З РАДАСЦЮ...

Быць у Фінляндыі і не наведаць фінскую лазню, гэтак жа немагчыма, як, напрыклад, быць у Венецыі і не пакаціцца на гандоле. Культ «сауны» неаспрэчны ў фінаў. Лазні ёсць усюды і ў кожнага. Ёсць яны нават у гасцініцах.

Калі б каму-небудзь з гасцей прыйшло ў галаву адмовіцца ад наведвання «сауны» — на яго б глядзелі, як на чалавека з нейкім вялікім дэфектам.

Калі першы раз Іншаземец Ідзе ў «сауну» а-за прастай цікаўнасці да выдатнасці, пра якую даўно чуў, то пасля наведвання яе стараецца трапіць туды па ўсякай прычыне і нават без прычыны.

Лазня звычайна складаецца з прылазніка, душавой і парылкі, якую слухна можна ахрысціць і пеклам і раем адначасова.

Апынуўшыся за дзвярыма парылкі, мы ў першую хвіліну заланікавалі, адразу прыгадаўшы пра свае сэрцы, і на ўсякі выпадак надзейна запомнілі, дзе выхад. Але калі асцярожна забраліся на палок і амаль фізічна адчулі, як нейкая невядомая сіла ўпарта і пляшчотна пачала размінаць цела, распраўляць грудзі і плечы, вызваліць дыханне — страх прайшоў...

Недзе ўнізе хвацілі хлапчына, увесь чырвоны ад гарачыні, пляснучы на распаленыя да чырвані каменні пляшчотку кіпятку, у вушах нешта шчоўкнула, блакітная пара выбухам шыбана ў стол, па спіне прабеглі халодныя мурашкі, але дыхаць было лёгка, мы пакрысе авослілі, тусцілі ў ход брызавыя, мяккія вейкі і хвілі праз сем адчулі сябе вызваленымі ад ўсялякіх хвароб.

Потым халодны душ — і зноў парылка...

Колькі часу мы правялі ў лазні? Можна, гадзіну. Можна, дзве. Але ніводзін з нас не палічыў гэты час страчаным марна. Асалода, якую выкідае фінская лазня, не паддаецца ніякаму апісанню. Гэта трэба адчуць, літаральна нажучы, на сваёй скуры. Колькі сардэчна і гіпертонічна, якія з бояззю пераступалі парог «сауны», выходзілі з яе з верай у тое, што чалавек перабольшвае свае хваробы.

ГЛЯДЗІМ КІНО З СЕКСУАЛЬНЫМ УХІЛАМ І ВЫХОДЗІМ, ПАЦІСКАЮЧЫ ПЛЯЧЫМА...

У ліку іншых выдатнасцей Ювяскюля нам прапанавалі новы фінскі фільм з моцным сексуальным ухілам. Уласна, выдатнасцю ён стаў таму, што быў першым фінскім фільмам, пастаўленым па заакеанскім узору. У ім эротыка, вельмі блізка падыходзячы да парнаграфіі, усё-такі не пераступала яе межы. Характэрна, што мясцовая інтэлігенцыя дружна байкавала першую ластаўку фінскага секс-мастацтва, нягледзячы на тое, што ў фільме здымаліся дзве пары панулярных актэраў. Гледачы не хацелі бачыць іх у «натуральным» выглядзе. Пастаноўшчык фільма і выканаўца галоўнай ролі П'єрр Доўэр, апрача ўсяго, з'яўляўся яшчэ і дэпутатам гарадскога савета. Гэта падрабязнасць біяграфіі актэра паведамлялася нам з асаблівым задавальненнем у разліку на тое, што менавіта мы здольныя да канца зразумець і апаніць забавнасць сітуацыі.

Дзеля справядлівасці трэба сказаць, што фільм сапраўды няважны, ён хутка надакучыў і нам, не збалаваным падобным жанрам. І хоць фільм прэтэндыёзна пазваны «Молдз-69», фіны трапілі ахрысцілі яго «фільмам для сумуючых пэсіянераў».



Культ «сауны» у фінаў неаспрэчны...

НАС ЗАПРАШАЮЧЬ У ГОСЦІ ФІНСКІ ФЕРМЕР І БЕЛАРУСКАЯ СЯЛЯНКА З-ПАД БАРАНАВІЧ...

Нашы вечары ў Ювяскюля праходзілі змястоўна і цікава. Мы хадзілі ў тэатры, на канцэрты, бывалі на афіцыйных прыёмах. Але здаралася — нас запрасілі ў госці і прастыя працоўныя людзі. Дзве з гэтых сустрэч моцна ўрэзаліся ў памяць.

Аднойчы ў надзелю мы патрапілі ў госці да прастага фермера. Жыў ён са сваёй жонкай у вялікім, відаць, старым доме, які сцарнеў ад халодных дажджоў і часу. Усё тут было пабудавана на стагоддзі — каменны хлэў, свіран, прыба...

Калі мы падыйшлі да варот, нас ужо чакалі. Гаспадар, пажылы ўжо мужчына, нешматслоўны, з абветраным, чырвоным тварам, з далонямі спрацванымі, цяжкімі, бы гіры, стаяў на ганку. Апануты ён быў у добры, відаць, святочны гарнітур з цёмнага сукна. Гаспадыня — прыбаўная жанчына ў белым фартуху.

Час сядзення яшчэ не надышоў. Гаспадар прапанавалі паглядзець яго маёнтак. Перш-наперш паўёў нас у кароўнік, якім, мабыць, вельмі ганарыўся. Ды яму і было чым ганарыцца: капітальная, цёплая пабудова абсталёваная па апошнім слове сельскагаспадарчай тэхнікі.

— Інакш нельга, — тлумачыў ён. — Парабакі ў нас няма, а з дваццацю каровамі без прылад і далёкіх апаратаў адной гаспадыні не ўправіцца. Малако возім на бліжэйшы маслазавод. Выручаныя грошы складаюць таго, я маю кавалак лесу — вузь той і ладны кус пашы. Зразумела, без масноўны даход гаспадаркі. Акрамя шын абысціся нельга і тут...

Гаспадар паназваў нам і свае механізмы. Гэта быў, як звычайна ў скандынаўскіх краінах, міні-машыны — маленькі, амаль цацачны трактар, такі ж сеялка, малацілка... Гаспадар расказаў пра свае даходы, падлічыў кожную марку, падліваў каштарысы, і ўсё выходзіла, што застаецца ў яго каб толькі-толькі бязбедна пражыць, пракарміць сям'ю. Мы хацелі больш падрабязна распытаць яго пра эканамічныя праблемы, якія стаяць перад звычайным фінскім фермерам, хацелі пайсці паглядзець пашу, але гаспадыня паклікала да стала.

Проста на ганку, перад тым, як увайсці ў дом, па фінскім звычаі, мы павіны былі выпіць па шклянцы даволі моцнага віна хатняга гатунку.

Віно крыху ўдарыла ў галаву, яно аказалася прыемным.

Вялікія чыста прыбраныя пакоі сялянскага дома былі ўпрыгожаны вышыванымі поспілкамі, ручнікамі, гардзінамі. Здавалася нідзе тут не знай-

сці ніводнай пылінкі, ніводнай бруднай плямкі. Мэбля, дзякая, старая, з разнымі ўпрыгожваннямі, утульна стаяла ўздоўж сцен. Тут жа быў нязменны атрыбут фінскага камфорту — красля-качалка.

Сняданак «шведскі» — гэта значыць, што ўсё прыгатаванае стаяла на стаде і ўсяго было шмат. Вялізныя, нават вяліканскія біфштэкссы, сакавітыя і гарачыя, былі накладзены проста на блюда — брыз колькі пажадаеш, тут жа — бульба, яешня, прысмакі, і здаецца, усё, што толькі можна прыгатаваць з малака. За абедам усе маўчалі — да яды ставіліся, відаць, сур'ёзна.

А пасля абеду зноў завялі гаворку пра гаспадарку. І зноў гаспадар, загінаючы пальцы на вялікіх руках, прыгадаў, падлічыў, прыкідваў, а гаспадыня ціха і крыху сумна ківала галавой.

Другая сустрэча была нікім не заплаваная і нават не прадугледжаная.

Неяк да нас на выстаўку завітала маладая дзяўчына, якая добра размаўляла па-беларуску. Гэта было дзіўна. Мы пазнаёмліліся. Дзяўчыну звалі Жэня, яна прапавала касіркай. Маці і бацька яе — беларусы.

На другі дзень Жэня зноў прыйшла на выстаўку і сказала, што маці загадала не вяртацца дадому без гасцей з Беларусі. Яна так і сказала нам:

— Сяду тут і не пайду, пакуль не згадзіцца завітаць да нас, мама будзе так рада, так рада...

Маці Жэні, Алена Іванаўна, аказалася сімпатычнай бабулькай, з вельмі добрым, зрэзаным маршчынамі тварам. Паспешліва, абаніраючыся на кіек, яна пайшла нам насустрэч, на хату выціраючы вочы хустачкай.

— Ай, вы ж дзетачкі мае! Вы ж мае даражэнькія! — па чарзе абдымала яна нас.

Жэня ўсміхалася і часта міргала нафарбаванымі вейкамі, потым некуды збегла — расхвалявалася. Ды і было ад чаго расхвалявацца. Шчыра кажучы, у нас таксама вільгатнелі вочы...

Алена Іванаўна нарадзілася і вырасла ў Баранавічах. Там жа выйшла замуж. А калі пачалася першая сусветная вайна, з мужам пераехала на паўночную ўскраіну Расіі, у Фінляндыю. Так і апынуліся за мяжой.

Многа было ў іх жыцці і добрага і дрэннага. Але жаданне вярнуцца ў родныя Баранавічы не пакідала ніколі. Калі памёр муж — намер пераехаць у Савецкі Саюз ператварыўся для Алены Іванаўны ў мару. З гэтай мавай яна не разлучаецца па сёння.

Мы пілі чай з варэннем, слухалі гаспадыню, але больш расказвалі. Пра Беларусь, пра Баранавічы, пра новае жыццё...

Здавалася, усё было добра, але па сэрцы закіпала нейкая горыч, крыўда за гэтыя не вельмі шчаслівыя жанчыны, адарваных ад роднае зямлі, за людзей, якія жывуць успамінамі пра былое.

Жэня спрабавала заняць маці нейкай іншай гаворкай, але дарэмна. Вечар цалкам быў прысвечаны роднай Беларусі — радзіме гэтай жанчыны, якая ўсё жыццё пра жыла на чужыне, пахавала тут мужа, выгадала дзяцей, але ўсё роўна марыць пра родную зямлю, не перастае сумваць па ёй.

Было позна, калі развіталіся з Аленай Іванаўнай. Сустрэча з ёй пачыналася ў кожным з нас нейкае новае, ніколі раней не перажытае пацупіцце. Праз дзень мы пакідалі гасцінню Фінляндыю.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАўНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ імя А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

АБ'ЯўЛЯЕ КОНКУРС

НА ЗАМЯШЧЭННЕ ВАКАНТНЫХ ПАСАД ПРАФЕСАРСКА-ВЫКЛАДЧЫЦКАГА СКЛАДУ ПА КАФЕДРАХ:

марсізма-ленінізма	— дацэнт 1
фартэпіяна	— дацэнт 1
струнных інструментаў	— дацэнт 1 (скрыпка)
народных інструментаў	— дацэнт 2 (баян)
	— дацэнт 1 (балалайка)
	— старшы выкладчык 1 (домра)
спеваў	— дацэнт 2
аркестравага дырыжыравання	— дацэнт 1

Заван і дакументы згодна з палажэннем аб конкурсах накіроўваць на імя дырэктара па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Тэрмін падачы заяў адзін месяц з дня апублікавання.

Даведкі па тэлефоне 22-49-42; 22-14-03; 22-96-71.

Іван НЯМІРОВІЧ

ЗАКОННАЯ СКАРГА

У міліцыю на золку
Заваліўся Улас.
— Ваш сержант Указ парушыў,
Ураду Указ!

Дзівіцца начальнік пільна
На букаты лоб —
А на ім такая гуля,
З яйка, далібогі!

Адарванае паўвуха
І распухлы нос,
А ў вачах—жывёльны смутак,
Стольні гора й слёз...

— Я учора, — той мармыча, —
Перабраў, відаць,
І пусціўся у трамвай
Дзевак цапаваць.

А яны у крык, у лямант,
Адна — як піхне...
Вось тады й сержант з'явіўся
І схпіў мяне...

— Так, — начальнік кажа строга, —
Ён цябе схпіў!
І аблаў! —
— Не, не ляў.
— Можна, біў!
— Не біў!
— Чым жа ён тады парушыў
Ураду Указ!

— Згодна з сёлетнім законам, —
Адказаў Улас, —
Ён да вас прывесці б мусіў,
Да вас на урок.
А сержант
Прывёў да цешчы...
Ото ж не дай богі!

Пераклад з украінскай
А. КОБЕЦ-ФІЛІМОНАВАЙ.

Марцін КОУЗКІ

ФРАЗЫ

Гарызонты многіх абмежаваны небасхілам.

□ Бачыў, як першы даганяў апошняга: беглі па кругу.

□ Зайздрасць—нездаровае пачуццё?
А здаровае зайздрасць?

□ Многія хацелі б уважраснуць, але не ўсе гатовы дзеля гэтага памерці.

□ Хочаш адпавіць той жа манетай?
Не давай злата!

□ Арыгінал сярод пераймальнікаў:
капіраваў самога слабе.

Карл ГРУНБЕРГ

ЦІ БЫЎ ШЫЛЕР НЯМЕЦКІМ ПІСЬМЕННІКАМ?

— Наш нямецкі пісьменнік Шылер падабаецца вам больш, чым наша нямецкае прывітанне?

— А з якога часу Шылер стаў нямецкім пісьменнікам? — адказаў француз. — Наколькі мне вядома, ён быў інтэрнацыянальным пісьменнікам.

І, убачыўшы здзіўлены твар эсэсаўца, пачаў тлумачыць:

— Скажыце, шаноўны, для каго пісаў свае драмы Шылер? Для аўстрыйцаў ён напісаў «Валенштэйна», для швейцарцаў — «Вільгельма Тэлея», для італьянцаў — «Месінскую нявесту», для французцаў —

«Арлеанскую дзеву», для іспанцаў — «Дон Карласа» для кітайцаў — «Турандот», для рускіх — «Дзімітрыя», для англічан — «Марыю Стюарт».

— Ці не хочаце вы сказаць, што для нас, немцаў, Шылер так нічога і не напісаў? — няўпэненым голасам выціснуў эсэсавец.

— Ды не, што вы! — лагодна ўсміхнуўся француз. — Для вас, немцаў, ён таксама напісаў адну драму. Называецца яна «Разбойнікі».

Пераклад з нямецкай
А. КЛІМЧЫКА.

Валянцін КРЫЖЭВІЧ

ДАЙ ПРАЕХАЦЬ

і заключыў свой маналог даволі прызічнай фразай:

— Дай праехаць!
Што ж, праехаць, дык праехаць. Снірама мяне ніхто ніколі не лічыў.

Андрэй павярнуў ключ, гыркнуў пару разоў на старцёр, — матацыкл не заводзіўся.

— Свячу трэба паглядзець, — паралілі за спіной.
Я азірнуўся і ўбачыў, што, пакуль мы корпіліся з матацыклам, вакол сабраўся ладны гурт «балельшчыкаў». Пасыпаліся парадзе:

— Свяча, брат, тут ці пры чым, Магдэна, паўна, барахліць.

— А ты падкачай, падкачай!

— Карбюратар у ім зашудлівіў!

— Найнакш перасасаў!

— Сам ты перасасаў!
Кажу — дросьель заела!
Нейкі няголены мужчы-

на сліўся ўнесці і сваю долю:

— Вось помню, на «Харлеі»...

Але некалькі моцных слоўцаў з натоўпу прымуцілі замаўчаць амагара Імпартнай тэхнікі.

Нарэшце, матор ажыў. Андрэй ускочыў на сядзенне, штосьці рыпнула, заскрыгатала, матацыкл, нібы наравісты конь, падскочыў і сарваўся з месца.

Вярнуўся сусед мінут праз пятнаццаць. Тут жа з гурту высунуўся мой даўні знаёмы Жора і нясмела спытаў:

— Дай і мне!
Я кінуў галавою.

Жора адсутнічаў хвілін трыццаць. Сярод «балельшчыкаў» пачаўся ажыўлены абмен думкамі:

— Во шэльма! Нібы на свой сеў!

— Сумленне ж трэба мець!
— Каб гэта на яго ма-

педзе — заеў бы!
— У яго і дзед такі быў! Як дарвецца да чужога, дык кажы — прапала!

Але вась Жора прыехаў, і паток нараканняў суцішыўся, вычарпаўшы крыніцу, якая жывіла яго дагэтуль.

Наперад вылез другі мой сусед, Мікалай, і ўжо больш упэўнена папрастаў:

— Дай праехаць!
Я абыйрава махнуў рукой.

Пасля Мікалая ездзіў Віктар з «Сельгастэхнікі», Антон з пошты, Цімох з пажарнай, Вартаўнік культмага і яшчэ шмат хто. Я не чакаў ужо традыцыйнага «дай праехаць» і голасам дзяжурнай тэлефаністкі адно толькі паўтараў:

— Хто наступны?

...Спаць я лёг у гадзін дванаццаць ночы, папярэдне ссыпаўшы рэшткі каробкі перадач. У сне мне мроліся розныя запчасткі, мільгалі колы, а над усім свяцілася вялізнымі неонавымі літарамі: «Дай праехаць!»

МІМАХОДЗЬ

Уладзімір РУДЗІНСКІ

П'янага святчэнніка дзак ледзь-ледзь паставіў на-папа.

□ Калі настаўнік спытаўся ў вучня, што такое адмоўныя лікі, той, не задумваючыся, адказаў: «Адзінка і двойка».

□ Для секунднай стрэлкі і мінутны поспех азначае шмат.

□ Свой мядовы месяц маладажоны праявілі на пасецы.

□ Трапіўшы на рынак, баран лічыў, што ён выйшаў у людзі.

□ «Я вельмі любіў таямні—заўсёды скакаў пад чыю-небудзь дудку».

□ Выйсьці на шашу і на шырокую дарогу — не адно і тое ж.

□ «Я толькі яшчэ царскай гарэзкі не каштаваў», — хваліўся п'яніца.

□ Ён браў быка за рогі толькі на бойні, калі з таго здымаў скуру.

□ «Я заўсёды дам здачы», — хвалілася капейка.

Рыгор БОХАН

Вырашаючы пытанне аб водазабеспячэнні, пералівалі з пустога ў парожняе.

□ Народжаны поўзаць мсжа стаць летуном.

□ Прышоў, убачыў, паабедаў — рэвізор у рэстаране.

□ У асенняй спрадзачы аб пасадцы дрэў у асноўным фігуравала ліпа.

□ Вось дык махляр, гэты загадчык! Даведаўся што за хабар цяпер даюць больш, дык пачаў і браць больш.

Алесь ШОЦКІ

З ПАДСЛУХАНАГА

— Ёсць месца, на якое ты ніколі не сядзеш?

— А ты?

— А я сяду.

— Тады сяду і я.

— Паспрабуй, сядзь на свае калені.

ПЕГАС ВЫЙШАЎ СА СТОЙЛА

Мал. М. ЧАРНЯЎСКАГА.



А Б ГЭТЫМ паспрачаліся высокапастаўлены эсэсаўскі афіцэр і француз. А адбылася спрэчка ў часе другой сусветнай вайны, у апошні год акупацыі Францыі, у кулэ першага класа хуткага цягніка «Парыж—Страсбург», куды з звычайным «Хайль Гітлер» увайшоў эсэсавец.

— Банжур, месце, — адказаў мужчына, які сядзеў ля акна і чытаў кнігу.

— Шалудзівы француз!, — прамармытаў эсэсаўскі афіцэр і ўпіўся ў свайго спадарожніка зялёнымі змяінымі вачыма.

І раптам ён убачыў, што француз чытае Шылера, прытым у арыгінале! Дык вась яно што! Ён, значыць, ведае нямецкую мову, аднак пагарджае нямецкім прывітаннем! — ускіпеў нацыст. Скакаўшы хвіліну ён запытаў:

— Наш нямецкі пісьменнік Шылер падабаецца вам больш, чым наша нямецкае прывітанне?

— А з якога часу Шылер стаў нямецкім пісьменнікам? — адказаў француз. — Наколькі мне вядома, ён быў інтэрнацыянальным пісьменнікам.

І, убачыўшы здзіўлены твар эсэсаўца, пачаў тлумачыць:

— Скажыце, шаноўны, для каго пісаў свае драмы Шылер? Для аўстрыйцаў ён напісаў «Валенштэйна», для швейцарцаў — «Вільгельма Тэлея», для італьянцаў — «Месінскую нявесту», для французцаў —

«Арлеанскую дзеву», для іспанцаў — «Дон Карласа» для кітайцаў — «Турандот», для рускіх — «Дзімітрыя», для англічан — «Марыю Стюарт».

— Ці не хочаце вы сказаць, што для нас, немцаў, Шылер так нічога і не напісаў? — няўпэненым голасам выціснуў эсэсавец.

— Ды не, што вы! — лагодна ўсміхнуўся француз. — Для вас, немцаў, ён таксама напісаў адну драму. Называецца яна «Разбойнікі».

Пераклад з нямецкай
А. КЛІМЧЫКА.

«Літаратура і искусство» орган Міністэрства культуры і праваўнага Саюза пісатэлей БССР Мінск

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах

Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-62, аддзела вывучэння мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, вылавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рэклама не прымаецца

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКИ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.